

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Role sociálních služeb při řešení tíživé situace matky s dětmi

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
Mgr. Iva Kuchyňková

Vypracoval:
Bc. Monika Máčková

Brno 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Role sociálních služeb při řešení tíživé situace matky s dětmi“ zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu, který je součástí mé práce.

.....

Bc. Monika Máčková

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Ivě Kuchyňkové za nepostradatelnou metodickou pomoc, za trpělivost a čas, které mi věnovala při zpracování mé diplomové práce.

Brno, 23. března 2008

Bc. Monika Máčková

OBSAH

Úvod	1
1. Sociální služby	3
1.1 Vymezení základních pojmů	3
1.2 Legislativní rámec sociálních služeb v České republice	5
1.3 Systém sociálních služeb ve městě Brně	8
1.3.1 Komunitní plánování	8
1.3.2 Cílová skupina Rodiny s dětmi	10
1.4 Poskytovatelé sociálních služeb pro matky s dětmi v tísní v Brně	11
2. Rodina a její vliv na vznik tíživé situace	14
2.1 Role rodiny ve společnosti	14
2.1.1 Hlavní funkce rodiny	14
2.1.2 Rodina a její úloha v socializaci dítěte	17
2.1.3 Vztah matky a dítěte	20
2.2 Dysfunkční rodina	23
2.3 Tíživá životní situace	26
2.4 Domácí násilí	28
3. Domov pro matky s dětmi Společná cesta	34
3.1 Charakteristika činnosti Domova pro matky s dětmi	34
3.2 Zabezpečení realizace sociální služby	36
3.3 Popis průběhu pobytu v Domově Společná cesta	38
3.4 Metody práce s uživatelkami a jejich dětmi	41
4. Průzkum v azylových domech pro matky s dětmi ve městě Brně	44
4.1 Vymezení problému, cíl, hypotézy, metody	44
4.2 Okruh respondentů, popis zařízení a způsob realizace průzkumu	50
4.3 Analýza a interpretace dat	52
4.3.1 Vyhodnocení šetření č.1 - uživatelky azylových domů	52
4.3.2 Vyhodnocení šetření č.2 - děti uživatelek azylových domů	73
4.3.3 Vyhodnocení šetření č.3 – pracovníci azylových domů	81
4.4 Závěry a doporučení	88
Závěr	91
Resumé	94
Anotace	95
Seznam použité literatury a pramenů	96
Seznam příloh	99

ÚVOD

Tématem mé diplomové práce je „Role sociálních služeb při řešení tíživé situace matky s dítětem“. Téma jsem si zvolila proto, že problémy rodiny mne v sociální oblasti zajímají od počátku studia a týkala se jich i má bakalářská práce. Ta se také stala výchozím materiálem ke zpracování práce diplomové. Zatímco bakalářská práce s názvem „Postavení matky a dítěte v současné české rodině a společnosti“ zpracovávala téma rodiny jako takové, diplomová práce je zaměřena na problematiku matky s dítětem v tísní a na způsob řešení, který nabízí systém sociálních služeb prostřednictvím azylového domu.

Cílem diplomové práce je obhájit smysluplnost existence azylových zařízení pro matky s dětmi v systému sociálních služeb. Poukazuji na nezastupitelnost a jedinečnost těchto zařízení spočívající v druhu a komplexnosti nabízených služeb. Jsem přesvědčena, že souvislost tématu mé práce s oborem studia sociální pedagogiky je nepopíratelná. Azylový dům pro matky s dětmi není jen pouhá ubytovna pro lidi bez přístřeší, ale jedná se o zařízení s kontinuálním výchovně - vzdělávacím působením, jehož cílem je pomoc a podpora při vytváření kompetencí nutných k úspěšné resocializaci uživatelů a jejich dětí.

Práce je po formální stránce rozčleněna do čtyř kapitol. První tři kapitoly tvoří teoretický základ práce, kapitola čtvrtá se věnuje průzkumu a tvoří analytickou část práce.

První kapitola diplomové práce nazvaná Sociální služby přináší vysvětlení základních pojmů problematiky a popisuje legislativní rámec systému sociálních služeb v České republice. Dále je zde věnován prostor systému sociálních služeb ve městě Brně z hlediska komunitního plánování a cílové skupiny Rodiny s dětmi. Závěr kapitoly patří přehledu poskytovatelů sociálních služeb pro matky s dětmi v tísní na území města Brna.

Kapitola druhá s názvem Rodina a její vliv na vznik tíživé situace se snaží přiblížit roli a funkce současné rodiny ve společnosti, rozebrat její úlohu při socializaci členů rodiny a pojednat o vztahu matky a dítěte. Také jsou zde popsány dysfunkční rodiny, tíživé a krizové životní situace a okrajově je pojednáno o jednom z konkrétních problémů rodiny – domácím násilím.

Ve třetí kapitole se zabývám konkrétním zařízením poskytujícím sociální služby matkám a jejich dětem v tísní, azylovému domu na Heyrovského ulici v Brně, nazvanému Domov pro matky s dětmi Společná cesta. Charakterizuji zde činnost zařízení, popisuji zabezpečení realizace služby z hlediska materiálního, technického i personálního a snažím se zaznamenat průběh pobytu uživatelék. Také se věnuji metodám práce aplikovaným pracovníci azylového domu při práci s uživatelkami a jejich dětmi.

Čtvrtá kapitola je věnována průzkumu v azylových domech pro matky s dětmi ve městě Brně, kterým se snažím dokázat nezastupitelnost a potřebnost azylových domů jako zařízení poskytujících sociální služby. Je zde vymezen problém, stanoven cíl, zformulovány hypotézy a vybrány metody řešení. Po sběru a vyhodnocení dat jsem analyzovala a interpretovala výsledky šetření, které jsem shrnula v závěrech a doporučeních.

Při psaní diplomové práce jsem vycházela z odborné literatury týkající se dané problematiky a odborných periodik, cenným zdrojem informací byly webové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, Magistrátu města Brna, jakož i poskytovatelů sociálních služeb. Důležitým pramenem pro mne byly informace získané na konzultaci u PhDr. Zdenky Hašové z odboru sociální péče Magistrátu města Brna. Inspirací pro mou práci bylo seznámení se s diplomovými a bakalářskými pracemi mých předchůdců, které také uvádím v seznamu použité literatury.

1. Sociální služby

1.1 Vymezení základních pojmů

V první kapitole diplomové práce se pokusím o stručný vhled do problematiky sociálních služeb tak, jak je nastavena v prostředí České republiky. Rozsah těchto služeb vyplývá nejlépe z definice sociální služby, tak jak ji předkládá zákon: „sociální službou se rozumí činnost nebo soubor činností zajišťující pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.“¹, přičemž sociálním začleněním rozumíme proces, jehož „základním principem je posilování osobních kompetencí, schopností a dovedností člověka (či skupin lidí) tak, aby mohl využívat běžné společenské zdroje, tj. přístup ke vzdělání, zaměstnání, kulturnímu a společenskému životu“.² Sociální vyloučení je stav znemožňující člověku zapojit se do běžného života společnosti z důvodu nepříznivé sociální situace.

Pod pojmem sociální služby si tedy můžeme představit soubor činností zajišťujících pomoc při péči o vlastní osobu, při zajištění chodu domácnosti, při prosazování práv a zájmů, pomoc s výchovou, zajištění ubytování, stravování, ošetřování, poskytnutí informací, zprostředkování sociálně - terapeutické pomoci, telefonickou krizovou pomoc atd.

Cílem sociálních služeb je zachování soběstačnosti uživatele nebo její rozvoj, umožnění vést samostatný život, návrat do domácího prostředí, snížení a předcházení sociálnímu a zdravotnímu riziku plynoucímu ze způsobu života uživatele.

Druhy sociálních služeb:

- sociální poradenství (jde o poskytování informací přispívajících k řešení nepříznivé sociální situace uživatelů. Základní sociální poradenství zajišťují všichni poskytovatelé sociálních služeb, odborné sociální poradenství slouží jednotlivým sociálním skupinám osob)
- služby sociální péče (napomáhají zajištění fyzické a psychické soběstačnosti uživatelů. Pokud toto nelze realizovat v důsledku jejich stavu, zajišťují uživatelům alespoň důstojné prostředí a zacházení)

¹ Zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách, §3

² http://www.mpsv.cz/files/clanky/2974/otazky_odpovedi_22-rev2.pdf [cit. 2008-3-6]

- služby sociální prevence (snaží se zabránit sociálnímu vyloučení osob žijících rizikovým způsobem života. Pomáhají těmto osobám překonat nepříznivou sociální situaci a chrání společnost před šířením nežádoucích společenských jevů)³

Formy poskytování sociálních služeb:

- služby pobytové (spojeno s ubytováním v zařízeních sociálních služeb)
- služby ambulantní (uživatelé nejsou ubytováni, ale docházejí, jsou doprovázeni nebo dopravováni do zařízení sociálních služeb)
- služby terénní (jsou poskytovány v přirozeném sociálním prostředí uživatelů)⁴

Poskytovatelé sociálních služeb jsou územní samosprávné celky a jimi zřizované právnické osoby, další právnické osoby, fyzické osoby, ministerstvo a jím zřízené organizační složky státu.⁵ Poskytovatelem sociálních služeb mohou tedy být např. občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, církevní právnické osoby, příspěvkové organizace, rozpočtové organizace, zdravotnická zařízení apod. Každý poskytovatel sociálních služeb musí splňovat podmínky, které jsou stanoveny zákonem.

Sociální službu vykonávají sociální pracovníci, kteří jejím prostřednictvím naplňují hlavní cíle sociální práce. „Sociální práce podporuje sociální změnu, řešení problémů v mezilidských vztazích a posílení a osvobození lidí za účelem naplnění jejich osobního blaha. Užívá teorii lidského chování a sociálních systémů, sociální práce zasahuje tam, kde se lidé dostávají do kontaktu se svým prostředím. Pro sociální práci jsou klíčové principy lidských práv a společenské spravedlnosti.“⁶ Sociální práce se zaměřuje na celé spektrum vztahů mezi lidmi a prostředím. Je zaměřena na zvládnutí sociálně obtížných situací, do kterých se lidé dostávají, a snaží se působit na změnu nesprávných sociálních návyků. Pomáhá lidem rozvíjet své možnosti, obohacovat životy a předcházet selhání. Sociální práce vychází z nezákladnějších ideí demokracie a humanismu, staví na lidské solidaritě a přesvědčení o rovnosti mezi lidmi a na právu

³ ČERNÁ, M., GALKO, M.: *Adresář organizací působících v sociální oblasti ve městě Brně*. 1. vyd. Brno: Magistrát města Brna, 2007, str. II – VI.

⁴ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §33

⁵ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §6

⁶ Definice sociální práce schválená Generálním shromážděním Mezinárodní federací sociálních pracovníků v Montréalu, Kanada, červen 2000 – český překlad. [online]. [cit. 2008-1-13]. Dostupný z <http://socialnirevue.cz/item/definice-socialni-prace>

každé bytosti prožít svůj život důstojně. Z toho vyplývá, že se zaměřuje na odstraňování nerovnosti, nespravedlnosti a společenských bariér. Jejím polem působnosti nejsou jen krizové, mnohdy akutní situace, ale i každodenní osobní a společenský život jedince.

V sociálních službách pracují zdravotničtí pracovníci, pedagogičtí pracovníci, pracovníci v sociálních službách a sociální pracovníci. Všichni pracovníci musí prokázat svou bezúhonnost a odbornou způsobilost. Dalšími podmínkami k výkonu jejich činnosti je způsobilost k právním úkonům a zdravotní způsobilost. O naplnění těchto podmínek opět podrobně hovoří Zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách, v případě sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách, v případě pedagogických a zdravotnických pracovníků školské a zdravotnické předpisy.

Vzhledem ke společenskému významu a citlivosti sociální práce nepřekvapují vysoké nároky kladené na morální i profesní způsobilost sociálních pracovníků. Přístup sociálních pracovníků k jejich profesi definuje Etický kodex sociálních pracovníků České republiky. Kodex obsahuje etické zásady a pravidla etického chování sociálního pracovníka

- ve vztahu ke klientovi
- ve vztahu ke svému zaměstnavateli
- ve vztahu ke svým kolegům
- ve vztahu ke svému povolání a odbornosti
- ve vztahu ke společnosti⁷

1.2 Legislativní rámec sociálních služeb v České republice

System sociálních služeb se od počátku svého fungování na konci osmdesátých let minulého století potýkal s nevyhovujícím legislativním zabezpečením. Právní úprava byla roztržitá a zastaralá. Odpovědí na tuto nevyhovující situaci byl vládní návrh a následné přijetí zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách. Tento zákon nabyl účinnosti dnem 1.1.2007. Až do jeho přijetí byly v ČR rozlišovány na základě tehdejších platných zákonů pouze ústavní a pečovatelské služby. Nová norma zavedla daleko širší nabídku sociálních služeb (např.osobní asistence, stacionáře) pro

⁷ Etický kodex sociálních pracovníků České republiky. [online]. [cit. 2008-3-6]. Dostupný z <http://socialnirevue.cz/item/eticky-kodex-socialnich-pracovniku-ceske-republiky>

osoby, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci, stanovila pravidla pro jejich poskytování a také přinesla nové pojetí příspěvků na péči osobám závislým na péči (tj. těm, kteří potřebují z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu pomoc jiné osoby).

Zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách se skládá z deseti částí. Část první (úvodní ustanovení) hovoří o předmětu této zákonné normy, zmiňuje základní zásady a vymezuje pojmy použité v zákoně, stanovuje okruh oprávněných osob, definuje působnost a poskytovatele v oblasti sociálních služeb.

Část druhá je již rozsáhlejší. Týká se příspěvků na péči osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Vypočítává podmínky nároků na příspěvek na péči, stanovuje výši příspěvků a pravidla pro jeho zvyšování, specifikuje nárokovost a zánik nároku na příspěvek. Dále se tato část zabývá způsobem výplaty příspěvku a jeho příjemci. Důležitou částí je pasáž věnovaná řízení o příspěvku, která precizuje vlastní postup vedený v podmínkách správního řízení. Text je dostatečně návodný pro všechny strany zainteresované ve správním řízení. V závěru druhé části jsou vymezeny principy kontroly využívání příspěvku, informační systém o příspěvku a zmíněno je taktéž posuzování neodůvodnitelné zátěže systému.

Třetí část s názvem Sociální služby široce pojímá základní druhy a formy poskytování sociálních služeb, výčtem udává všechna zařízení sociálních služeb a pojmenovává základní činnosti při jejich poskytování. Nový prvek v systému představuje registrace poskytovatelů sociálních služeb. Toto téma je vyčerpávajícím způsobem zákonem 108/2006 Sb. zpracováno. Sociální služby lze nadále poskytovat pouze na základě oprávnění k poskytování sociálních služeb. Oprávnění poskytovatelé jsou vedeni v registru poskytovatelů sociálních služeb (vede krajský úřad, správcem je Ministerstvo práce a sociálních věcí). Závěr třetí části přináší přehled povinností poskytovatelů sociálních služeb, specifikuje opatření omezující pohyb osob, konkretizuje smlouvu o poskytnutí a působnost při zajišťování sociálních služeb.

Zcela logicky navazuje čtvrtá část, která definuje inspekci poskytování sociálních služeb. Kvalita těchto služeb je ověřována pomocí standardů kvality sociálních služeb. Jde o kritéria umožňující hodnotit sociální služby v oblasti personálního a provozního zabezpečení a z hlediska vztahu mezi poskytovatelem a uživateli.

Pátá část pojednává o principu mlčenlivosti v oblasti sociálních služeb, šestá část podrobněji rozebírá pravidla financování sociálních služeb (základní podmínkou

poskytnutí dotace ze státního rozpočtu je zápis v registru sociálních služeb) a část sedmá taxativně vyjmenovává správní delikty v dotčené oblasti.

V části osmé jsou zásadním způsobem pojmenovány předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, jsou zde definovány pracovní úkony a odborná způsobilost. Pozornost jej taktéž věnována dalšímu vzdělávání sociálního pracovníka a podmínkám akreditace vzdělávacích zařízení a jejich vzdělávacích programů.

Devátá část pojednává podrobně o předpokladech pro výkon činnosti v sociálních službách. Hned v úvodu je uveden okruh pracovníků, kteří v sociálních službách vykonávají odbornou činnost. Sociální pracovníci jsou zde uvedeni pouze s odkazem na §109, §110, jež jsou obsaženy v předcházející osmé části a devátá část se nadále zaobírá pracovníky v sociálních službách. Podmínky výkonu činnosti zdravotnických a pedagogických pracovníků norma nestanovuje, nýbrž odkazuje na zdravotnické a školské předpisy (zákon č.95/2004 Sb., ve znění zákona č.125/2005 Sb.; zákon č.96/2004 Sb., ve znění zákona č.125/2005 Sb.; zákon č.563/2004 Sb., ve znění zákona č.383/2005 Sb.)

Zákon je ukončen desátou částí obsahující společná, přechodná a závěrečná ustanovení.

K zákonu 108/2006 Sb., o sociálních službách byla vydána prováděcí vyhláška č.505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Vyhláška obsahuje osm částí:

- Způsob hodnocení úkonů péče o vlastní osobu a úkonů soběstačnosti pro účely stanovení stupně závislosti
- Rozsah úkonů poskytovaných v rámci základních činností u jednotlivých druhů sociálních služeb a maximální výše úhrad za poskytování některých sociálních služeb
- Zdravotní stavy vylučující poskytování pobytových sociálních služeb
- Kvalifikační kurz pro pracovníky v sociálních službách
- Hodnocení plnění standardů kvality sociálních služeb
- Zvláštní oprávnění zaměstnance obce
- Přechodné ustanovení
- Účinnost

Tato vyhláška nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2007.

Zákon č. 108/2006 Sb. a jeho prováděcí vyhláška č.505/2006 Sb. byly novelizovány. Zákon č. 29/2007 rozšiřuje výčet zařízení sociálních služeb o intervenční centra. Dalšími zákony novelizujícími zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, jsou zákon č. 213/2007 Sb. a č.261/2007 Sb. Prováděcí vyhláška 505/2006 Sb. byla novelizována vyhláškami 166/2007 Sb. a 340/2007 Sb. Na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí jsou k dispozici odkazy na oba materiály v platném znění.⁸

1.3 System sociálních služeb ve městě Brně

System sociálních služeb v naší zemi v jeho současné podobě je široce strukturovaný. Zaměřím se na popis systému sociálních služeb na území města Brna jako teritoria, které je mi blízké a které znám.

1.3.1 Komunitní plánování

„Komunitní plánování je nepřetržitý proces, který zapojuje do přípravy a uskutečňování plánu sociálních služeb všechny, jichž se sociální služby týkají.“⁹ Jde tedy o spolupráci mezi občany, institucemi a organizacemi tak, aby každý potřebný našel kvalitní sociální pomoc, efektivně využívající všechny dostupné zdroje. Účast uživatelů na procesu plánování je novinkou, která má přinést větší zainteresovanost těch, pro které jsou služby určeny.

Komunitní plán ve městě Brně vznikl na základě požadavku zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách, který ukládá:

- krajům povinnost zpracovat střednědobý plán rozvoje sociálních služeb
- obcím v samostatné působnosti povinnost zjišťovat potřeby a zajistit

ve spolupráci s krajem a poskytovateli dostatečnou nabídku sociálních služeb

Komunitní plán města Brna je hrazen z prostředků Sociálního nadačního fondu „Domovy potřebných“ (tento fond založilo město Brno a jeho činnost se datuje od roku 1996), na jeho realizaci se podílí celá řada organizací a institucí a garantem celého procesu je Magistrát města Brna, odbor sociální péče. Plán je zpracován do roku 2009.

⁸ <http://www.noviny-mpsv.cz/cs/3459> [cit. 2008-3-14]

⁹ ČERNÁ, M., GALKO, M.: *Komunitní plán sociálních služeb města Brna do roku 2009*. 1.vyd. Brno: Magistrát města Brna, 2007, str.6

(Navazující komunitní plán na období 2010-2013 již bude vytvářet právě Magistrát města Brna).

Základním krokem plánování byl vznik Centra komunitního plánování, odkud byl celý proces koordinován. Na základě údajů získaných z „Konceptů sociální pomoci“, které vypracoval odbor sociální péče, bylo stanoveno osm cílových skupin:

- senioři
- rodiny s dětmi
- osoby s duševním onemocněním
- osoby s mentálním postižením, autismem a kombinovaným postižením
- osoby s tělesným postižením
- osoby se smyslovým postižením
- společensky nepřizpůsobení
- etnické menšiny

Při zpracovávání komunitního plánu se většina pracovních skupin zpracovávajících potřeby jednotlivých cílových skupin shodla na nedostatečné úrovni v těchto třech oblastech:

- informování veřejnosti o sociálních službách
- kapacita služeb osobní asistence
- chráněné byty

Problematika je společná vždy pro několik pracovních skupin, proto je zpracovávána společně a vzhledem k její důležitosti označována jako průřezové priority.

Zásadami procesu komunitního plánování je otevřený dialog, rovnost mezi účastníky a zapojení uživatelů. Cílem je zefektivnění celého systému a zkvalitnění a dostupnost sociálních služeb. Proces komunitního plánování poskytuje možnost upozorňovat na problémy v sociální oblasti, zmapovává poskytovatele sociálních služeb a umožňuje vydání jejich adresáře s popisem nabízených služeb, čímž významně zlepšuje orientaci uživatelů, a v neposlední řadě také ukazuje na mezery v nabídce sociálních služeb.

Výstupem procesu komunitního plánování ve městě Brně je Komunitní plán sociálních služeb města Brna do roku 2009. Tento plán by měl reagovat na potřeby v oblasti sociálních služeb, měl by přinést účelnější rozdělování dotací poskytovaných městem a měl by být realizovatelný.¹⁰

¹⁰ ČERNÁ, M., GALKO, M.: *Komunitní plán sociálních služeb města Brna do roku 2009*. 1.vyd. Brno: Magistrát města Brna, 2007, str.6-10.

1.3.2 Cílová skupina Rodiny s dětmi

Jak vyplývá z tématu diplomové práce, hlavní oblastí mého zájmu je skupina matek s dětmi. Chci-li se dobrat k nabídce sociálních služeb pro tyto uživatele, musím vycházet z cílové skupiny Rodiny s dětmi, tak jak ji pojímá Komunitní plán sociálních služeb města Brna.

V popisu cílové skupiny vystává skutečnost, že hranice mezi funkční a dysfunkční rodinou je mnohdy nezřetelná, že každá rodina se vyvíjí a má období krizí, že jde o skupinu „velmi rozmanitou co do obsahu svých potřeb, sociálně-ekonomických podmínek i schopností čelit nepříznivým situacím uvnitř i vně rodiny“. Mezi rozhodující trendy v sociálních službách určených rodinám s dětmi patří důraz na rozmanitost pomoci, prevenci (při zachování dosavadních sociálních služeb), práce s celou rodinou (a ne pouze s problémovým členem), kvalitní bezplatné poradenství a zakládání komunitních mateřských a rodinných center.

Komunitním plánem jsou v této oblasti určeny následující priority:

- komplexní informování v sociální oblasti – řešeno jako průřezová priorita (viz.kapitola 1.3.1). Opatřením v oblasti této priority je vytvoření a průběžná aktualizace centrální databáze poskytovatelů sociálních služeb a institucí, dále zřízení socio-infocentra na Magistrátu města Brna
- sanace – obnova narušených funkcí rodiny – stále narůstá počet rodin, v jejichž prostředí je ohrožen zdravý vývoj dítěte (dlouhodobé krizové situace neřešitelné bez pomoci zvenčí). Je nutné nabízet rodinám takové služby, které pomohou tyto situace řešit, např.terénní sociální služby (zejména asistence a poradenství), skupinové terapie pro rodiče a děti, podpora dítěte při obnovení či upevnění kontaktu s rodiči (jde o děti rodičů v rozvodové nebo porozvodové situaci – pomoc lze nabídnout formou mediace, cílem je zachovat právo dítěte na oba rodiče), podpora těhotných žen v tíživé životní situaci (poradenství a krizová intervence)
- podpora fungující rodiny úplné či neúplné – jde o začlenění rodin do místní rodinné sítě, cílem je zabránit sociální izolaci. Služby musí být pro všechny rodiny místně dostupné. Patří sem rozvíjení rodičovských kompetencí (potlačení nejistoty rodičů při výchově dětí – pro rodiče adolescentů, hyperaktivních dětí, dětí s poruchami chování atd.), prevence sociální izolace rodičů (mateřská a rodinná centra), zvýšení zaměstnanosti matek po rodičovské dovolené (nabídka vzdělávacích

a rekvalifikačních kurzů, poradenství v oblasti předcházení skryté i přímé diskriminace matek s malými dětmi na trhu práce)

- pomoc obětem násilí – se vzrůstající informovaností a medializací problematiky domácího násilí lze očekávat nárůst vyhledávání pomoci oběťmi. Všeobecně je požadováno rozšíření kapacity personální, prostorové i činnostní u zařízení poskytujících poradenství i následnou péči
- rozšíření sítě nízkoprahových zařízení pro děti a mládež – jedná se o zacílenou prevenci s kvalifikovanou pomocí při řešení rozvíjejících se sociálně-patologických jevů¹¹

1.4 Poskytovatelé sociálních služeb pro matky s dětmi v tísní v Brně

Tato kapitola diplomové práce přináší přehled poskytovatelů sociálních služeb ve městě Brně, jejichž cílovou skupinou jsou matky s dětmi v tíživé životní situaci. Pokusím se přinést základní informace o tom, jaké služby jednotlivá zařízení poskytují.

- Armáda spásy (občanské sdružení) – poskytuje pomoc všem potřebným bez ohledu na rasu, pohlaví a vyznání. Její cílová skupina je v podstatě neomezená. Právě díky její filozofii se na ni mohou obracet i matky s dítětem v tísní. Provozuje například azylové domy či centra pro mládež s nabídkou bezplatných volnočasových aktivit.
- CENAP (občanské sdružení) – centrum naděje a pomoci – hlavní náplní této organizace je poradenství. Poradna pro ženy a dívky nabízí pomoc při řešení obtížných životních situací vzniklých v důsledku těhotenství, mateřství a rodičovství. Akutní poradenství je nabízeno prostřednictvím „Telefonních linek“, např. řešení sociální tísně a problematických partnerských vztahů.
- Centrum pro rodinu a sociální péči (církevní právnická osoba) – z hlediska matek s dětmi v tísní nabízí v rámci sociálních programů například speciální motivační programy včetně osobní asistence, doprovázení rodiny v krizových situacích, poskytuje sociální a psychologické poradenství.

¹¹ ČERNÁ, M., GALKO, M.: *Komunitní plán sociálních služeb města Brna do roku 2009*. 1.vyd. Brno: Magistrát města Brna, 2007, str.57-61

- Centrum sociálních služeb, manželské a rodinné poradny (příspěvková organizace) – poskytování bezplatného poradenství v případě manželských a rodinných krizí, při zvládání zátěžových situací a v sociálně - právních otázkách. Nabízí také pomoc po telefonu a krizovou intervenci.

- SPONDEA, Centrum pro týrané, zneužívané a ohrožované děti (občanské sdružení) – jde o krizové centrum pro děti a mládež s nepřetržitým provozem. Kromě azylového ubytování a telefonické, internetové či chatové linky důvěry nabízí také služby intervenčního centra, které se postará o všechny oběti domácího násilí bez rozdílu věku a pohlaví.

- Bílý kruh bezpečí (občanské sdružení) – nabízí bezplatné služby obětem trestné činnosti prostřednictvím poraden. Provozuje Nonstop linku Bílého kruhu bezpečí, na které mohou uživatelé získat právní informace, rady, jak získat odškodnění a peněžitou pomoc státu, smluvit si setkání s psychologem nebo získat morální a emocionální podporu. DONA linka se specializuje na osoby ohrožené domácím násilím. Její provoz je nepřetržitý. Pomáhá také těm, kteří při výkonu svého povolání přicházejí do styku s osobou ohroženou domácím násilím.

- Magdalenium (občanské sdružení) – cílovou skupinou jsou ženy, které se staly obětí domácího násilí, a jejich děti. Organizace těmto uživatelkám zajistí ubytování na utajené adrese a poskytne psychologické, sociální a právní poradenství, popřípadě skupinovou psychoterapii. Dále je provozována krizová nonstop telefonní linka a prováděna terénní kontaktní práce.

- Na počátku, poradna, azylový dům, následné integrační služby (občanské sdružení) – organizace slouží především těhotným ženám nuceným životními okolnostmi k interrupci a matkám – obětem domácího násilí – s dětmi. Nabízí odborné poradenství, krizovou intervenci, azylové ubytování a následné integrační služby včetně bytů na půli cesty.

- Centrum sociálních služeb, středisko sociální pomoci dětem (příspěvková organizace) – poskytuje okamžitou pomoc a ochranu dětem ve věku od 2,5 do 18 let, které se ocitly v situaci ohrožující jejich život nebo příznivý vývoj, postrádající přiměřenou péči. Těmto dětem je zajištěno uspokojování základních životních potřeb, zdravotní a psychologická péče. V případě krizové situace sem může matka umístit dítě třeba jen na přespávání, získá tím čas k řešení své situace, aniž hrozí, že dítě bude umístěno do dětského domova.

- Centrum sociálních služeb (příspěvková organizace) – nabízí služby dvou azylových domů - Domovů pro matky s dětmi. První z nich, Zvonek, je určen pro maminky s 1-2 dětmi do pěti let. Domov Společná cesta ubytovává maminky s dětmi do osmnácti let. Obě zařízení jsou určeny pro uživatelky, které mají trvalé bydliště na území města Brna. Domov Zvonek poskytuje sociální poradenství základní a odborné. Matky jsou vedeny k všestranné péči o děti a ke schopnosti nést za jejich výchovu odpovědnost. Celý provoz zařízení je podřízen potřebám dětí. Domov Společná cesta se snaží podporovat maminky tak, aby byly schopny v co nejkratší době vyřešit svou životní a bytovou situaci. V rámci pobytu v Domově mohou matky i děti využívat sociálněvýchovné programy, nabídku volnočasových aktivit či základní a odborné sociální poradenství.

- Centrum sociálních služeb, Dům sociální prevence (příspěvková organizace) – je zaměřeno na pomoc občanům města Brna, kteří se ocitli bez střechy nad hlavou. Součástí zdejšího pobytu je resocializační program, který by měl pomoci uživatelům zařadit se do pracovního procesu i běžného života. Mezi uživatele tohoto zařízení patří bezdomovci, sociálně nepřizpůsobení občané, matky převážně přicházející z vězení. Mohou zde být ubytovány i celé rodiny či nesezdané páry.

- Oblastní charita Brno, Domov sv. Markéty pro matky s dětmi v tísni (církevní právnická osoba) – zařízení je určeno pro těhotné ženy a matky s dětmi v krizové životní situaci (uživatelé týraní, zneužívání, ohrožování na životě, v sociální a bytové tísni). Poskytuje poradenství sociální, psychologické a právní, sociální a resocializační programy i materiální výpomoc (například ošacení).

- Odbor sociální péče Magistrátu města Brna, Ubytovna pro přechodný pobyt – poskytuje ubytování v sociálních bytech (garsoniérách a dvougarsoniérách) pro rodiče s nezaopatřenými dětmi v obtížné životní situaci s trvalým pobytem na území města Brna. Jde o jediné zařízení, které umožňuje ubytovat otce s dětmi. Podmínkou je, aby uživatel usiloval o získání bytu kdekoli na území ČR. Zařízení se neřídí zákonem č.108/2006 Sb., o sociálních službách, nemá status azylového domu. Za pobyt se platí nájem ve výši místně obvyklého nájemného (určuje městská část) a poplatky za spotřebu vody, elektřiny a topení.¹²

¹² ČERNÁ, M., GALKO, M.: *Adresář organizací působících v sociální oblasti ve městě Brně*. 1.vyd. Brno: Magistrát města Brna, 2007, str.10-35.

2. Rodina a její vliv na vznik tíživé situace

2.1 Role rodiny ve společnosti

2.1.1 Hlavní funkce rodiny

Velká francouzská encyklopedie, Chevalier de Jacourt, heslo rodina:

„...společnost, jež tvoří základní výbavu a přirozený stav člověka. Rodina je vskutku občanská společnost ustavená Přírodou: tato společnost je nejpřirozenější a nejstarší ze všech společností: vytváří základ pro národní společnost, neboť lid anebo národ není nic jiného než celek složený z mnoha rodin. Rodina se zakládá manželstvím a je to příroda sama, jež vtahuje člověka do tohoto svazku; z něho jsou pak rozeny děti, jež prodlužují život rodiny, udržují lidskou společnost při životě a nahrazují ztráty, jež v ní způsobuje smrt každý den.“¹³

Tak vidíme rodinu dnes. Slovem rodina označujeme především manželský pár s dětmi, jde o tzv. nukleární rodinu.

Původní význam slova rodina však byl jiný:

- Rodina jako domácnost – společenství lidí žijících a hospodařících pod jednou střechou, pod autoritou hospodáře - hlavy rodiny. Z této představy vychází římské právo i bible – obě kultury, ze kterých vychází kultura naše, tj. antická a židovská, počítaly do rodiny nejen pokrevní příbuzné, ale všechny v domě – nejdříve i otroky, posléze služebnictvo, tovaryše, učně, děvečky...

- Rodina jako rod – hledisko vyšších kruhů. Nejdůležitější bylo udržení a rozšíření majetku a sféry vlivu. Jeden z nejznámějších je například „Dům Habsburků“.

V rodinách minulosti děti neměly příliš dobré postavení. Obrovská kojenecká a dětská úmrtnost nedovolovala rodičům investovat do vztahu k dětem příliš mnoho citu a tvrdá ekonomická situace z nich mnohdy činila jen další pár rukou vhodných k práci pro zabezpečení přežití rodiny.

V současné době rodinu pojímáme jako malou (ale nejdůležitější) sociální skupinu s vnitřní strukturou a závazným systémem uspořádání a pravidly soužití, plnící základní sociální povinnosti. Tvoří první a dost závazný model společnosti, s jakým se

¹³ MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. 1.vyd. Brno: Blok, 1990, str. 17

dítě setkává. Předurčuje jeho osobní vývoj, vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho konfliktům, poskytuje určitý typ podpory. Předává dítěti to nejpodstatnější – sociální dovednosti, bez kterých se dítě v dospělosti neobejde. Hovoříme o socializační funkci rodiny.¹⁴

Zákon předpokládá, že spojení muže a ženy nazvané manželství má plnit tyto funkce:

- a) biologicko - reprodukční, již se míní pohlavní soužití muže a ženy a společné plození dětí
- b) emocionální, tj. naplnění potřeby lásky, jež se z předchozí funkce odvozuje
- c) socializační a akulturační (výchovnou), tj. zajišťující výchovu dětí, jejich vzdělávání, předávání kulturních hodnot, formování životního stylu
- d) ekonomickou (hospodářskou), která představuje především materiální zabezpečení rodiny

Neméně důležitá je také funkce ochranná. Ochrana členů rodiny tvoří neodmyslitelnou součást rodinného působení a má pro vztahy v rodině velký význam. Jde o širokou škálu činností od zajištění života nemluvňate až po zabezpečení starých a nemohoucích členů rodiny. Můžeme hovořit také o útočišti jednotlivých členů rodiny před okolním světem.¹⁵

Aby bylo možno mluvit o rodině (slovní kořen rod – již z toho intuitivně lze vycítit, že jde o rození dětí), je nutné naplnit funkci biologickou, tj. mít dítě či děti, poté je možno plnit funkci výchovnou. Dalšími funkcemi, které rodina plní, jsou

- Kulturně výchovná funkce – vyživovací povinnost, umožnění povinné školní docházky
- Společenská – konkrétní začlenění do celé společnosti. Rodina jako základní buňka společnosti¹⁶

Zamyslíme-li se nad jednotlivými funkcemi rodiny, tak jak byly specifikovány výše, nezbyvá nám, než si uvědomit, že zřejmě pomalu ale jistě přestávají platit. Se zvyšující se rozvodovostí, změnou pohledu na svobodné matky a s relativní ekonomickou nezávislostí žen na mužích přibývá rodin neúplných, které zvládají tyto úkoly stejně, jako rodiny úplné. Přibývá bezdětných manželství, volných svazků

¹⁴ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3.vyd. Praha: Slon, 2003, str. 9

¹⁵ CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. 1.vyd. Praha: Práce, 1980, str. 39 - 47

¹⁶ NEVORÁNEK, J., ŘEHOŘ, A. *Kapitoly ze sociologie rodiny*. Brno: Institut meziobor. studií, 2004, str. 7 - 8

i partnerských vztahů lidí stejného pohlaví. Ani funkce výchovná není již zcela doménou rodin. Přibývá dvoukariérových manželství a s nimi i dětí, které jsou od velmi raného věku vychovávány v institucích, jako jsou jesle či turnusové školky, movitější rodiny dávají přednost „paním na hlídání“ (jde o jakýsi reminiscenční trend – šlechtična je nahrazena úspěšnou podnikatelkou, chůva placenou čilou důchodkyní, studentkou nebo agenturou).

„Rodina tak dnes rezignuje hlavně na svoji funkci reprodukční, socializační a sexuálně regulační. Je místem emotivního zázemí a připsaného sociálního statusu.“¹⁷ Nejzásadnější funkcí rodiny je v současnosti funkce emocionální a její význam stále roste.

Pro katolíka je rodina svátostí, pro sociálního politika nezbytným zaopatřovacím ústavem pro slabé, staré a nemocné, pro právníka je nezbytnou záchrannou zákonnou sítí pro děti a slabšího partnera. Zkusme se nyní podívat na rodinu očima těch, pro které je nejdůležitější – očima dětí. Z. Matějček v jednom ze svých rozhovorů v tisku uvedl, že podle jeho výzkumů děti vyrůstající ve volném partnerském vztahu jsou daleko úzkostlivější a nejistější než ty, které žijí v manželském svazku rodičů.

Model rodiny tvořené rodiči, dětmi, případně prarodiči vykazuje neobyčejnou stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva a ve všech známých současných společnostech. Prakticky neexistuje žádný typ společnosti, který by se neopíral o rodinu jako o svůj základní článek.¹⁸

Přední český sexuolog M. Plzák přes veškerou svou skepsi vůči manželství říká, že pro výchovu dětí stejně ještě nikdo nic lepšího nevymyslel.

Nakonec i v Úmluvě o právech dítěte stojí psáno:

„Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy,(jsou) přesvědčeny, že rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti,

Uznávající, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.....“¹⁹

¹⁷ SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2002, str. 119

¹⁸ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3.vyd. Praha: Slon, 2003, str. 10

¹⁹ Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb.

2.1.2 Rodina a její úloha v socializaci dítěte

„Socializace – zespolečenštění, zespolečenšťování...proces, v němž si člověk osvojuje určitý systém poznatků, norem a hodnot, jež mu umožňují začlenit se do určité společnosti a účastnit se jejího života...“²⁰

Proces socializace probíhá po celý život a je výsledkem vlivu výchovy, názorů, víry a hodnotových důrazů. To vše tvoří kulturu, kterou přijímáme a přizpůsobujeme se jejím normám, vzorům a hodnotám. S procesem socializace je nejvíce spjata rodina. Rodiče se na základě vlastních morálních hodnot a životních zkušeností snaží dítě vychovat – předkládáním svých názorů a požadováním dodržování určitých pravidel pomáhají svému dítěti stát se samostatnou bytostí.

Zpětná socializace – proces, při kterém dochází k „výchově vychovatelů vychovávanými“. Děti ovlivňují své rodiče v mnoha směrech – v první řadě se jejich rodiče díky nim učí své roli „rodičů“, prožívají s dětmi znovu své dětství, mohou nacházet smysluplnost své existence. Dále dnes může jít o módu, nové poznatky z vědy a techniky, které se často doví ve škole velmi rychle, o stravovací návyky, formy trávení volného času a podobně. Jedním z příkladů může být třeba užívání a práce s počítačem. Zatímco generace našich rodičů se o počítač zajímá spíše okrajově, my se můžeme nazvat spokojenými uživateli, ale děti a mládež jsou přímo nadšenci.

Faktory negativně ovlivňující socializaci dítěte mohou být například neúplná rodina, rozvod či rodina disfunkční.

Rodiče mají povinnost dítěti zajistit ubytování, oblečení, základní výživu, zdravotní péči a přístup ke vzdělání. Jedním z důležitých předpokladů plnění těchto povinností je pevný svazek rodičů. Jednou ze stěžejních funkcí rodiny je výchova. Sociologie rozlišuje několik pojetí výchovy:

1) Tradiční pojetí – rodiče mají právo a povinnost předávat dítěti svůj hodnotový systém. Mohou užívat prostředky dle své úvahy a mohou bránit dítěti v poznání hodnot a norem chování, které rodiče neakceptují.

2) Demokratické pojetí – navazuje na tradiční pojetí. Dítě má rovněž povinnost držet se hodnot svých rodičů, je zde však prostor pro diskusi. Dítě musí být o hodnotách svých rodičů přesvědčováno.

²⁰ PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. a kol.: *Akademický slovník cizích slov*. 1.vyd. Praha: Academia, 1995, str. 698

3) Umírněně liberální koncepce – rodiče se snaží, aby dítě převzalo jejich hodnotový systém, ale současně je podporují v poznání jiných hodnotových systémů.

4) Důsledně liberální pojetí – je ponecháno na dítěti, jaký hodnotový systém si samo vybere, rodiče dítě jen chrání před vlivy omezujícími volbu dítěte (toto pojetí podporuje dynamický rozvoj osobnosti dítěte, ovšem také přináší nepochopení a mezigenerační problémy).²¹

Jedním z nejpovolanejších, kdo se v našich podmínkách věnoval výchově, byl pan doktor Zdeněk Matějček. Hovoří o výchově autoritativní a liberální. Podle něj má každá své nevýhody i přednosti. Pro některé děti je výhodnější autoritativní, pro jiné liberální typ výchovy. I rodiče se dělí na ty, kteří lépe zvládají jeden typ výchovy, jiní zase druhý. Ovšem je důležité, aby ani jeden z těchto typů nevedl ke krajnosti.

Výchova autoritativní vede u dětí ke vzpourám, útekům do vlastního manželství v poměrně útlém věku a u dětí citlivých může vést k neurotickým obtížím. Naopak, pokud není přehnaná, poskytuje dětem jistotu, oporu a vedení. Děti, které mají výchovu liberální, mají obrovskou volnost a možnost samostatného vývoje. Přesto, i tato výchova může dětem velmi uškodit. Nejvíce postihuje děti úzkostné a citlivé, neboť tato výchova dovoluje (a vlastně i nutí), aby se děti rozhodovaly samy dle svého. Kdo volí, musí se také něčeho vzdát, a to může být pro tyto děti taková zátěž, kterou neunesou. Liberální výchovou trpí i děti odolné. Bez vedení se stávají svévolnými a občas bývají nepřijatelnými dokonce i pro vrstevníky. Nenacházejí přátele a tudíž nejsou a nemohou být šťastné.

Nakonec opět platí pravidlo „zlatá střední cesta“. Ideálním by se dal nazvat stav, kdy rodiče spojují kontrolu s akceptací, vyžadují po dětech, aby se chovaly na dobré sociální a intelektuální úrovni, zdůvodňují své tresty a kontrolu spojují s citovou vřelostí. Je důležité zvolit výchovu na základě znalosti toho kterého dítěte, výchovu na základě jeho sklonů, schopností a charakteru, která odpovídá jejich věku a možnostem.²²

Dle mého osobního názoru je rodina pro děti nesmírně důležitá. Jde o první sociální uskupení, se kterým se dítě setkává, v jeho rámci se uskutečňují první interakce dítěte s okolním světem. Získává zde první zkušenosti. Rodina a zejména matka zastupuje ve vztahu k dítěti lidskou společnost, rodičovský pár je pro děti příkladem partnerství. Jsou zde kladeny požadavky, aby dítě dodržovalo určité sociální normy, je

²¹ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002, str. 74

²² MATĚJČEK, Z. *Škola rodičů*. Praha: Maxdorf, 2000, str. 278 - 280

odměňováno dodržování a trestáno nedodržování těchto norem.²³ O něco později se díky širší rodině naučí soužití s lidmi několika generací – vztahy rovnocennosti, podřízenosti a vedení (sourozenci, rodiče, prarodiče), pochopí, že některé vazby k ostatním lidem jsou pevnější, jiné volnější (rodiče x tety a strýcové; sourozenci x bratřenci a sestřenice). Širší rodina je také velmi důležitá při osobních krizích jedince, jako je například ztráta zaměstnání či nemoc, neboť čím více blízkých lidí v těchto situacích může nabídnout pomoc a emoční podporu, tím lépe. Rodina dítěti také vštěpuje žebříček hodnot a základní životní postoje.

Rodinu není možno chápat jako uzavřenou jednotku. Každá totiž vstupuje do interakce nejen s jinými jednotkami, jako je např. širší rodina či přátelé, ale i s většími systémy (obec, škola) a s vnějšími událostmi. Členové rodiny se vzájemně ovlivňují. Změní-li se celá jednotka, ovlivní tento fakt jednotlivce a změní-li se jednotlivec, změní to život celé rodiny. Důležitým faktorem těchto změn je čas. Stejně jako rozeznáváme jednotlivé vývojové cykly jednotlivce (existuje více teorií psychického vývoje, například Freudova, Eriksonova, Piagetova či Kohlbergova), prochází takovými cykly i rodina :

- Mládenecké období
- Novomanželské období
- Plné hnízdo I (děti do šesti let)
- Plné hnízdo II (děti starší šesti let)
- Plné hnízdo III (starší páry s nezaopatřenými dětmi)
- Prázdné hnízdo I (starší páry, děti z domu, hlava rodiny stále pracuje)
- Prázdné hnízdo II (starší páry, děti z domu, hlava rodiny v penzi)
- Osamělý vdovec (vdova)
- Osamělý důchodce (důchodkyně)²⁴

V procesu výchovy dítěte v rodině je velmi důležitý vztah rodiny ke škole. Funkce rodiny a školy se do určité míry doplňují. Škola ovlivňuje organizaci času rodin (školní rozvrh hodin, prázdniny) a stává se součástí hodnotového systému jednotlivých rodin. Život dítěte ve škole a jeho úspěchy či nezdary se na celá léta stávají jednou z nejdůležitějších priorit v životě většiny rodin. Většina rodičů projevuje zájem o školní dění, nicméně zůstává určitá část rodičovské veřejnosti, jejíž zájem je pasivní či dokonce nulový. Zde pak musí iniciovat komunikaci mezi školou a rodinou právě škola.

²³ KOHOUTEK, R. *Skripta Sociální psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004, str. 81

²⁴ SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2002, str. 120

V rodině se setkáváme s jiným výchovným přístupem k dívkám a s jiným k chlapcům. Začíná již v útlém dětství. Pláče-li na písku chlapeček, zřejmě uslyší, že „chlapi nebrečí“. U děvčátek se zase předpokládá větší citlivost a čistotnost. Když děti povyrostou, předpokládá se u chlapců lepší vztah ke sportu, přivírají se oči nad drobnými klukovinami. Dívky jsou více hlídány, rodiče o ně trpí větším strachem. Tento rozdílný přístup přináší snadnější identifikaci dětí s vlastním pohlavím, neboť dítě se v rodině učí i své sexuální roli. „Podstatnou podmínkou úspěchu je přítomnost dobře přijímaného rodičovského vzoru. Dívka se těžko stane vyrovnanou, společensky kompetentní ženou, nemá-li v dětství na očích matku nebo její náhradu. Chlapec se bude těžko orientovat v tom, co je správné mužské chování, nebude-li vystaven přímému vlivu otce či jiného muže.“²⁵ Na straně druhé přináší dětem různá trápení. Utvrzuje děti v tom, že dají-li průchod vlastnostem a citům přisouzeným opačnému pohlaví, je to „špatné“. Měli bychom si uvědomit, že rodina učí děti i mnoha dovednostem, které nejsou závislé na pohlaví a já jsem hluboce přesvědčena, že emocionální projevy patří právě sem.

2.1.3 Vztah matky a dítěte

Jednou z funkcí, která rodině ještě zůstala, je péče rodičů o děti. Tento fakt nese svědčí o tom, že by snad tento stav věcí byl přirozený, ale spíše dokladuje, že nejde o oblast bezprostředně se týkající zájmu státu a jeho schopnosti konkurovat mocenským zájmům států sousedních. Pro stát prostě není tato činnost natolik významná, aby ji organizoval sám. (Pokud by snad stát tento názor změnil, bylo by jen otázkou času, než by se vynořila instituce, která by péči o děti v plné šíři a od nejtělejšího věku přebrala na svá bedra. Můžeme si být jisti, že by se ve společnosti brzy začala tato péče a výchova považovat za zcela běžnou, rozumnou a potřebnou. Dnes se nám zdá takový přístup nepřirozený. Není ovšem tak velmi časově vzdálená doba, kdy by bylo lidem nepochopitelné, že nemohou své rodiny sami bránit se zbraní v ruce, nebo že nemohou své děti sami učit a musí je posílat do školy.)

Rodina je ideálním prostředím pro rozvoj těch vlastností, které u svých příslušníků potřebuje stát vypěstovat. Jde hlavně o poslušnost a zodpovědnost. Tyto

²⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3.vyd. Praha: Slon, 2003, str. 9

vlastnosti pomáhá formovat přirozená autorita v podobě rodičů. V dospělosti se mohou potom lehce přetransformovat ve stejné postoje vůči jiné autoritě – státu.²⁶

Jádrem rodiny je nukleární rodina, čili matka, otec a nezaopatřené děti. „Jádrem jádra“ pak bývá označován vztah matka – dítě. Tato vazba je základem ve všech lidských kulturách. Je velmi vytrvalá a pevná, založená na velmi dlouhém období nesamostatnosti a závislosti lidského mláděte, které by nepřežilo bez společenské ochrany. Těhotná a kojící matka sama nestačí na ochranu svého dítěte, tudíž na tomto místě vstupuje do vzorce otec, který se stává druhou oporou a záštitou bezpečného života dítěte. Vazba muž – žena je tedy až druhořadá a slouží k ochraně vazby primární, tedy vazby matka – dítě.²⁷

Ve většině zemí a tedy i u nás je stále v péči o dítě největší díl kladen na matku. Vztah matky a dítěte se vyvíjí velmi intenzivně. Matka zastupuje ve vztahu k dítěti lidskou společnost, klade na ně požadavky, dbá na dodržování určitých norem, kontroluje jejich plnění, dodržování odměňuje a nedodržování trestá. Pomáhá dítěti vytvářet vnitřní regulativy chování. Matka se stává svému dítěti vzorem. Tvoří určitý model ženskosti, měla by své děti učit tomu, že v rodině má být přítomna láska a něha. Dívkám tento model pomáhá identifikovat se se svou ženskou rolí, chlapci se v dospělosti díky tomuto vzoru dokáží lépe orientovat při výběru vlastní partnerky. Pokud sama matka trpí emoční labilitou, může se tento fakt odrazit na jejích dětech, které její duševní stav velmi dobře cítí. Duševní poruchy matky mají velmi nepříznivý vliv na poruchy chování malých dětí. Ztratí-li dítě matku do svých jedenácti let, zvyšuje se pravděpodobnost, že se u něj rozvine duševní porucha.²⁸

Možný na podkladě studia velkoměstské rodiny srovnává vztah dětí k matce a otci: „děti mají mnohem volnějším vztah k otci než k matce, s nímž je možné až do doby dospívání komunikovat o takových tématech, jako jsou škola, kamarádi, filmy a móda. S otcem je spíše možné mluvit o sportu a politice, otec se mnohem méně než matka zajímá o školu a mnohem méně než matka vypráví dítěti o svém zaměstnání. Otec také méně než matka zasahuje dítěti do volby povolání, což tradičně bývala sféra otcovské autority. Otec častěji než matka rozkazuje – ta spíše prosí a žádá; s otcem mají děti častěji špatný vztah než s matkou.“²⁹ Tento fakt je argumentem k tomu, že matka bývá v současné době považována ve vztahu k dětem za „silnější“ z rodičovského páru,

²⁶ KELLER, J. *Nedomyšlená společnost*. 4.vyd. Brno: Doplněk, 2003, str. 59 - 63

²⁷ MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. 1.vyd. Brno: Blok, 1990, str. 138 - 139

²⁸ KOHOUTEK, R. *Skripta sociální psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004, str. 76 - 80

²⁹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3.vyd. Praha: Slon, 2003, str. 40

neboť kde silný žádá, slabý rozkazuje. (Situace se mění v pubertě dítěte, kdy autorita otce zdaleka přesahuje autoritu matky.)

Vztah matka – dítě se ve společnosti diskutuje více než dříve. Nebo ještě lépe, diskutuje se nově, neboť dříve nebyla nutnost tuto otázku pokládat. Tato nutnost přišla ruku v ruce s rozvody, s rozpady tradičního typu rodiny a nástupem rodin neúplných. Rozvádějí-li se rodiče, který z nich je způsobilější dále vychovávat dítě? Situace je zatím taková, že 94 % dětí zůstává po rozvodu s matkou. Jde o předpoklad, že matka je pro dítě důležitější než otec a že automaticky je lepším rodičem. Věda ani jeden tento fakt nepotvrzuje. Naopak, přítomnost otce v rodině má kladný vliv na školní výsledky dětí a v pozdějším věku je významnou zábranou kriminálního jednání dospívajících dětí. Ani ve schopnostech pečovat o malé děti nebyl shledán rozdíl mezi muži a ženami. Je proto nezbytně nutné, aby soudy rozhodovaly na základě toho, co bude pro dítě lepší, a ne na základě pohlaví rodiče.³⁰

(Zde si dovolím poznámku – nechci polemizovat s vědou a vyvracet schopnost mužů starat se o malé dítě, protože tatínkové se postarat umí. Většina z nich to však podle mé zkušenosti nedělá. Péče o dítě není složitá, jde spíše o každodenní opakování stereotypních činností. Přečíst dítěti pohádku před spaním skutečně umí každý. Jde o to, kdo z rodičů čte denně bez ohledu na čas. Bohužel pro pány, většinou jsou to ženy.)

Pro většinu žen mateřství znamená naplnění. Mateřský cit ale není dán od přírody všem ženám. I proto bude do budoucna přibývat neúplných rodin, o které se budou starat otcové. Pro děti není nepřekonatelně důležitá biologická matka, potřebuje ke svému zdárnému vývoji někoho, kdo jej bude milovat, starat se o něj a poskytovat potřebné bezpečí. Není tedy nikde psáno, že by touto osobou nemohl být otec. Nejdůležitější je vždy myslet na dítě, aby i v řešení krajních situací bylo pokud možno vše učiněno pro jeho prospěch.

V současné době dochází k rezignaci rodiny na její funkce. Jednou z posledních funkcí, kterou rodina ještě má, je péče o děti. Pro socializaci dítěte je rodina naprosto nezbytná. Učí se zde tomu nejzákladnějšímu, co bude potřebovat v dalším životě. Pro harmonický rozvoj jsou zapotřebí oba rodiče. Každý z nich má nezastupitelnou funkci. Rodiče mimo jiné v dítěti modelují základní postoje k hodnotám, učí jej orientovat se v sociálních vztazích i přijmout svou životní roli.

³⁰ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3.vyd. Praha: Slon, 2003, str. 134

O vztahu matka – otec – dítě se říká: Ztratí-li rodina otce, ztratí živitele, ztratí-li matku, ztratí domov. V tomto rčení je velký kus pravdy, ovšem neplatí úplně. Dítě pro spokojený život potřebuje někoho, kdo bude přednostně uspokojovat jeho primární potřeby, ke komu bude mít hluboký, dlouhodobý a nepřenositelný vztah, ze kterého bude čerpat jistotu, radost a bezpečí.

2.2 Dysfunkční rodina

Dysfunkce – „1. *med., psych.* narušená n. odchylná činnost někt. orgánu, narušení vzájemné souhry psychických i organických funkcí

2. *odb.* narušená n. odchylná funkce vůbec...“³¹

Ze sociologického hlediska je dysfunkce narušení, snížená funkce, vada či postižení, nebo také „...důsledek lidského vědomého jednání, který negativně zasahuje celek společnosti (a její jednotlivé organizace, instituce), její adaptační schopnost, integraci, uskutečňování cílů, zachování struktur...“³²

Jde-li tedy o lidské jednání zasahující instituce, pak můžeme o dysfunkci hovořit i v souvislosti s rodinou. Jak uvádím v kapitole Hlavní funkce rodiny, rodina plní několik funkcí, které jsou dány právními a společenskými normami.

Jsou to funkce: biologicko - reprodukční, ekonomická neboli hospodářská, emocionální a socializačně - akulturační (výchovná). Rodina je chápána jako základní jednotka solidarity a vzájemné zodpovědnosti, skrze niž se děti učí vymezit sebe sama vůči ostatnímu světu. Ne vždy však rodina plní všechny své úkoly a funkce tak, jak má.

Podle míry funkčnosti rodiny v průběhu socializačního procesu lze použít tohoto dělení:

- ***funkční rodina*** – přiměřeně plní všechny funkce
- ***afunkční rodina*** – občas zde dochází k poruchám v plnění jedné či několika funkcí, které ale nenarušují vážněji život rodiny a zásadně negativně neovlivňují vývoj dítěte

³¹ PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. a kol.: *Akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, str. 182

³² JANDOUREK, J.: *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, str. 67

- **dysfunkční rodina** – dochází k vážným poruchám, vnitřnímu rozkladu rodiny, zásadně je narušován socializační proces dítěte³³

Jiné dělení rodin podle míry funkčnosti užívá čtyři stupně. Mezi dvěma protipóly, které jsou nazývány optimální a dysfunkční rodiny, jsou rozeznávány ještě další dva typy, a to rodiny adekvátní a rodiny průměrné. Podle stupně funkčnosti jsou jednotlivé typy sestupně seřazeny takto:

- **optimální rodina**
- **adekvátní rodina**
- **průměrná rodina**
- **dysfunkční rodina**

Rodiny optimální a adekvátní jsou považovány za funkční, neboť plní hlavní funkce, které má rodina plnit. V obou těchto typech rodin rodičům velmi záleží na školním prospěchu dětí, zájmy dětí tvoří prioritu a potřebám kohokoliv z širší rodiny je věnována přiměřená pozornost.

V optimální rodině jsou pružně pojaty mužská a ženská role, rodiče jsou navzájem zastupitelní, dělí se o domácí práce a mají společné některé zájmy. Manželé dávají najevo potěšení ze vzájemného stavu a jsou si věrni. Mají také společné kontakty s jinými rodinami i jednotlivci.

Adekvátní rodina se vyznačuje výrazným oddělením mužské a ženské role. Muž je angažován společensky daleko více než žena, je více pracovní vyčerpán a jeho hlavním úkolem je materiální podpora rodiny. Doménou ženy je domácnost, která ji ovšem mírně vyčerpává. Spokojenost s intimním životem není u partnerů vyvážená.

Dysfunkční rodiny charakterizuje následující: atmosféra nedůvěry ve vnitřních vztazích, očekávání nepřijemností, razantní a nepřátelská odvěta nebo bezpodmínečná kapitulace (často jen předstíraná) na podněty, které jsou hodnoceny jako nepřátelské. Potřeby a přání členů rodiny jsou vnímány jako nepřijatelné, neoprávněné a nejsou akceptovány. Běžně se vyskytují ostré mocenské boje rozdělující rodinu na dva tábory. Role a kompetence jednotlivých členů jsou v těchto rodinách nejasné, mlhavě je též vymezena odpovědnost jednotlivých rodinných příslušníků. Lze pozorovat tyto dva extrémy: vyhýbání se odpovědnosti a strhávání odpovědnosti na sebe (bez schopnosti tuto odpovědnost unést). Typická je stereotypie v komunikaci. Skutečnosti, které

³³ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V et al.: *Člověk-prostředí-výchova*. 1.vyd. Brno: Paido, 2001, str. 79

neodpovídají rodinnému pojetí světa, jsou bagatelizovány nebo dokonce negovány. V komunikaci pozorujeme často negativní emoční projevy a naprostou neschopnost empatie k blízkým. Běžný provoz domácnosti je zvládán s velkými obtížemi. Výrazným atributem bývá i nedůslednost – jsou vyhlášována pravidla a požadavky, jimiž se v praxi nikdo neřídí.³⁴

Vycházíme-li tedy při charakteristice funkční rodiny z toho, jaké funkce plní, u dysfunkční rodiny můžeme naopak sledovat, které funkce neplní. Taková rodina selhává v uspokojování fyziologických, emociálních, ekonomických a sociálních potřeb svých členů. Pokud se v rodině objeví dysfunkce ve fyziologické oblasti (zanedbání péče o dítě, psychopatická osobnost v rodině, sexuální zneužívání, nepřiměřené nároky na dítě, neúplná rodina), negativní dopad na děti je nedozírný. Ekonomická nedostatečnost rodiny (chudoba) je úzce provázána s ostatními projevy dysfunkce, neboť například Konopásek chudobu definuje jako „takový nedostatek materiálních, sociálních a kulturních zdrojů, že je pro ně (osoby postižené chudobou) nemožné vést minimálně přijatelný způsob života.“³⁵

Kromě pojmu dysfunkční rodina se v odborné literatuře setkáváme také s pojmem klinická rodina. O. Matoušek ji definuje přítomností nějaké poruchy. Schopnost rodiny vypořádat se s jejími problémy klesá, je nutno vyhledat pomoc zvenčí a rodina se dostává do styku s poradenským nebo terapeutickým zařízením.

Mezi klinické rodiny se dle Matouška řadí³⁶:

- Rodina se zanedbávaným, případně týraným dítětem
- Rodina se zneužívaným, případně týraným dospělým
- Rodina a tělesná nemoc
- Rodina a duševní nemoc
- Rodina s postiženým členem
- Rodina mladistvého delikventa
- Rodina svobodné matky
- Rodina se členem závislým na drogách, případně s patologickým hráčem
- Rozvod a rekonstrukce rodiny

³⁴ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Slon, 2003, str. 149-151

³⁵ KONOPÁSEK, Z. *Chudoba a sociální příjmy*. 1. vyd. Bratislava: Výskumný ústav sociálneho rozvoja a práce, 1990, str. 10

³⁶ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Slon, 2003, str. 110

Na závěr lze ještě připomenut, že hranice mezi funkční a dysfunkční rodinou je velmi nestálá, situace se může velmi rychle změnit a z rodiny dosud plně fungující se může stát rodina dysfunkční. To se může stát například po dlouhodobých obtížích, s nimiž se funkční rodina vyrovnávala (například partnerský nesoulad, obtížně vychovatelné dítě, zadlužení rodiny apod.).

2.3 Tíživá životní situace

Situace je „komplex podnětů (jevů, osob, vztahů mezi nimi) vyskytujících se v určitém místě a v určitém čase“. Žádná situace není izolovaná, ale souvisí s ostatními prožívanými situacemi. Navazují na sebe, prolínají se, jedna situace je východiskem či řešením situace jiné a spolu tvoří životní dění. Eis používá místo termínu situace termín událost. Život každého člověka je sledem událostí. Má na mysli nejen vyjimečné události a činy, ale především běžné prožitky všedního dne. Tyto události, ať již příjemné nebo naopak nepříjemné, jsou neodmyslitelnou součástí našeho života a záleží na každém, jak je přijímá či jak s nimi naloží. Reakce různých lidí na životní situace jsou pochopitelně také různé. To, co jednoho přivede na pokraj zoufalství, druhý dokáže zvládnout jako drobnou nepohodu. Také lze prohlásit, že neexistují dvě stejné životní situace, neboť každá se odehrává v jiných souvislostech, v jiném čase a angažují se v ní jiní protagonisté.

Situace si můžeme rozdělit z hlediska náročnosti jejich řešení takto:

- běžné
- náročné (konfliktní, frustrující, stresující) – takové, nelze řešit běžnými postupy, ale při mobilizaci sil je člověk schopen vyřešit je sám
- krizové - v krátkém čase vyostřená situace, kterou již člověk není schopen řešit sám ³⁷

Pokud je při řešení náročné životní situace zvolen nevhodný způsob řešení, může dojít ke vzniku krizové situace. Při jejím prožívání se jedinec na základě svého aktuálního psychického rozpoložení může ocitnout v krizovém stavu.

Co vlastně je krize a krizový stav? Podle Patočky je krize „ztráta předchozího smysluplného kontextu“. Projevuje se dvěma základními znaky: nefunkčností

³⁷ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V et al.: *Člověk-prostředí-výchova*. 1.vyd. Brno: Paido, 2001, str. 143 - 149

a bezperspektivností. Jde o poruchu v některé z těchto tří oblastí regulativních mechanismů – biologické (spánek, jídlo), psychické (smysl života, pohoda), sociální (život ve společnosti). Zatímco staří Řekové pohlíželi na krizi jako na něco, co člověka očišťuje, my ji vnímáme spíše jako něco, co může člověka poškodit, v krajním případě i zničit. Krize je spojována s bolestí a utrpením. Nelze však na ni pohlížet pouze negativně, neboť jak říká Friedrich Nietzsche, „co tě nezabije, to tě posílí“. Ovládne-li krize člověka, nastává krizový stav. Ten začíná tím, čemu říkáme poklesnutí na mysli. Jedinec čelí v životě problémům, které mu mohou způsobovat starosti. Pokud tato emoční zátěž přeroste v obavy, může dojít ke vzniku úzkosti. Vlekoucí se úzkostné stavy v kombinaci se snahou odkládat řešení stresujících životních situací mnohdy vedou ke zchroničtění úzkosti a člověk je zbaven psychické rovnováhy. „Krizový stav je vyvrcholením běžné psychické nestability.“³⁸

Krizový stav může odeznít sám bez cizí pomoci, pokud pomine důvod, který jej vyvolal (příkladem může být obava z nezaměstnanosti při ztrátě zaměstnání, obavy zmizí při nalezení zaměstnání nového). V případě, že krizový stav zůstává neřešen, stává se součástí našeho psychického života (strach, úzkost přetrvávající z dětství – např. strach ze tmy), nebo může vyvolat psychickou potíž, poruchu či nemoc. Nejhorším možným přístupem v případě krizového stavu je nečinnost a pasivita.

U lidí, kteří se ocitnou v krizovém stavu, je možno pozorovat tyto potíže: únavu, nechutenství, nespavost, ztrátu energie, vyčerpání, podrážděnost, plačtivost či smutek.³⁹

V krizové životní situaci se často mohou ocitnout například členové dysfunkčních rodin. Krizová životní situace se může projevat tím, že se rodina neumí postarat o fyziologické potřeby svých dětí, ke kterým může patřit správná výživa, bezpečí domova a mnohé jiné. Také chudoba plynoucí z nezaměstnanosti, často v kombinaci s neschopností dostát svým finančním závazkům (úvěry, půjčky), je determinací vzniku krizové životní situace. Dále sem patří případy rodin, ve kterých čelí někteří členové psychickému, fyzickému či sexuálnímu násilí, popřípadě když je některý člen rodiny závislý (gamblerství, alkoholismus, drogová závislost).

V diplomové práci si dovolím nadále místo termínu krize či krizová situace používat termín tíživá životní situace (tohoto termínu, který je vnímán jako spojení dlouhodobé sociální a bytové tísně, užívají pracovníci Domova pro matky s dětmi Společná cesta, kterému se budu podrobně věnovat ve třetí kapitole této práce).

³⁸ EIS, Z.: *Krize všedního dne*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1994, str. 39

³⁹ EIS, Z.: *Krize všedního dne*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1994, str. 38 - 42

2.4 Domácí násilí

Důvodů vzniku tíživé životní situace a následného vyhledání pomoci v oblasti sociálních služeb je bezpochyby více. Můžeme sem mimo jiné zařadit chudobu, nezaměstnanost, výskyt sociálně-patologických jevů v rodině, nebo i rozvod či rozchod s partnerem.⁴⁰ Nechci se zabývat rozborem všech možných důvodů pro vznik tíživé situace rodiny, raději se budu věnovat důvodu jednomu, který se pokusím přiblížit detailně - domácímu násilí. Jeho projevy jsou často spouštěčným momentem, který donutí postižené k radikálnímu řešení. Jde o jev, který se dlouhá léta bagatelizoval, ovšem s medializací celé problematiky zjišťuje celá společnost, o jak závažný problém se jedná. Obětí domácího násilí může být kterýkoli člen rodiny, já se v souladu s tématem diplomové práce zaměřím na ženy a děti v roli obětí.

Některé termíny problematiky

Definice pojmu násilí na ženách podle Deklarace OSN o odstranění násilí páchaného na ženách: „Každý projev rodově podmíněného násilí, který má nebo by mohl mít za následek tělesnou, sexuální nebo duševní újmu nebo utrpení žen, včetně hrozby takovými činy, zastrašování a úmyslného omezování svobody, a to jak ve veřejném či soukromém životě.“⁴¹

Týrání osoby žijící ve společném bytě nebo domě, nebo osoby blízké⁴² - pod tímto pojmem soudní praxe rozumí zlé nakládání se svěřenou či blízkou osobou. Může jít o zlé nakládání působením fyzických útrap, ale i o zlé nakládání v oblasti psychické. Toto jednání se vyznačuje určitou trvalostí a je pocíťováno jako těžké příkoří.

Pracovnice poradny pro ženy v tísni: „Domácí násilí je vztah blízkých lidí založený na moci.“

⁴⁰ viz. kapitola 2.2 Dysfunkční rodina

⁴¹ Deklarace OSN o odstranění násilí páchaného na ženách, schválená Valným shromážděním OSN v prosinci 1993, článek 1. [online]. [cit. 2008-3-12]. Dostupný z <http://www.feminismus.cz/download/domaci%20nasili.pdf>

⁴² § 215a trestního zákona, zák.č.91/2004 Sb., účinnost od 1.6.2004

Obecné poznatky dané problematiky

Násilí v rodinách není problémem novodobým, nicméně je to jeden z nejvíce destabilizujících prvků v životě rodiny. Nejde jen o fyzickou bolest či strach provázený ztrátou pocitu bezpečí (který má domov dodávat a který patří mezi primární lidské potřeby), ale také o citovou deprivaci, která může zejména u dítěte narušit vývoj osobnosti a schopnost navazovat hlubší sociální vztahy. Záleží na intenzitě násilí, na jeho druhu a na odolnosti jedince vůči stresu. Dalším determinantem je fakt, zda je jedinec objektem násilí či „pouze“ jeho svědkem. Rozlišujeme týrání psychické a fyzické. Je ovšem velmi těžké nejen určit, který druh je horší (po fyzickém násilí zůstanou viditelné následky, psychické týrání je hůře dokazatelné a okolí mnohdy nevěří), ale i odlišit je od sebe, neboť fyzickou bolest při agresivním napadení provází strach a pocit bezmoci, psychické týrání může vyvolat skutečné nemoci.

Více agresivity mívají obecně muži. Podle psycholožky z anonymní Poradny pro ženy v tísní v Brně se agresori dělí do dvou kategorií. Do kategorie první patří násilníci dvou tváří, tedy takoví, kteří se jinak chovají na veřejnosti a jinak v soukromí. Do druhé kategorie patří násilníci jedné tváře. To jsou lidé, kteří se obecně špatně ovládají a jsou schopni napadnout v podstatě kohokoli. Násilí se většinou dopouštějí muži na svých partnerkách (dle výzkumu UK, fakulty filozofické se stává obětí domácího násilí 38% českých žen) a dětech, násilí je pácháno na starých rodičích, mezi sourozenci, výjimkou není ani násilí žen na mužích, objevuje se ve vztazích osob stejného pohlaví. Násilné neboli agresivní chování si jedinec přináší ze své primární rodiny, řeší jeho pomocí konfliktní situace a problémy. Další negativní vlivy – alkoholismus, promiskuita, nezralost partnerů, obtížná ekonomická či životní situace a jiné. I ženy, které se stávají oběťmi, ve velké většině pocházejí z prostředí, které má s tímto problémem zkušenost.

Domácí násilí je nejrozšířenější formou násilí. Nemá na ně vliv náboženská orientace, společenské postavení rodiny, vzdělání, věk, sociální původ. Jeho obětí může být kterýkoli člen rodiny, stejně jako může být kterýkoli člen rodiny jeho pachatelem. Násilí může být psychické, fyzické, sexuální. Jde o urážky, ponižování, nadávky, křik, zesměšňování, vydírání, vyhrožování, omezování osobní svobody, jakékoli fyzické násilí, dokonce znásilnění.

Problémem číslo jedna je fakt, že domácí násilí bývá považováno za čistě privátní záležitost. Velká část veřejnosti je také přesvědčena, že k napadení v rodinách dochází pod vlivem alkoholu (to je pravdou pouze v necelých 30% případech), že týraným ženám ve skutečnosti násilí nevadí, neboť by jinak již partnera opustily (zde figuruje několik důvodů, proč to tyto ženy neučiní – např. ekonomická závislost, strach z budoucnosti, strach z pomsty partnera, vědomí o nedostatečné legislativě, tradiční pohled na roli ženy, pocity viny za rozpad rodiny atd. U posledních dvou uvedených důvodů se promítá právě zkušenost z původní rodiny. Žena, která má stejnou zkušenost s otcem, může trpět pocitem, že tento stav je vlastně „normální“. Navíc zde paradoxně od řešení situace mohou zrazovat dokonce matky obětí – vydržela jsem to já, vydržíš to taky.). Ani policie, ani lékaři nevěnují těmto případům zvláštní pozornost. V naší zemi stále chybí objektivní výzkum této problematiky, i tak je však jasné, že domácí násilí není pouze okrajovou záležitostí, nýbrž hlubokým celospolečenským problémem. Agresor ohrožující vlastní rodinu zůstává mnohdy nepovšimnut, byl by však trestně stíhán a možná i odsouzen k trestu odnětí svobody, pokud by stejně ohrožoval či napadal osobu cizí. Řada obětí si navíc ani neuvědomuje, že je na nich páchán trestný čin, často se za svou situaci stydí nebo berou vinu na sebe.

Prevencí násilí v rodinách je výchova k toleranci, samostatnosti, zdravému sebevědomí, sebeúctě, sebezprosažení, zodpovědnosti za vlastní chování, volbě vhodného partnera.

Domácí násilí tak, jak se s ním setkáváme

Příběhy žen, které se staly oběťmi domácího násilí, jsou si podle psychologičky z Ligy lidských práv velmi podobné. Situace se neustále opakují. Vše začíná nevinně. Na začátku je jemný nátlak na ženu, kdy muž doslova prosí, aby například čas vyhrazený přátelům věnovala jemu. Později se nátlak zvyšuje, přijdou zákazy a příkazy a nakonec může jít o vyslovený teror. Vztah, ve kterém je přítomno domácí násilí, si můžeme představit jako spirálu. Konflikt, omluva, období klidu, konflikt... Ovšem se stupňující se tendencí.

Jednou z nejčastějších záminek agresorů bývá cesta oběti z práce domů. Agresor má přesně spočítáno, v kolik hodin se má žena vrátit domů a netoleruje ani minutové zpoždění. Další oblíbenou taktikou agresorů je dávání různých podmínek či

ultimat, většinou nesplnitelných. V posledních stadiích vztahu se záminkou pro agresora může stát naprosto cokoliv. Jedna žena vypověděla, že ji její manžel surově zbil proto, že jí upadlo na zem kolečko salámu.

Obětí týrání se může stát kterákoliv žena. Miroslav Plzák v jednom rozhovoru uvedl, že existují dva typy žen. První typ je sebevědomý a bít se nenechá, a paradoxně také nikdy „nedostane“. Druhý typ jsou ženy - trpitelky schopné stále odpouštět a z těch se stávají oběti domácího násilí a týrání. Toto Plzákovo tvrzení však pracovnice Ligy lidských práv odmítají. Dle jejich názoru jde spíše o to, že některé ženy prostě jen dříve podvědomě zaznamenají první signály, ve vztahu jim není dobře a stihnou násilníka opustit dříve, než se za něj provdají.

Odpověď na otázku, proč k domácímu násilí na ženách dochází, je podle psychologů z Ligy jednoduchá. Jde o udržení tradičního rozdělení rolí muže a ženy. Čím více se muži cítí ohroženi na svém vůdčím postavení v rodině, tím ostřeji reagují. K situaci také nesmírně přispívá tolerance společnosti k tomuto jevu. V neposlední řadě bývá na vině také „chlapské pokecání“ v hospodě a známé „hecování“ - „dnes si stará zasloužila, tak jsem jí jednu natáh“.

Setkáme-li se s tímto problémem ve svém okolí, měli bychom se snažit o pomoc. Nejdůležitější je přistupovat k oběti bez předsudků, dát jí čas, aby k nám získala důvěru, projevit podporu a předat informace o možnosti pomoci. Pokud napoprvé odmítne, je důležité dát najevo, že jsme kdykoliv ochotni pomoci znovu. Postižená může mít pocit trapnosti, že jednou pomoc odmítla a může se stydět žádat znovu. Rozhodneme-li se oznámit týrání v našem okolí na policii, doporučují pracovnice Ligy vždy podávat trestní oznámení anonymně. Také je efektivnější obrátit se spíše na Státní zastupitelství nežli na policii.

Z podkladů, které mají pracovnice v Lize k dispozici, je zřejmé, že doba trvání násilného vztahu je v současné době zhruba 3 - 4 roky.

Z výzkumu provedeného Institutem pro kriminologii a sociální prevenci vyplývá, že všechny formy násilí na dětech jsou v našich rodinách poměrně běžným jevem. Slouží jako prostředek výchovy, ale také jako prostředek komunikace mezi rodiči a dětmi. Lze tedy říci, že valná část českých rodičů se drží přísloví: Škoda rány, která padne vedle⁴³. Bývá ovšem pravdou, že nezůstane jen u ran. Neuvěřitelné výmluvy rodičů na výchovu pak mají vysvětlit zlomené končetiny, přeražená žebra, spáleniny

⁴³ FRÝBORTOVÁ, L. *Násilí v rodině*. Prevence sociálně patologických jevů, 2003, 5/6, str. 48 - 50

od cigaret, ba i od plotýnek vaříče... Ve smutné statistice nechybějí ani děti, které „výchovné postupy“ svých rodičů nepřežijí.

Vedle fyzických důsledků si týrané děti nesou do života i důsledky psychické. Dělíme je na aktuální a dlouhodobé. Ty první se týkají současného prožívání dítěte a patří sem utrpení, smutek, strach a citové napětí. Dlouhodobé důsledky představují vliv na vývoj osobnosti.⁴⁴

Možnost praktického řešení

Pro každého člověka, jenž se ocitl v krizové životní situaci, je vždy nejdůležitější vědět, jak se má zachovat. V případě týraných obětí obecně je jakékoliv řešení velmi obtížné. Nemá-li oběť zázemí v širší rodině (což nikdy neplatí u dětí, které jsou svým rodičům vydány naprosto na milost či nemilost), je jednou z mála možností obrátit se na některou z občanských iniciativ, které se zabývají pomocí obětem trestných činů, hájením lidských práv a podobně. V naší zemi jich již působí celá řada, bohužel všechny mají poměrně malou kapacitu a působí většinou ve velkých městech, tudíž pro oběti z venkova jsou prakticky nedosažitelné.

Zaměřím-li se nyní na ženy a na okolí města Brna jako teritoria, které je mi blízké, musím zmínit především poradnu Bílého kruhu bezpečí, Nezávislé sociálně ekologické hnutí NESEHNUTÍ nebo občanské sdružení Liga lidských práv s programem Poradna pro ženy v tísní. Spojení na jednotlivé organizace lze nalézt například na internetových stránkách, plakátky a jiné informační materiály jsou vylepeny v prostředcích městské hromadné dopravy nebo volně k odebrání v čekárnách lékařů.

Velmi zajímavý je program Ligy lidských práv – poradny pro ženy v tísní. Jde o poradnu s utajenou adresou. Zjistit lze pouze její telefonní číslo. Poradna kontaktuje především gynekologické ordinace a raději spolupracuje se sestrami než s lékaři. První kontakt probíhá přes telefon. Teprve po rozboru situace je ženě oznámena adresa poradny a smlouven první osobní kontakt. Tento fakt utajení je velmi důležitý z hlediska bezpečnosti klientek i personálu.

Na první osobní schůzce v poradně na klientku čeká psycholožka i právnička, neboť nikdy nelze dopředu říci, co vlastně klientka bude potřebovat. Obě pracovnice s klientkou rozeberou její situaci a potom se snaží nalézt s ní přijatelné řešení. Může být

⁴⁴ MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova Univerzita, 2001, str. 75

sestaven bezpečnostní plán, který obsahuje různé „triky“, jak například díky sousedům přivolat pomoc. Znamením světu venku může být například světelný signál či roztažení a opětovné zatažení závěsů. Dále se klientka dozví, co by v případě potřeby měla mít v krizovém balíčku, pokud by musela urychleně opustit domov. (Bezpečnostní plán tvoří přílohu číslo 1). Poradna je pro nejpotřebnější schopna zajistit ubytování v azylovém domě s utajenou adresou. Tento dům provozuje Občanské sdružení Magdalenium. Pokud se na poradnu obrátí rodinní příslušníci či přátelé týrané oběti, která sama nemůže opustit domov, pomohou pracovnice poradny těmto klientům vymyslet plán útěku. Dále pracovnice poradny poskytují psychologické poradenství, doprovod na jednání s úřady, kontaktují další odborníky (psychiatry, terapeuty, sociální pracovnice), pomohou v právních záležitostech, ale v první řadě a především nabízejí obrovské pochopení a hlavně naději.

Pokud se jedná o děti v roli obětí, zde je cesta k nápravě ještě složitější. Do určité míry se na nápravě podílejí například školy, které děti informují pomocí různých besed či rozdáváním letáčků a informačních materiálů, kterých je v současné době dostatek. Od 1.9.2003 je v provozu Linka vzkaz domů⁴⁵, sloužící dětem, které utečou z domova či ústavního zařízení. Předává vzkazy rodičům či blízkým osobám dítěte na útěku, které se nechce vrátit zpět, ale chce nechat zprávu, že je živo a zdrávo. Dětem, které by se vrátily rády, ale bojí se zavolat domů, pomáhají pracovníci na Lince nalézt cestu zpátky, popř. pro děti, které se vrátit nechtějí, pomůže Linka zprostředkovat umístění v azylovém domě. Mohou se sem se vzkazem obracet i příbuzní dítěte, které uteklo z domova. Linku finančně zabezpečuje Nadace Naše dítě.⁴⁶

Nakonec bych se ráda zmínila o § 215a) Trestního zákona - Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. Podle odborníků, zabývajících se v praxi touto problematikou, přináší tento paragraf⁴⁷ zřetelné výsledky. Odpovědné orgány jsou nuceny se těmito problémy více zabývat. Problematiku také řeší tzv. Institut vykázaní⁴⁸, který umožňuje policii vykázat agresora na 10 dní ze společného obydlí. Oběť tak získá čas na řešení své situace. Podle záznamů intervenčních center⁴⁹ došlo v roce 2007 v České republice k 862 vykázaním.

⁴⁵ Linka je dostupná pouze z pevné telefonní linky

⁴⁶ <http://www.zneuzivaniazavislosti.estranky.cz/clanky/linka-pomoci/linka-vzkaz-domu> [cit. 2008-3-1]

⁴⁷ V účinnosti od 1.6.2004

⁴⁸ zákon 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Účinnost od 1.1.2007

⁴⁹ BKB - Vykázaní v roce 2007. [online]. [cit. 2008-3-15]. Dostupný z <http://domacinasili.web.beneta.cz/cz/redakce/novinky---nazory/vykazani-v-roce-2007/r17>

3. Domov pro matky s dětmi Společná cesta

Domov pro matky s dětmi v tísni Společná cesta je jedním ze zařízení, které je schopno pomoci při řešení akutní krize nebo naopak vleklé tíživé situace matky s dítětem či dětmi, kdy opouštějí domov a je nutno řešit jejich nepříznivou sociální situaci. Toto zařízení poskytuje služby sociální prevence a má status azylového domu. Jeho role v systému sociálních služeb je nezastupitelná, neboť nabízí své služby uživatelům, kteří jsou velmi zranitelní. Poskytuje jim to nejdůležitější, co ve své situaci potřebují – čas a bezpečí pro vyřešení svých problémů. Vůbec nejzásadnější rys jeho funkce spatřuji v tom, že činnost Domova společná cesta a jemu podobných zařízení dokáže zachovat a upevnit pouto mezi uživatelkami a jejich dětmi, přičemž některé z těchto dětí by nepochybně byly v případě neexistence azylových domů pro matky s dětmi umístěny do ústavní péče.

3.1 Charakteristika činnosti Domova pro matky s dětmi

„Posláním Domova pro matky s dětmi v Brně – Bystřci je nabízet podporu a pomoc matkám s dětmi s trvalým pobytem v městě Brně, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení bez možnosti jejího řešení jiným způsobem tak, aby se každá příchozí matka s dětmi byla schopna v co možná nejkratší době vrátit do běžného života a zaopatřit sobě i dětem vhodné podmínky pro život a vyřešit svou sociální a bytovou situaci.“⁵⁰

Domov pro matky s dětmi Společná cesta zahájil svou činnost 1.9.2002. Jeho zřizovatelem a provozovatelem je Centrum sociálních služeb, příspěvková organizace. Sídlí v Brně - Bystřci na adrese Heyrovského 11 a poskytuje pobytovou formu služby sociální prevence.

Cílovou skupinou zařízení, jíž je služba nabízena, jsou těhotné ženy a matky s dětmi s trvalým bydlištěm v městě Brně, které řeší tíživou sociální situaci související se ztrátou bydlení. V Domově může být ubytován i prarodič (babička) s vnučetem svěřeným do vlastní péče. Jedná se o oběti domácího násilí, národnostní menšiny, osoby ohrožené závislostí na návykových látkách, matky se zdravotním postižením samostatně

⁵⁰ Poslání Domova pro matky s dětmi Společná cesta v Brně - Bystřci

plní své rodičovské povinnosti či matky s různě postiženými a duševně nebo chronicky nemocnými dětmi. Věková hranice je u dětí ubytovaných v Domově s matkami 18 let, starší mohou být pouze děti dokončující studium na střední škole.

Cílem Domova pro matky s dětmi je dosáhnout zlepšení psychické, sociální a bytové situace uživatelky, navodit změnu jejich sociálního chování. Domov nechce a ani nemůže řešit problémy za své uživatelky. Jeho prioritou je individuální podpora uživatelky při návratu do běžného života společnosti, a to tak, že nabízí pomoc a podporu uživatelkám při samostatném řešení jejich situace. Pomáhá jim rozpoznat svoji situaci a orientovat se v ní, nalézt řešení, pokusit se jej realizovat a v neposlední řadě nést za sebe a svoji situaci odpovědnost. Pracovníci domova působí na matky a jejich děti tak, aby po odchodu z Domova byly schopny žít samostatný plnohodnotný život.

Principy poskytování sociálních služeb Domova pro matky s dětmi Společná cesta vycházejí z etického kodexu sociálních pracovníků⁵¹. Zaměstnanci dbají na dodržování základních lidských práv uživatelky sociální služby a pomáhají všem bez jakékoli formy diskriminace, respektují jedinečnost každé uživatelky bez ohledu na její původ, etnickou příslušnost, rasu, barvu pleti, mateřský jazyk, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení, bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti. Práce zaměstnanců je založena na principech demokracie a jedinečnosti uživatele. Je respektováno právo každého jedince na seberealizaci takovým způsobem, aby nedocházelo k omezení práv jiných osob. Poskytované služby jsou na nejvyšší možné odborné úrovni. Zaměstnanci upřednostňují profesionální zodpovědnost před svými soukromými zájmy. Snaží se co nejlépe využít svých znalostí, dovedností a zkušeností při své práci tak, aby byli schopni pomoci uživatelkám při řešení jejich situace. Zařízení dále chrání právo uživatelky na soukromí a důvěrnost jejich sdělení a jedná tak, aby nebyla dotčena jejich důstojnost a porušena lidská práva. Všechny informace od uživatelky jsou využívány pouze pro účely zajištění služby. Existují zpětné vazby a hodnotící mechanismy umožňující pružně reagovat na potřeby uživatelky. Všechny principy sociální služby poskytované Domovem pro matky s dětmi Společná cesta jsou v souladu s Všeobecnou deklarací lidských práv OSN⁵² a Listinou lidských práv a svobod.⁵³

⁵¹ viz.kapitola 1.1

⁵² Všeobecná deklarace lidských práv přijata Valným shromážděním OSN 10.12.1948 v New Yorku jako rezoluce č. 217/III.A

⁵³ Listina základních práv a svobod, zákon č. 2/1993 Sb.

Zabezpečení realizace sociální služby

Domov pro matky s dětmi Společná cesta sídlí na Heyrovského ulici č.11 v Brně – Bystrci. Dopravní obslužnost zařízení je velmi dobrá. Poblíž zařízení se nacházejí zastávky městské hromadné dopravy, centrum města Brna je vzdáleno asi půl hodiny jízdy tramvají či autobusem. Domov pro matky s dětmi je zahrnut do informačního systému městské části Brno – Bystrc, od zastávek městské hromadné dopravy je možné Domov nalézt pomocí směrových tabulí. Okolí Domova je klidné a tiché, zařízení stojí v zástavbě panelových domů. Přímo proti Domovu je umístěno velmi dobře vybavené dětské hřiště. Jako cíle možných výletů a vycházek připadá v úvahu brněnská přehrada s lodní dopravou a její okolí. Velmi dobře je dostupný hrad Veveří, nedaleko Domova se také rozkládá brněnská zoologická zahrada. V místě jsou dostupné i objekty občanské vybavenosti, například nákupní či zdravotní středisko.

Sociální službu v zařízení Domova pro matky s dětmi Společná cesta zajišťuje osm pracovníků:

- vedoucí Domova pro matky s dětmi
- sociální pracovnice
- pět pracovníků sociální péče
- referentka majetkové správy (jde o poloviční úvazek)

Chod Domova zabezpečuje také pomocný provozní personál (uklízečka a domovník).

Kapacita zařízení sestává ze 17 ubytovacích jednotek o 58 lůžcích. 15 jednotek disponuje úplným sociálním vybavením, 2 ubytovací jednotky mají své sociální zařízení (WC, koupelna) dostupné z chodby. 2 ubytovací jednotky jsou řešeny jako bezbariérové. Vzhledem k tomu, že celý Domov pro matky s dětmi je umístěn ve druhém nadzemním podlaží, je jeho bezbariérovost zajištěna výtahem, kterým je možno převážet jak dětské kočárky, tak invalidní vozíky. Jednotlivé ubytovací jednotky jsou vybaveny standartním zařízením:

- nábytek (skříň, prádelníky, kuchyňský stůl a židle, válečky či patrové postele, stolní lampa)
- kuchyňská linka se základním vybavením, lednička, sporák, varná konvice
- vybavená koupelna včetně automatické pračky, toaleta

- domov může poskytnout také dětskou postýlku (má jich k dispozici deset), vaničku, nočník, přebalovací podložku, dětskou deku, lůžkoviny, ručníky, osušky, utěrky a podobně (toto vybavení se zapůjčuje na dobu nezbytně nutnou, to znamená do doby, než si uživatelky pořídí své vlastní vybavení)
- kuchyňské spotřebiče a nádobí, které není součástí vybavení ubytovací jednotky, dále žehlička či sušák na prádlo, žehlicí prkno, vysavač a podobně lze zapůjčit na krátkou dobu oproti podpisu a zdarma (doba výpůjčky 1-3 dny)

Materiální zabezpečení ubytovacích jednotek Domova pro matky s dětmi je koncipováno tak, aby pokrylo základní potřeby uživatelky a jejích dětí, i kdyby měly přijít takřka bez ničeho. Vzhledem k tomu, že uživatelky většinou přicházejí ze sociálně problematického prostředí (často žijí v domácnostech svých příbuzných), opouštějí společnou domácnost sdílenou s partnerem, či jsou obětmi domácího násilí a odchod z domova může být překotný, je tato úroveň materiálního zabezpečení nutností.

Uživatelky mohou po schválení vedoucí zařízení používat vlastní vybavení (psací stůl pro dítě, křeslo a podobně). Nemůže se však jednat o vybavení, které ubytovací jednotka obsahuje, jako jsou postele či skříně. Domov nemá uskladňovací kapacitu, kde by byl nepotřebný inventář uložen.

Stejnou důležitost jako ubytovací jednotky mají při provozu zařízení také společné prostory. Jedná se o:

- společenskou místnost, ve které mají uživatelky a jejich děti k dispozici stoly a židle, televizi, DVD, hračky, knihovnu a společenské hry
- návštěvní místnost vybavenou stoly, židlemi a věšáky
- hernu upravenou pro potřeby dětí s molitanovými kostkami a nábytkem
- sportovní halu, ve které lze využít posilovací náradí, pingpongový stůl, žíněnky, ribstoly nebo koše na házenou
- kuřárnu zařízenou stojanovými popelníky, židlemi a stolečkem

Návštěvní a společenskou místnost lze v případě potřeby propojit a získat tak větší společenský prostor. Takto vzniklá místnost je využívána pro přednášky a pravidelné schůzky uživatelky s personálem.

Potřebám personálu slouží kanceláře a technické zázemí stavby, základním kontaktním místem je recepce s nepřetržitým provozem.

Popis průběhu pobytu v Domově Společná cesta

Nejčastěji se matky v tíživé situaci dozvídají o této sociální službě od sociálních pracovníků na odborech sociální péče úřadů městských částí či Magistrátu města Brna. Dalšími cestami, jak se informace o Domově dozvědět, jsou letáky umístěné v porodnicích, u dětských a ženských lékařů, nebo webové stránky Centra sociálních služeb⁵⁴ a webové stránky Magistrátu města Brna⁵⁵.

Zájemkyně o umístění v Domově pro matky s dětmi Společná cesta si vyzvedne žádost o ubytování (příloha číslo 3) u sociální pracovníce v kanceláři Domova či pracovníce sociální péče, které nepřetržitě slouží na recepci Domova. Zájemkyni jsou poskytnuty vyčerpávající informace ohledně úplnosti vyplnění žádosti o ubytování a doložení nezbytné dokumentace. Zájemkyně musí pro přijetí splňovat tyto podmínky:

- trvalé bydliště v městě Brně
- podaná žádost o pronájem obecního bytu na úřadu městské části, pokud ji lze podat

Dále musí k žádosti přiložit následující dokumenty: občanský průkaz, kartičky zdravotních pojišťoven, rodné listy dětí, podané návrhy či pravomocné rozsudky soudu o stanovení výchovy a výživy nezletilých dětí a o rozvodu manželství, vyjádření sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí o sociální a bytové situaci, žadatelky v pracovním poměru také předkládají pracovní smlouvu. Současně s předáním žádosti zájemkyni je tato informována o způsobu umísťování uživatelů do ubytovacích jednotek Domova, o časovém horizontu možnosti ubytování a o vnitřních pravidlech zařízení (domovní řád). V případě zájmu je žadatelce umožněna prohlídka Domova pro matky s dětmi.

Vyplněnou žádost o ubytování se všemi náležitostmi odevzdá žadatelka v úředních hodinách v kanceláři Domova sociální pracovníci. Dalším krokem je vstupní pohovor žadatelky se sociální pracovníci, jehož cílem je zjistit, zda sociální služba Domova je schopna žadatelce pomoci. Součástí vstupního pohovoru je stanovení osobních cílů žadatelky, které by měly být dosaženy během pobytu v Domově. Poté je žádost sociální pracovníci zaevidována a žadatelka poskytne písemný souhlas k ověřování skutečností rozhodných pro řízení⁵⁶ (příloha číslo 4).

⁵⁴ <http://www.cssbrno.cz>

⁵⁵ <http://www.brno.cz>

⁵⁶ v souladu se zákonem č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů

O přijetí žadatelky a jejích dětí do zařízení rozhoduje komise Centra sociálních služeb, příspěvkové organizace, která zasedá každý měsíc. Mezi základní kritéria přijetí patří potřeba žadatelky. Žádost může být zamítnuta, pokud je u uživatelky zjištěna:

- závislost na omamných lákách
- závislost na alkoholu
- nevyhovující zdravotní stav
- sociální nepřizpůsobivost
- nezaplacení úhrad za již poskytnuté sociální služby

Pokud je žádost žadatelky kladně vyřízena, ihned po uvolnění kapacity ubytovací jednotky je žadatelka kontaktována a je s ní smlouven termín nástupu.

Při nástupu uživatelka předkládá posudek praktického lékaře o zdravotním stavu všech uživatelů ubytovací jednotky a je seznámena s obsahem smlouvy o poskytnutí sociální služby, kterou stvrzuje svým podpisem. Poté je seznámena s vnitřními pravidly Domova a proškolená v oblasti bezpečnostních a požárních předpisů. V případě, že uživatelka při nástupu do Domova nemůže doložit lékařské posudky, je umístěna i s dětmi do karantény až do doby, než lékařské posudky předloží (uživatelé v karanténě se zdržují ve své ubytovací jednotce a nemají přístup do společných prostor Domova). Doba pobytu v Domově činí zpravidla jeden rok.

Pokud je žadatelka v obzvláště tíživé situaci, je možné celý proces příjmu do Domova razantně zkrátit. Žadatelka je s dětmi přijata do jednotky nouzového ubytování I.stupně na dobu 1 – 3 dny s možností prodloužení až na jeden měsíc. Během této doby má žadatelka možnost vyřídit si veškerou vstupní dokumentaci. Domov rozlišuje ještě nouzové ubytování II.stupně na dobu 1 – 3 měsíce. Sem jsou umístěny uživatelky s dětmi, které potřebují čas na to, aby zareagovaly na tíseň, ve které se ocitly (u těchto uživatelek existuje oprávněný předpoklad, že svou situaci vyřeší v krátkém časovém horizontu – například nalezení podnájmu), nebo uživatelky, u kterých je třeba zmapovat, zda budou schopny žít v zařízení a přijmout jeho vnitřní řád.

Dojde-li k uzavření smlouvy mezi uživatelkou a poskytovatelem sociální služby, má se za to, že se uživatelka tímto aktem dobrovolně rozhodla užívat sociální službu Domova pro matky s dětmi a souhlasí se stanovenými podmínkami služby Domova. Poskytovatel také dohodne s uživatelkou dobu platnosti a účinnosti smlouvy. Po podepsání smlouvy a nastěhování uživatelky začne ubíhat tříměsíční zkušební lhůta, během které může uživatelka i poskytovatel služby písemně smlouvu vypovědět bez

udání důvodu. Po třech měsících toto právo uživatele zůstává, výpovědní lhůta činí čtrnáct dnů. Poskytovatel po uplynutí zkušební tříměsíční lhůty může smlouvu vypovědět pouze při hrubém porušení povinností ze strany uživatelky.

Jedná se zejména o:

- nezaplacení úhrady
- hrubé porušení povinností vyplývajících z vnitřních pravidel zařízení, přičemž za tato porušení musí být uživatelka opakovaně písemně napomenuta

Smlouvu je možno ukončit i vzájemnou dohodou stran.

Pokud uživatelka opustí zařízení bez řádného ukončení pobytu, má se za to, že smlouva skončila dohodou uplynutím desátého dne ode dne, kdy opustila uživatelka zařízení.

Při ukončení pobytu předává uživatelka zpět poskytovateli veškeré zařízení ubytovací jednotky. Vznikla-li na zařízení škoda, je povinna uživatelka tuto škodu uhradit. Taktéž není-li ke dni ukončení smlouvy uhrazen poplatek za ubytování, musí být uhrazen. Oba nároky poskytovatele sociální služby jsou přednostně hrazeny ze zálohy na případné poškození, která činí 1.000,- Kč a je složena uživatelkou při podpisu smlouvy (zálohu mohou uživatelky v případě potřeby i splácet). Nepokryje-li tato záloha nároky poskytovatele, je sepsán formulář o uznání dluhu a uzavřena dohoda o splátkách. Pokud si uživatelka po ukončení pobytu neodstěhuje své věci, může je poskytovatel služby ke dni ukončení pobytu zlikvidovat či použít pro potřeby Domova. Stejně poskytovatel postupuje v případě, kdy uživatelka opustí zařízení bez řádného ukončení pobytu, ovšem s tím rozdílem, že věci budou nejprve po dobu jednoho měsíce uskladněny.

Na způsob poskytování sociálních služeb či jejich kvalitu si mohou uživatelky stěžovat. Stížnost může být podána písemně či ústně buď na recepci, sociální pracovníci nebo vedoucí zařízení. K dispozici je rovněž schránka, do níž je možno vhazovat nejružnější stížnosti, připomínky a podněty. Uživatelky také mohou svou stížnost vepsat do knihy stížností umístěné ve veřejných prostorách Domova. Způsob vyřizování stížností je součástí vnitřních pravidel a je zveřejněn (v ubytovacích jednotkách, na recepci a na hlavním informačním panelu). Každá stížnost je zaevidována a řešena ve třicetidenní lhůtě. O výsledku řešení stížnosti je stěžovatelka písemně vyrozuměna. Poskytovatel nevnímá stížnosti, připomínky a podněty jako cosi negativního, ale naopak je oceňuje jako důležitou zpětnou vazbu poskytující cenné informace o názoru uživatelek na kvalitu a způsob realizace jím poskytované služby.

Metody práce s uživatelkami a jejich dětmi

„Hlavní zásada práce s klienty Domova vychází z myšlenky zdravého vývoje dítěte v jeho přirozené rodině. Snahou pracovníků je působení na matku, její příbuzné a děti tak, aby se vytvářelo prostředí plné lásky a porozumění.“

Pracovníci se snaží o rozvíjení dovedností matky v oblasti péče o dítě, vedení domácnosti a základních občanských dovedností (jednání s úřady, hledání zaměstnání...). Veškerá práce s uživateli je zaměřena k tomu, aby se zlepšila jejich situace po psychické a sociální stránce tak, aby po ukončení pobytu byly matky i jejich děti schopny žít plnohodnotný samostatný život.⁵⁷

Pracovníci Domova jsou schopni uživatelkám a jejich dětem poskytnout základní sociální poradenství přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. V případě potřeby odborného poradenství, které přesahuje rámec možností zařízení, zprostředkovávají pracovníci Domova služby jiných odborníků či institucí. Jedná se například o manželské, psychologické a pedagogické poradny.

Po celou dobu pobytu v Domově pro matky s dětmi pracovníci Domova působí na uživatelky služby takovým způsobem, aby byly v co nejkratší době schopny navrátit se do běžného života. Při vstupním pohovoru, který vede sociální pracovnice s žadatelkou, zjistí sociální pracovnice sociální a bytovou situaci uživatelky. Na základě těchto údajů pomůže uživatelce formulovat její osobní cíle (jeden až tři), kterých by chtěla uživatelka v průběhu pobytu v Domově dosáhnout. Tyto cíle vyplývají z jejích osobních potřeb, schopností, dovedností a možností a jsou zaměřeny na posílení a podporu kompetencí uživatelky (cíl nemůže být formulován jako získání obecního bytu, protože Domov není schopen zajistit uživatelce obecní byt. Může jí ale pomoci hledat adekvátní bydlení, například pronájem). Stanovené cíle jsou základem individuálního plánu uživatelky, který je nedílnou součástí smlouvy o poskytování sociální služby. Individuální plán se vyvíjí po celou dobu pobytu uživatelky v zařízení a je možné ho doplnit formou dodatku ke smlouvě o poskytování sociální služby.

Na plnění úkolů individuálního plánu se spolupodílí uživatelka a pověřená pracovnice. Uživatelka si stanovuje postupné cíle a za podpory pracovnice sociální péče je plní. Tyto cíle jsou poté za účasti uživatelky průběžně vyhodnocovány a aktualizovány. Pro ilustraci mohu uvést příklad: uživatelka zvolí za cíl vybavit si

⁵⁷ Informační leták Domova pro matky s dětmi Společná cesta

domácnost základními potřebami pro samostaný život. Pracovnice sociální péče jí pomůže s volbou priorit a poradí s výší spořené částky, dohodnou se, co a v jakém časovém horizontu uživatelka zakoupí. Po zakoupení ukáže pracovníci sociální péče zboží i účtenku, cíl je vyhodnocen jako splněný a je aktualizován. Celý postup plnění dílčích cílů je zaznamenán v dokumentaci uživatelky. Sociální služba končí, když je naplněn individuální plán. Neplnění individuálního plánu může být důvodem pro vypovězení smlouvy o poskytování sociální služby ze strany poskytovatele.

Důležitou součástí rozvíjení rozhodovacích kompetencí a schopnosti nést zodpovědnost je zapojení uživatelek do rozhodovacích procesů a spoluúčasti na sociální službě. Patří sem:

- rozhodnutí uživatelky při vstupním pohovoru, zda sociální službu využije
- rozhodnutí uživatelky při podpisu smlouvy, zda souhlasí s jejími podmínkami
- rozhodnutí uživatelky při stanovení osobních cílů individuálního plánu
- rozhodnutí uživatelky o ukončení smlouvy o poskytování služby
- spoluúčast při úklidu společných prostor
- využívání volnočasových aktivit
- spoluúčast na provozu zařízení formou poplatku za ubytování

Další formou působení na uživatelky služby Domova je jejich zapojení do volnočasových aktivit. Jedním z cílů výchovy je naučit děti využívat svůj volný čas a podporovat jejich zájmy. Protože uživatelky v Domově samy zodpovídají za výchovu svých dětí, mohou si za podpory sociální pracovnice stanovit cíle, jak se svým dítětem budou trávit volný čas. K tomu mohou využít společné prostory domova, ke kterým patří například herna či sportovní hala⁵⁸. Aktivity provozované ve všech společných prostorách podléhají domácímu řádu.

Lze také zorganizovat společný program s ostatními uživatelkami. Organizátorem může být jak některá z uživatelek, tak některá z pracovníků. Většinou jde o cvičení či drobnou tvorbu. Tato činnost se může za podmínky dodržení pravidel domácího řádu odehrávat ve společných prostorách nebo v ubytovací jednotce některé uživatelky.

Pracovníci Domova připravují celoročně společné akce pro uživatelky a jejich děti. Jsou to tématicky zaměřené akce, například oslava Velikonoc, Vánoc, Dne dětí. Akce jsou

⁵⁸ společné prostory Domova popsány v kapitole 3.2

dobrovolné a obvykle se uživatelky podílí na jejich přípravě, ať již výzdobou, přípravou kulturního programu či výrobou masek (na karneval). Pozitivní přínos těchto akcí lze spatřovat především v tom, že umožňují lepší vzájemné poznání a tím i kvalitnější spolupráci uživatelek a pracovníků zařízení. Pro uživatelky a jejich děti mohou být tyto akce významným motivačním faktorem do budoucna (ukázka pozvánek tvoří přílohu číslo 5).

Uživatelky a jejich děti mohou též využít nabídky služeb spolupracujících poskytovatelů a organizací nabízejících volnočasové aktivity. Děti mohou navštěvovat Domy dětí a mládeže, Centra volného času nebo Salesiánské středisko mládeže v Brně – Žabovřeskách. Jejich matky mohou využít například nabídky kurzů Diecézní charity Brno, centra pro lidi sociálně znevýhodněné Celsuz.

4. Průzkum v azylových domech pro matky s dětmi ve městě Brně

4.1 Vymezení problému, cíl, hypotézy, metody

Vymezení problému:

Přestože je v současné době pojmem č. 1 prevence, existuje nepřeborné množství těch, u kterých se sotva dá mluvit o předcházení sociálních problémů. V souvislosti s prohlubující se sociální stratifikací společnosti vzrůstá počet jedinců, kterým jejich sociální zařazení přináší zvýšené riziko různých limitních situací. Tito lidé jsou začlenění do takových sociálních struktur a vztahů, že vše, co pro ně můžeme udělat, je jen pokus o nápravu. Proto nepřekvapuje snaha zainteresovaných institucí řešit tyto problémy a hledat cesty pomoci ohroženým. Jednou z těchto cest jsou azylové domy pro matky s dětmi. Ráda bych se pokusila o obhajobu těchto azylových domů z hlediska jejich oprávněného místa v sociální síti. V České republice jsou součástí systému sociálních služeb a leckdy posledním východiskem z nouze pro určitou skupinu žen. Při stávajícím počtu dysfunkčních rodin a existenci fenoménu domácího násilí je azylový dům pro své klientky jediným možným útočištěm. Tyto ženy ve velké většině patří do stejné sociální vrstvy, mají velmi mnoho společného. Domácí násilí, které je jedním z nejčastějších příčin pobytu klientek v azylovém domě, není výsadou společensky slabších vrstev. Přesto do této vrstvy většina uživatelék sociálních služeb patří. Důvod je nasnadě. Nemají ani finanční prostředky, ani rodinné zázemí k tomu, aby byly schopny svou situaci vyřešit samy.

Pobyt v azylovém domě vyřeší pro uživatele sociálních služeb bezprostřední problém – zajistí bezpečí před agresory, vyřeší problém s bydlením a v neposlední řadě poskytne čas, který jeho chráněnký nutně potřebují k vyřešení své tíživé situace. V tomto prostředí žádná z uživatelék není sama. Fungují a vznikají zde nové sociální vazby, závislosti, přátelství i vztahy nadřizenosti a podřizenosti. Uživatelky se setkávají s novými povinnostmi, jsou konfrontovány s jinými klientkami v podobné situaci. Po určitou dobu žijí v netradičním sociálním prostředí, působícím určitým způsobem na své obyvatele. Průzkum se pokusí naznačit jak.

Cíle průzkumu:

Ráda bych se pokusila o obhajobu azylových domů pro matky s dětmi z hlediska jejich oprávněného místa v sociální síti. Cílem průzkumu je zmapovat situaci týkající se azylových domů pro matky s dětmi ve městě Brně s přihlédnutím k tomu, jak tuto situaci vnímají samotné uživatelky, jejich děti a personál azylových domů bezprostředně pečujících o uživatelky. Průzkum rozdělen do tří částí.

Cíl č.1: zjistit sociální anamnézu uživatelek azylových domů s přihlédnutím k výskytu sociálně-patologických jevů vyskytujících se v jejich rodinách

Dílčí cíle:

- zjistit, v jakém rodinném prostředí uživatelky azylových domů vyrůstaly
- zjistit, z jakého rodinného prostředí odešly uživatelky do azylových domů
- zjistit, v jaké míře se uživatelky azylových domů stávaly obětmi domácího násilí a jaké jiné sociálně-patologické jevy se vyskytovaly v jejich okolí
- zmapovat, zda uživatelky azylových domů mohly svou situaci řešit jinak, než odchodem do azylového domu
- prověřit, jaký vliv má pobyt v azylovém domě při začleňování svých uživatelek do běžného života

Cíl č.2: zmapovat, jak vnímají svou životní situaci děti uživatelek azylových domů

Dílčí cíle:

- zjistit, jakým způsobem vnímají děti pobyt v azylovém domě
- prověřit, jak děti hodnotí změnu způsobenou odchodem z domova do azylového domu

Cíl č.3: zjistit, jak nahlízejí na problematiku azylových domů jejich pracovníci

Dílčí cíle:

- zmapovat názory pracovníků azylových domů na celistvost a nezastupitelnost jimi nabízených služeb
- zjistit, jaké mají pracovníci azylových domů dle jejich názoru vytvořeny podmínky k práci
- prověřit, jak pracovníci azylových domů chápou význam své profese

Hypotézy:

„Hypotézou rozumíme předpoklad, tvrzení, podmíněný výrok o vztazích mezi dvěma nebo více proměnnými, přitom hypotéza se chápe jako odpověď na výzkumnou otázku.“⁵⁹ Dobrá hypotéza by měla být stručná, konkrétní, jednoznačná a hlavně ověřitelná.⁶⁰ Hypotézy umožňuje formulovat vyjasnění problémové situace, její analýza a vyznačení proměnných. Rozeznáváme tři klíčová pravidla pro formulaci hypotéz:

- hypotéza je tvrzení (vyjadřuje se oznamovací větou)
- hypotéza vyjadřuje vztah mezi dvěma proměnnými
- hypotéza musí být testovatelná (její proměnné se musí dát měřit či kategorizovat)

V hypotézách se mezi proměnnými vyjadřují rozdíly, vztahy, následky⁶¹

Já jsem při formulaci hypotéz vycházela z cílů průzkumu, které jsem si vytyčila na základě studia literatury zpracovávající dané téma, dále na základě nezúčastněného pozorování v azylovém domě a po poradě s paní ředitelkou azylového domu na ulici Heyrovského v Brně, která přispěla cennými radami a návrhy takových problémů, které ji a její spolupracovníky potkávají v běžné praxi a na jejichž rozkrytí mají zájem.

Hypotézy vztahující se k cíli průzkumu č.1:

1. Domnívám se, že nejméně polovina uživatelk AD pro matky s dětmi prožila své dětství a dospívání v dysfunkčních rodinách.
2. Předpokládám, že uživatelky azylových domů tvoří se svými partnery ekonomicky slabé rodiny se zvýšeným výskytem projevů dysfunkce rodiny.
3. Domnívám se, že více než 50% uživatelk azylových domů nebo jejich děti se stávaly oběťmi domácího násilí.
4. Domnívám se, že pro uživatelky AD bylo využití služeb AD jediným možným řešením jejich dané tíživé životní situace.
5. Předpokládám, že pobyt v AD je pro většinu uživatelk (alespoň 2/3) pověstným „odražením ode dna“.

⁵⁹ MAŇÁK, J., ŠVEC, V.: *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004, str. 14

⁶⁰ KRAUS, B.: *K otázkám humanitního a sociálního výzkumu*. Brno, 2006. str.18 [online]. [cit. 2008-2-2]. Dostupný z http://www.imsbrno.cz/docs/socped/metodologie_humanitního_vyzkumu.pdf

⁶¹ MAŇÁK, J., ŠVEC, V.: *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004, str. 46

Hypotézy vztahující se k cíli průzkumu č.2:

1. Domnívám se, že více než polovina dětí uživatelů azylového domu by dala přednost dřívějšímu rodinnému životu před pobytem v azylovém domě.
2. Předpokládám, že prostředí azylového domu je pro většinu dětských obyvatel (více než polovina) podnětnější než jejich rodinné prostředí.

Hypotézy vztahující se k cíli průzkumu č.3:

1. Předpokládám, že z pohledu svých pracovníků azylové domy poskytují komplexní a nezastupitelnou pomoc svým uživatelkám.
2. Myslím si, že činnost azylových domů v České republice nemá dle názoru pracovníků azylových domů dostatečnou podporu ze strany státních institucí.
3. Domnívám se, že pracovníci zabývající se danou problematikou jsou přesvědčeni o smysluplnosti své práce.

Metody:

Při zpracovávání průzkumu ve své diplomové práci jsem zvolila kvantitativně-kvalitativní typ šetření. Oba typy, jak kvalitativní, tak kvantitativní, se navzájem prolínaly. V kvantitativní části šetření šlo o zmapování problematiky, o početnost zjišťovaných jevů. V kvalitativní složce průzkumu se jednalo o dokreslení celého obrazu z hlediska projevování a prožívání zkoumaných jedinců.

Byly použity tyto metody:

a) metody při přípravě průzkumu

- monografická metoda – při zpracovávání celé diplomové práce jsem vycházela z dostupné literatury týkající se dané problematiky. Při samotném průzkumu jsem potom jako zdroje použila publikace týkající se přímo výzkumu a metod v pedagogice. Tyto publikace uvádím v informačních zdrojích na konci diplomové práce.

- pilotáž - jak uvádí Kraus, „je dobré si celý projekt výzkumu nejprve ověřit. Jakoby „na nečisto“ na malém souboru, abychom mohli odhalit všechny chyby (např. zda jsme dobře konstruovali dotazník apod.). Tedy jde o jakýsi letný průzkum (předvýzkum).“⁶² Stejně upozorňuje i Gavora.

b) metody získávání dat

I. kvantitativní

- dotazník – jde o písemné kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Dotazník je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů a je určen především pro hromadné získávání⁶³ Při tvorbě dotazníku jsem si nejprve ujasnila, jaký cíl má být jeho vyhodnocením splněn. Tento cíl jsem si rozdělila do podproblémů (dílčích cílů), z nichž jsem si vyvodila hypotézy. Každý z podproblémů nebo též dílčích cílů jsem potom naplnila několika položkami (otázkami), jejichž vyhodnocení mi umožnilo vyvrátit či potvrdit hypotézy a rozkrýt jednotlivé podproblémy. Výsledkem by mělo být splnění cíle dotazníku.

Při průzkumu jsem užila tři typy dotazníku. První byl pro uživatelky azylových domů, druhý pro jejich děti ve věkové kategorii 6-15 let, poslední potom pro pracovníky azylových domů.

Dotazník pro uživatelky jsem rozdělila do tří částí. V první části jsem se představila a vysvětlila důvody, pro které byl dotazník sestaven. Je zde žádost o pomoc při realizaci průzkumu a ujištění o anonymitě. První část končí poděkováním. Ve druhé části jsou umístěny položky umožňující lépe charakterizovat zkoumaný soubor (věk, vzdělání, stav a počet dětí). Ve třetí části jsou potom samotné otázky (položky). Dotazník jsem vytvořila tak, aby nebyl příliš dlouhý, aby byla zaručena ochota odpovídat a nedošlo k únavě respondentů. Současně jsem dbala na to, aby byly dostatečně pokryty všechny zkoumané problémy. V neposlední řadě jsem vycházela z toho, aby jednotlivé položky dotazníku měly praktický přínos přímo pro pracovníky azylových domů v jejich práci. 25 položek dotazníku bylo uzavřených, každá nabízela několik odpovědí. 4 položky byly polouzavřené, kromě nabízených odpovědí bylo možno zatrhnout odpověď jiná a doplnit. Tyto položky byly zřetelně označeny.

⁶² KRAUS, B.: *K otázkám humanitního a sociálního výzkumu*. Brno, 2006, str.20 [online]. [cit. 2008-2-2]. Dostupný z http://www.imsbrno.cz/docs/socped/metodologie_humanitniho_vyzkumu.pdf

⁶³ GAVORA, P.: *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido, 1996, str. 53

Dotazník pro děti byl krátký, obsahoval 14 položek s uzavřenými odpověďmi ano / ne / nevím. V první části dotazníku bylo uvedeno pouze označení, pro koho je dotazník zkonstruován. Vysvětlení a žádost jsem sem již nezahrnula, neboť dotazníky byly matkám a jejich dětem distribuovány současně.

Dotazník určený pracovníkům azylových domů opět obsahoval mé nacionále, žádost o spolupráci, objasnění, ujištění o anonymitě a poděkování. Dále zde bylo užito 15 otázek, umožňujících se pracovníkům otevřeně vyjádřit. Dotazník byl ukončen poděkováním za spolupráci. Všechny tři použité dotazníky tvoří přílohu číslo 6 této práce.

II. kvalitativní

- pozorování – v daném případě jde o pozorování nestrukturované neboli nezúčastněné. Jde o sledování vymezeného okruhu jevů, které se pozorovatel snaží pochopit a vysvětlit z hlediska zkoumané osoby. Pozorovatel si zachovává odstup, pozoruje jakoby zdálky. Soustředí se jen na vnější projevy chování, nehodnotí.⁶⁴

- rozhovor – jde o interpersonální kontakt účastníků. Rozhovor je metoda založená na ústním dotazování a tvoří protipól metodě pozorování. Je tedy vhodné tyto metody kombinovat. Použila jsem rozhovor orientovaný na problém (vychází z formulace určitého problému) s tzv. návodnými otázkami (rámcově vymezují obsah problému) a otázkami ad-hoc (které vznikají neplánovaně a jsou významné z hlediska obsahu problému či pro zachování kontinuity rozhovoru)⁶⁵ Rozhovory byly nahrány na hlasový záznamník MP3 se souhlasem dotazovaných osob, se kterými byl rozhovor veden, a následně věrně přepsán. Přepsané rozhovory jsou přílohou číslo 7 této práce.

c) metody zpracování a interpretace dat

Dotazníky jsem zkontrolovala a špatně vyplněné jsem vyřadila. Údaje z ostatních dotazníků jsem zpracovala kvantitativně. Výsledky jsou uváděny jednak v absolutních, jednak v procentuelních číslech, ke každé položce dotazníků pro uživatelky azylových domů i pro děti uživatelek je zpracován graf, ke každé otázce dotazníku pro pracovníky azylových domů pro matky s dětmi jsou v závěru doplněny relevantní postřehy respondentů. U všech tří dotazníků jsem ověřila pravdivost všech hypotéz.

Po provedení a přepisu rozhovorů jsem provedla kvalitativní analýzu a interpretaci dat. Na závěr byly zformulovány závěry a doporučení.

⁶⁴ GAVORA, P.: *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido, 1996, str. 17 - 18

⁶⁵ MAŇÁK, J., ŠVEC, V.: *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004, str. 25

4.2 Okruh respondentů, popis zařízení a způsob realizace průzkumu

Okruh respondentů:

Vzorek zkoumaných osob tvoří uživatelky dvou azylových domů ve městě Brně, jejich děti a pracovníci těchto azylových domů.

Popis zařízení:

Domov pro matky s dětmi Společná cesta, Heyrovského 11, Brno – Bystrc

Domov pro matky s dětmi Společná cesta je provozován při Centru sociálních služeb, což je příspěvková organizace. Domov poskytuje služby těhotným ženám a matkám s dětmi do 18 let (výjimkou jsou děti, které již dosáhly zletilosti, ale ještě studují střední školu), které mají trvalé bydliště ve městě Brně. Mezi jeho služby patří ubytování v nouzové bytové jednotce na dobu 1-3 dny s možností prodloužit pobyt na 1-3 měsíce, dále pobyt v ubytovacích jednotkách na dobu nezbytně nutnou, zpravidla na jeden rok. V průběhu pobytu v rámci resocializačního programu se mohou ženy i děti účastnit sociálně-výchovného programu, nebo mohou využít nabídky volnočasových aktivit a sociálního a všeobecného poradenství. V případě potřeby Domov zprostředkovává služby jiných odborníků nebo institucí, není-li v jeho možnostech pokrytí potřeby uživatele.

Domov svaté Markéty pro matky s dětmi v tísní, Staňkova 47, Brno

Zřizovatelem je Oblastní charita Brno. Domov je určen pro těhotné ženy a matky s dětmi, které se ocitly v krizové sociální a bytové tísní. Jde o uživatele týrané, zneužívané a ohrožené na životě. Domov jim nabízí 1 byt nouzového ubytování na 1-3 dny a ubytování ve 28 bytových jednotkách sociálního bydlení na dobu nezbytně nutnou (což v současné době činí až 1,5 roku). Dále je zde uživatelkám nabízeno sociální, psychologické a právní poradenství. Mohou využít sociální a resocializační programy pro matku i dítě podle individuální potřeby – jednání s úřady, vedení domácnosti, hospodaření s financemi, výchova dětí, učební a výtvarné programy. Domov také poskytuje materiální pomoc (například ošacení) jak ubytovaným uživatelkám, tak externě.

Způsob realizace průzkumu:

Šetření bylo realizováno pomocí nezúčastněného pozorování, vyplněním dotazníku a vedením rozhovorů. V dubnu 2007 jsem se zúčastnila v Domově pro matky s dětmi na ulici Heyrovského akce nazvané „Pálení čarodějnic“. Zde proběhla pilotáž. Přítomné maminky a děti byly požádány, zda by vyplnili dotazník. Všechny maminky byly ochotné k vyplnění dotazníku. Dotazníky vyplnily i děti. Na základě pilotáže jsem si ověřila, že všichni respondenti otázky pochopili a byli schopni dotazník bez problémů vyplnit. Dále bylo úkolem pilotáže vyzkoušet, zda získaná data umožní nahlédnout do daného problému a výsledek bude mít vypovídající hodnotu.

Kvantitativní průzkum samotný potom proběhl začátkem měsíce listopadu. Dotazníky byly distribuovány do obou azylových zařízení. Na sběru dat se podíleli i pracovníci azylových domů. Uživatelky dotazníky vyplnily na pravidelné schůzce maminek konané jednou měsíčně. Děti vyplnily dotazníky samostatně za dohledu sociální pracovnice. Pracovníkům azylových domů byl dotazník rozdán ředitelkami obou zařízení, na jeho vyplnění jim byla ponechána týdenní lhůta. V Domově pro matky s dětmi na Heyrovského ulici vyplnilo dotazník 15 uživatelk z 15 ubytovaných, 6 dětí ze 16 ubytovaných ve věkové kategorii 6-15 let a 8 pracovníků z 9 zde zaměstnaných. V Domově svaté Markéty vyplnilo dotazník 18 uživatelk z 27 ubytovaných, 9 dětí z 15 ubytovaných ve věkové kategorii 6 -15 let a 3 pracovníci ze 6 zde zaměstnaných. Celkem tedy vyplnilo dotazníky 33 uživatelk, 18 dětí a 11 pracovníků azylových domů. Dotazníky prošly standardní kontrolou, chybně vyplněné byly vyřazeny a ostatní byly vyhodnoceny.

Na konci měsíce listopadu proběhly v Domově pro matky s dětmi na ulici Heyrovského rozhovory s uživatelkami, které byly ochotny o své situaci hovořit. Rozhovory proběhly individuálně, s každou uživatelkou jsem hovořila v její ubytovací jednotce. Našemu rozhovoru nebyl nikdo přítomen. Každý z rozhovorů trval přibližně jednu hodinu, se souhlasem dotazovaných byl nahráván na zvukový záznamník MP3 a následně přepsán. Výsledky rozhovorů byly analyzovány a interpretovány.

Všechny zjištěné skutečnosti byly popsány a byly z nich vyvozeny závěry.

4.3 Analýza a interpretace dat

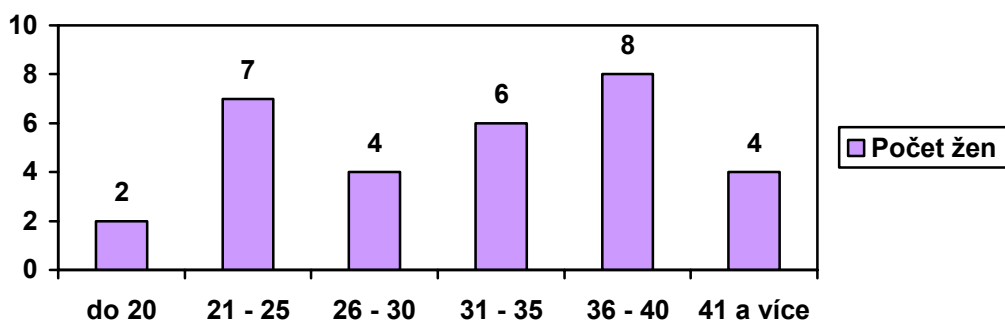
4.3.1 Vyhodnocení šetření č.1 – uživatelky azylových domů

Dotazník:

Základní údaje o respondentkách:

Osloveno uživatelek azylových domů	42
Vyplněno a vráceno	33
Vyřazeno	2
Nevráceno	9

Věk respondentek

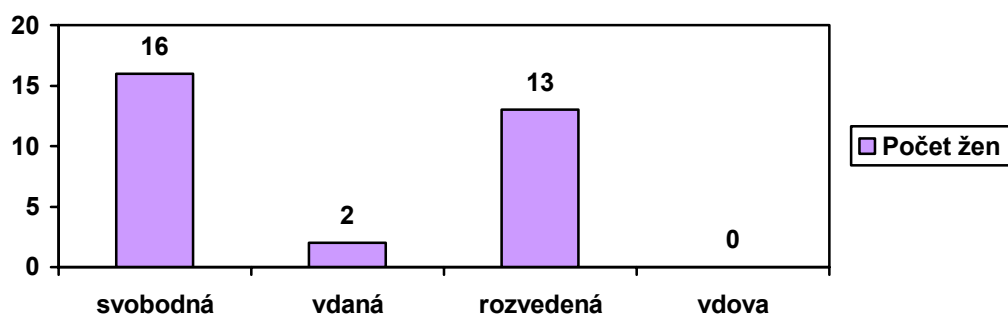

Mezi oslovenými uživatelkami azylových domů je nejvíce žen ve věku 36 – 40 let (26%).

Nejméně žen je ve věku do dvaceti let – 2 ženy (6,5%).

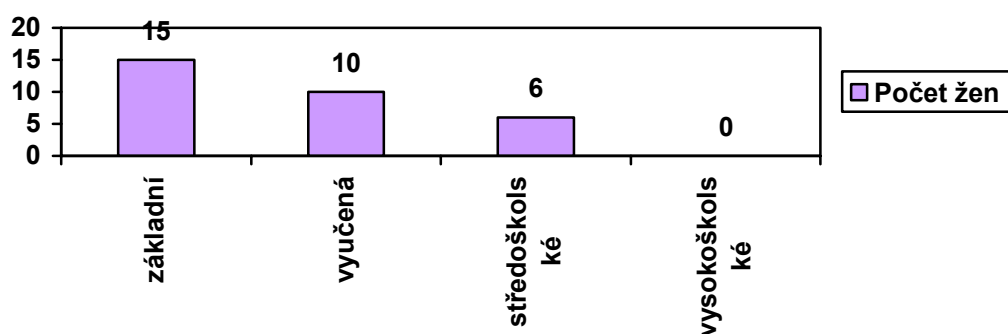
Následuje druhá nejméně početně zastoupená kategorie žen nad 41 let – 4 ženy (13%).

Stav respondentek

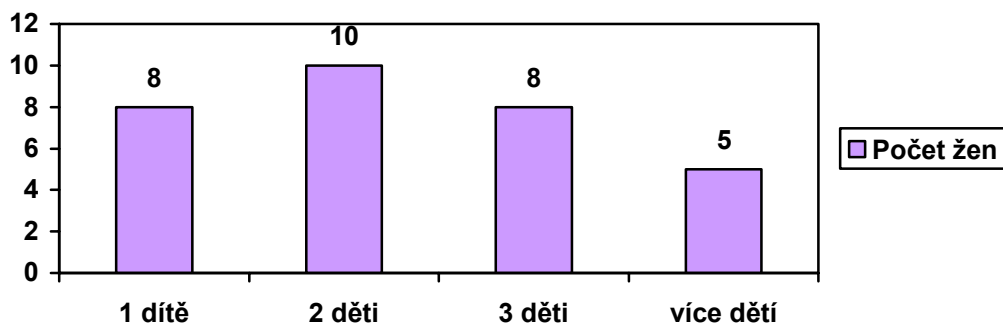
Mezi respondentkami převažují ženy svobodné a rozvedené. Svobodných je 16 žen (52%), rozvedených je 13 žen (42%). Pouze dvě ženy jsou vdané (6%). Vdova zde není žádná.

Vzdělání respondentek

Nejsilnější skupinu respondentek tvoří ženy se základním vzděláním – 15 žen (48%). Dále jsou zde ženy vyučené – 10 žen (32%). 6 žen (20%) dosáhlo středoškolského vzdělání.

Počet dětí respondentek

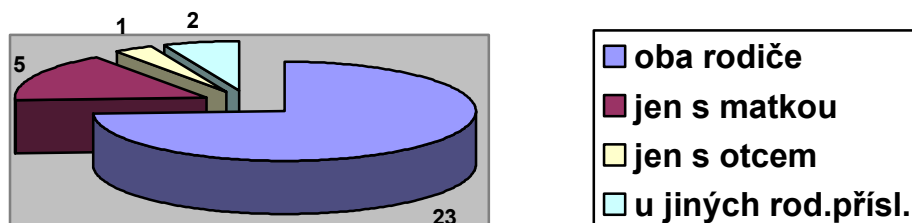
Poměrně rovnoměrné je zastoupení žen s jedním (8 žen – 26%), dvěma (10 žen – 32%), třemi dětmi (8 žen – 26%). Více než tři děti má 5 žen (16%).

Hypotéza č.1: Domnívám se, že nejméně polovina uživatelk AD pro matky s dětmi prožila své dětství a dospívání v dysfunkčních rodinách.

Položka č.1:

Vyrůstala jsem

- s oběma rodiči - 23 respondentek (74%)
- jen s matkou - 5 respondentek (17%)
- jen s otcem - 1 respondentka (3%)
- u jiných rodinných příslušníků – 2 respondentky (6%)
- v pěstounské rodině
- v dětském domově

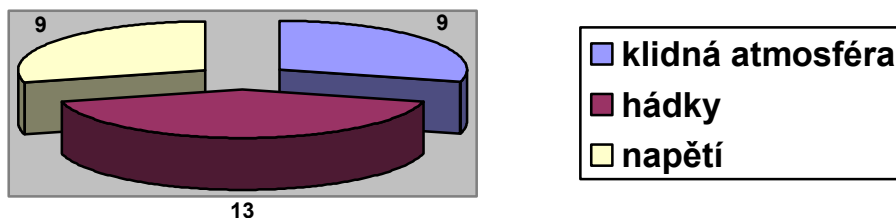

Závěr: Převážná část respondentek (74%) žila jako dítě v úplné rodině.

Položka č.2:

V rodině rodičů byla

- klidná atmosféra - 9 respondentek (29%)
- hádky - 13 respondentek (42%)
- napětí - 9 respondentek (29%)

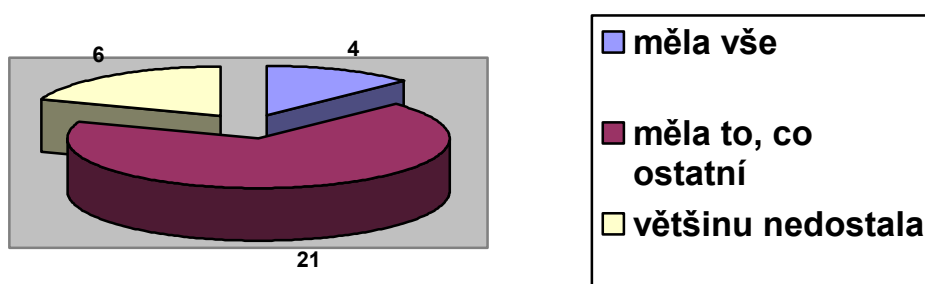

Závěr: Klidnou atmosféru v rodině rodičů uvádí jen 29% respondentek. 71% respondentek hovoří o napětí a hádkách.

Položka č.3:

Jako dítě jsem

- vždy měla, co jsem chtěla - 4 respondentky (13%)
- měla jsem to, co ostatní děti - 21 respondentek (68%)
- většinu věcí nedostala - 6 respondentek (19%)

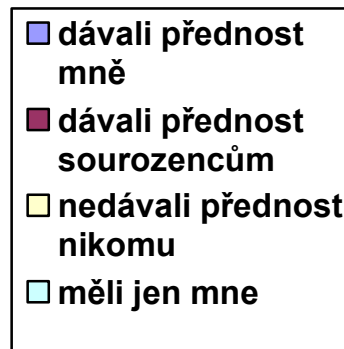
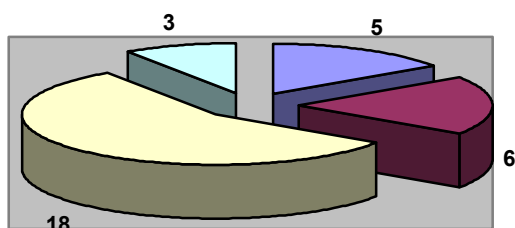

Závěr: Převážná většina respondentek (68%) vypovídá, že v dětství měla to, co ostatní děti. Pouze 19% respondentek cítilo nedostatek oproti ostatním.

Položka č.4:

Moji rodiče

- dávali přednost mně před sourozenci - 5 respondentek (15%)
- dávali přednost sourozencům přede mnou - 6 respondentek (19%)
- nedávali přednost nikomu - 18 respondentek (57%)
- neměli více dětí, jen mne - 3 respondentky (9%)

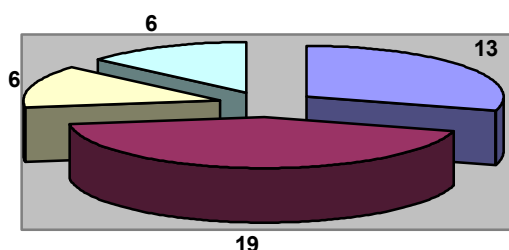

Závěr: Více než polovina (57%) respondentek uvádí, že jejich rodiče neupřednostňovali žádné z dětí.

Položka č.5: mohlo být užito více odpovědí

Jako dítě jsem byla trestána

- bitím - 13 respondentek (42%)
- zákazy - 19 respondentek (61%)
- nadávkami - 6 respondentek (19%)
- nebyla jsem trestána - 6 respondentek (19%)

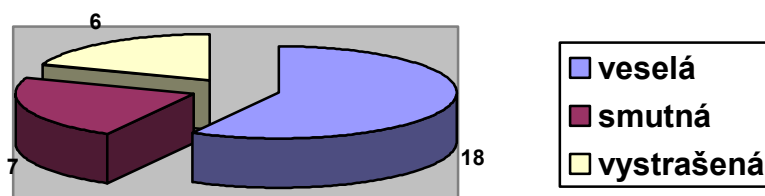

Závěr: 6% respondentek uvádí, že nebylo trestáno. Z toho vyplývá, že respondentky, které trestány byly, se setkávaly s více formami trestu. Nejvíce (61%) respondentek uvádí jako formu trestu zákazy. 42% respondentek bylo trestáno bitím.

Položka č.6:

Jako dítě jsem nejčastěji byla

- veselá - 18 respondentek (58%)
- smutná - 7 respondentek (23%)
- vystrašená - 6 respondentek (19%)

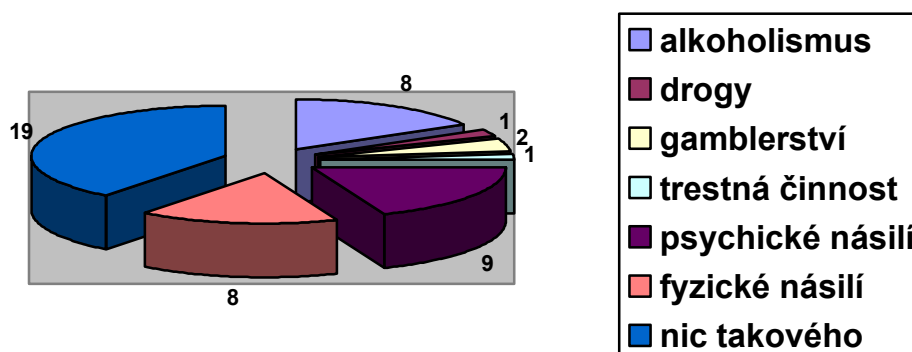

Závěr: Více než polovina (58%) respondentek uvádí, že se jako dítě cítila veselá.

Položka č.7: mohlo být užito více odpovědí

V rodině rodičů se vyskytoval

- alkoholismus - 8 respondentek (26%)
- drogy - 1 respondentka (3%)
- závislost na hracích automatech - 2 respondentky (6%)
- trestná činnost - 1 respondentka (3%)
- fyzické násilí - 8 respondentek (26%)
- psychické násilí - 9 respondentek (29%)
- sexuální násilí
- nic takového - 19 respondentek (61%)

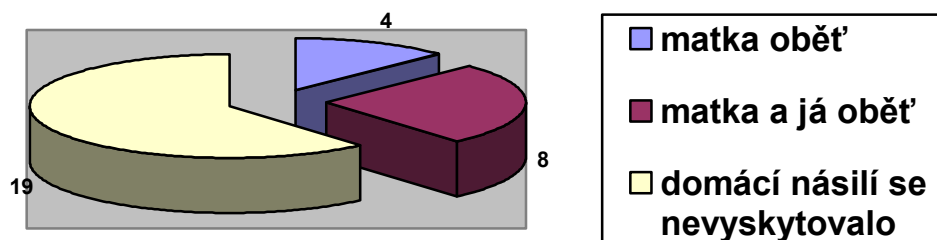

Závěr: 61% respondentek uvádí, že se v rodině rodičů nevyskytovaly žádné patologické jevy. U ostatních respondentek dochází ke kumulaci patologických jevů. Nejčastěji je zmiňováno psychické a fyzické násilí a alkoholismus.

Položka č.8:

Pokud docházelo v rodině mých rodičů k násilí

- byla jsem obětí
- obětí byla moje matka - 4 respondentky (13%)
- obětí jsem byla já i matka - 8 respondentek (26%)
- domácí násilí se v rodině nevyskytovalo - 19 respondentek (61%)

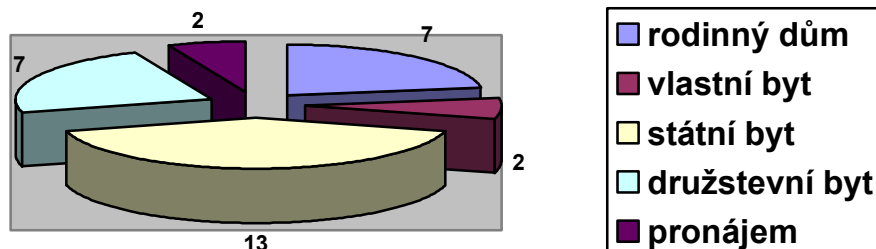

Závěr: V souladu s otázkou č. 7 i zde odpovídá 61% respondentek, že v rodině k násilí nedocházelo. Ve 13% případů šlo o násilí na matce respondentky, ve 26% případů se oběťmi stávala respondentka i její matka (pozn.: v jednom případě otec).

Položka č.9:

Jako dítě jsem bydlela

- v rodinném domě - 7 respondentek (23%)
- ve vlastním bytě - 2 respondentky (6%)
- ve státním bytě - 13 respondentek (42%)
- v družstevním bytě - 7 respondentek (23%)
- v pronájmu - 2 respondentky (6%)
- v sociálním bydlení, v holobytě

Závěr: Největší skupina respondentek (42%) žila jako dítě ve státním bytě. Nejméně respondentek (po 6%) žilo ve vlastním bytě a v pronájmu.

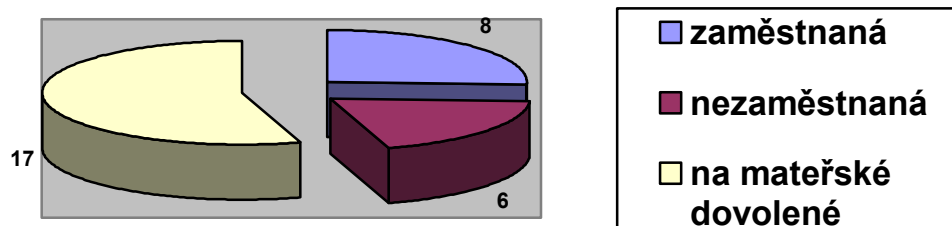
Hypotéza č.1 se průzkumem nepotvrdila. V rodinách rodičů respondentek se objevují projevy dysfunkce, ale ne v takové míře, aby bylo možno hovořit o převažujícím trendu.

Hypotéza č.2: Předpokládám, že uživatelky azylových domů tvoří se svými partnery ekonomicky slabé rodiny se zvýšeným výskytem projevů dysfunkce rodiny.

Položka č.10:

Před příchodem do azylového domu jsem

- byla zaměstnaná - 8 respondentek (26%)
- byla nezaměstnaná - 6 respondentek (19%)
- byla na mateřské dovolené - 17 respondentek (55%)
- byla v invalidním důchodu

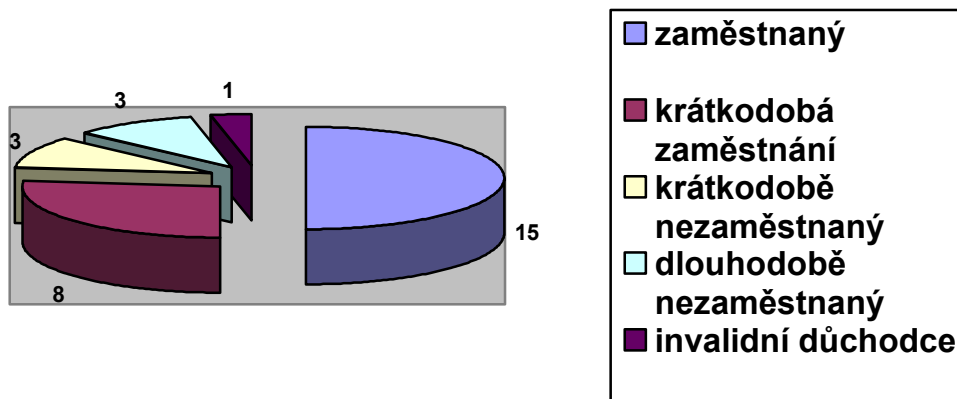

Závěr: Pouze 19% respondentek bylo před příchodem do azylového domu nezaměstnaných. Práci mělo 26% respondentek. Největší skupina (55%) čerpala mateřskou dovolenou.

Položka č.11:

Můj partner byl

- zaměstnaný	- 15 respondentek (48%)
- střídal krátkodobá zaměstnání	- 8 respondentek (26%)
- byl krátkodobě nezaměstnaný	- 3 respondentky (10%)
- byl dlouhodobě nezaměstnaný	- 3 respondentky (10%)
- invalidní důchodce	- 1 respondentka (3%)

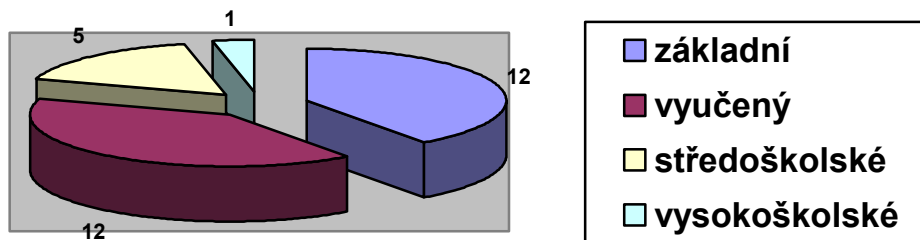

Závěr: Pouze necelá polovina (48%) respondentek uvádí, že jejich partner měl dlouhodobé zaměstnání. 46% respondentek žilo s partnerem, který byl krátkodobě či dlouhodobě nezaměstnaný, nebo střídal krátkodobá zaměstnání. 1 respondentka uvedla, že její partner byl invalidní důchodce. 1 respondentka na otázku neodpověděla, neboť žila bez partnera.

Položka č.12:

Dosažené vzdělání mého partnera

- základní	- 12 respondentek (39%)
- vyučený	- 12 respondentek (39%)
- středoškolské	- 5 respondentek (16%)
- vysokoškolské	- 1 respondentka (3%)

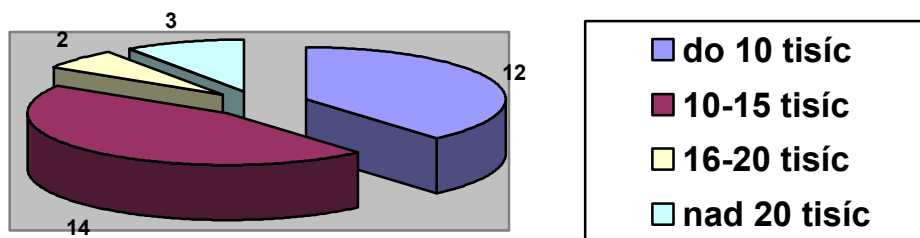

Závěr: 39% respondentek žilo s partnerem, který dosáhl pouze základního vzdělání. S vyučeným partnerem žilo také 39% respondentek. Pouze 3% dosáhla vysokoškolského vzdělání. 1 respondentka žila bez partnera.

Položka č.13:

Náš měsíční příjem na rodinu byl

- do 10 tisíc - 12 respondentek (39%)
- 10 – 15 tisíc - 14 respondentek (46%)
- 15 – 20 tisíc - 2 respondentky (6%)
- nad 20 tisíc - 3 respondentky (9%)

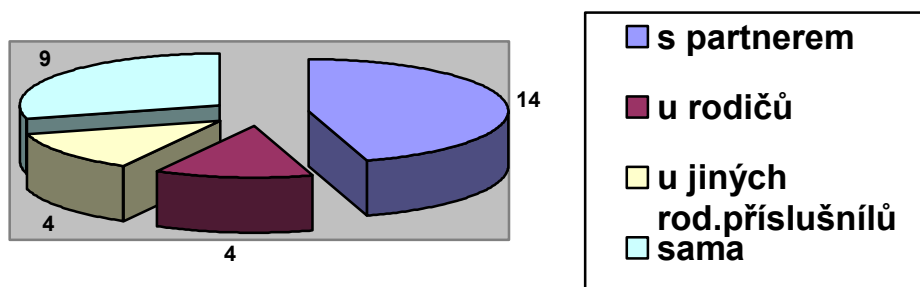

Závěr: Téměř 40% respondentek uvádí, že měsíční příjem rodiny byl méně než 10.000,- Kč. Celých 85% respondentek muselo vystačit s příjmem do 15.000,-Kč na rodinu. Pouze 9% respondentek uvedlo, že jejich měsíční příjem na rodinu byl nad 20.000,-Kč.

Položka č.14:

Před příchodem do azylového domu jsem s dětmi žila

- s partnerem - 14 respondentek (45%)
- u rodičů - 4 respondentky (13%)
- u jiných rodinných příslušníků - 4 respondentky (13%)
- sama - 9 respondentek (29%)

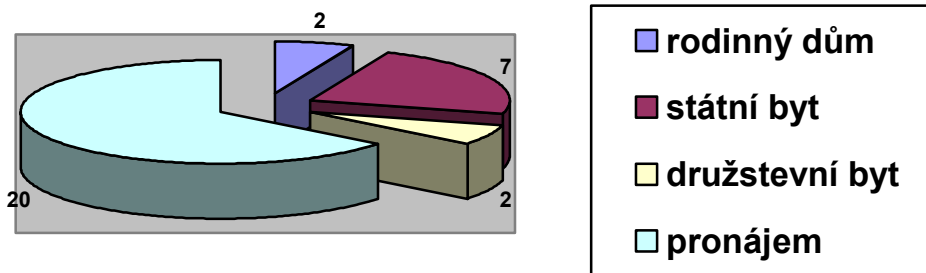

Závěr: 45% respondentek žilo před příchodem do azylového domu s partnerem, 26% s rodinnými příslušníky a 29% respondentek žilo samo.

Položka č.15:

Před příchodem do azylového domu jsem bydlela

- v rodinném domě - 2 respondentky (6%)
- ve vlastním bytě
- ve státním bytě - 7 respondentek (23%)
- v družstevním bytě - 2 respondentky (6%)
- v pronájmu - 20 respondentek (65%)
- v sociálním bydlení, v holobytě

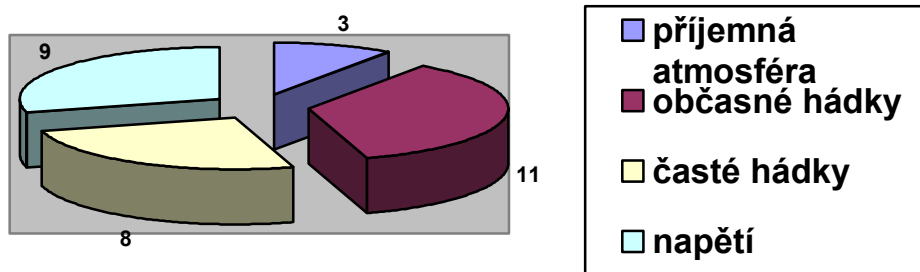

Závěr: Naprostá většina respondentek bydlela před příchodem do azylového domu v pronájmu nebo ve státních bytech (88%). Pouze 12% respondentek disponovalo družstevním či vlastním bydlením.

Položka č.16:

V naší rodině byla

- příjemná a klidná atmosféra - 3 respondentky (9%)
- občasné hádky - 11 respondentek (35%)
- časté hádky - 8 respondentek (26%)
- stálé napětí - 9 respondentek (29%)

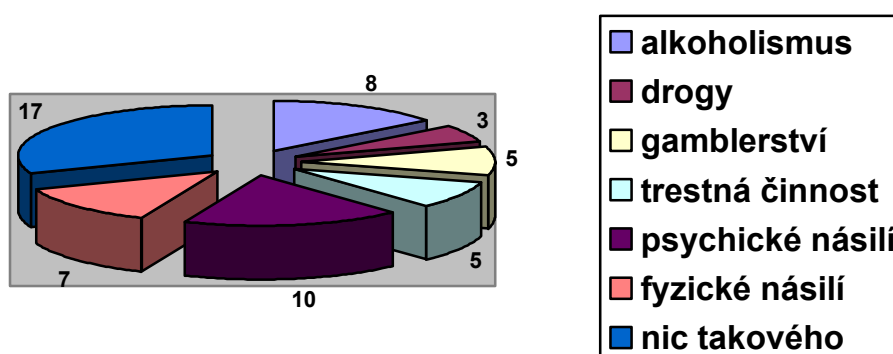

Závěr: Pouze 9% respondentek uvádí příjemnou rodinnou atmosféru. Plných 55% doma čelilo častým hádkám a napětí.

Položka č.17: mohlo být užito více odpovědí

V naší rodině se vyskytovalo

- alkoholismus - 8 respondentek (26%)
- drogy - 3 respondentek (9%)
- závislost na hracích automatech - 5 respondentek (16%)
- trestná činnost - 5 respondentek (16%)
- fyzické násilí - 7 respondentek (23%)
- psychické násilí - 10 respondentek (33%)
- sexuální násilí - 10 respondentek (33%)
- nic takového se u nás nevyskytovalo - 17 respondentek (55%)

Závěr: 55% respondentek se s patologickými jevy v partnerském vztahu neseškávala. Zbylých 45% (což je téměř polovina) má zkušenost s jedním či více patologickými jevy v partnerském soužití.

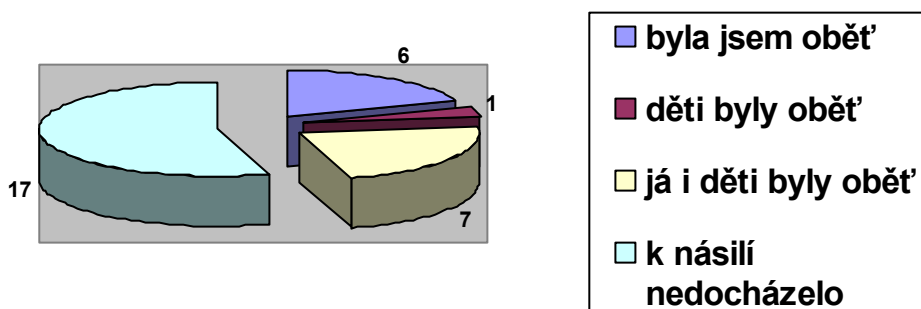
Hypotéza č.2 se průzkumem potvrdila. Drtivá většina respondentek uvádí velmi nízké rodinné příjmy z důvodů nižší kvalifikace obou partnerů a velkého počtu respondentek na mateřské dovolené. Patologické jevy se objevují téměř v polovině rodin, přičemž dochází k jejich kumulaci.

Hypotéza č.3: Domnívám se, že více než 50% uživatelék azylových domů nebo jejich děti se stávaly oběťmi domácího násilí.

Položka č.18:

Pokud v rodině docházelo k násilí

- byla jsem obětí - 6 respondentek (19%)
- obětí byly moje děti - 1 respondentka (3%)
- obětí jsem byla já i děti - 7 respondentek (23%)
- domácí násilí se v naší rodině nevyskytovalo - 17 respondentek (55%)

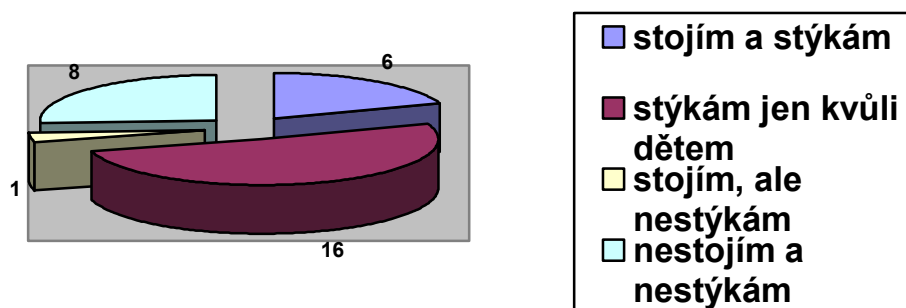

Závěr: Pokud se vyskytovalo v rodinách domácí násilí, obětí byla téměř vždy respondentka (42%). Násilí na dětech uvádí 26% respondentek. 55% respondentek výskyt domácího násilí nepotvrzuje.

Položka č.19:

Stojím o setkání s partnerem, od kterého jsem odešla

- stojím o to a stýkám se s ním - 6 respondentek (19%)
- nestojím o to a stýkám se s ním kvůli dětem - 16 respondentek (52%)
- nestýkám se s ním a stojím o to - 1 respondentka (3%)
- nestýkám se s ním a občas o to stojím - 8 respondentek (26%)

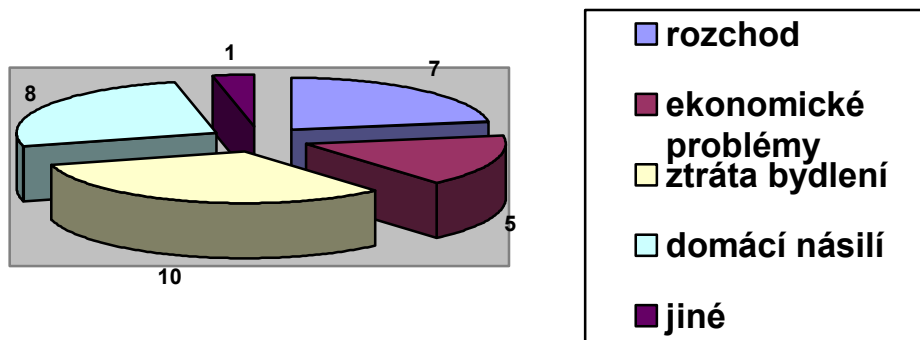

Závěr: Více než polovina respondentek (52%) o setkání s partnerem nestojí a stýká se s ním kvůli dětem, dalších 26% se s partnerem nestýká. 19% respondentek o setkání stojí a realizují je.

Položka č.20:

Důvod mého příchodu do azylového domu

- rozchod s partnerem - 7 respondentek (23%)
- ekonomické problémy - 5 respondentek (16%)
- ztráta bydlení - 10 respondentek (32%)
- domácí násilí - 8 respondentek (26%)
- jiné - 1 respondentka (3%)
(jaké - uvedeno: aby mohla žít s dětmi)

Závěr: Nejčastějším důvodem pobytu v azylovém domě je uváděna ztráta bydlení – 32%. Druhým nejčastějším důvodem je domácí násilí – 26%. Naopak ekonomické problémy uvádí pouhých 16% respondentek.

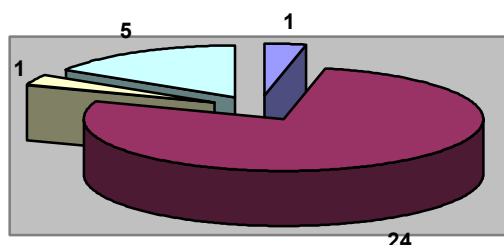
Hypotéza č.3 se průzkumem nepotvrdila. Zkušenost s domácím násilím na sobě či na dětech uvádí 45% respondentek.

Hypotéza č.4: Domnívám se, že pro uživatelky AD bylo využití služeb AD jediným možným řešením jejich dané tíživé životní situace.

Položka č.21:

O azylovém domě jsem se dozvěděla

- z internetových stránek
 - z informačního letáku
 - na sociálním odboru
 - v poradně (jaké.....)
 - v jiném sociálním zařízení (v jakém.....)
 - od známých
 - od lékaře
 - od policie
 - jinde (kde.....)
- 1 respondentka (3%)
 - 24 respondentek (78%)
 - 1 respondentka (3%)
 - 5 respondentek (16%)

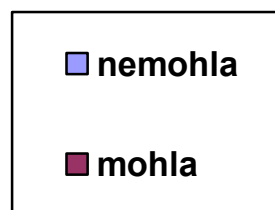
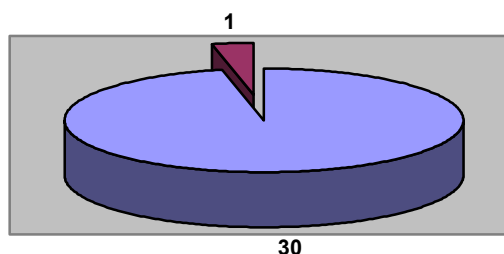

Závěr: 78% respondentek získalo informace o azylovém domě na příslušném sociálním odboru. Pouze 22% respondentek získalo informace z jiných zdrojů.

Položka č.22:

Situaci, která mne přivedla do azylového domu, jsem

- mohla řešit jinak (jak.....)
 - nemohla řešit jinak
- 1 respondentka (3%)
 - 30 respondentek (97%)

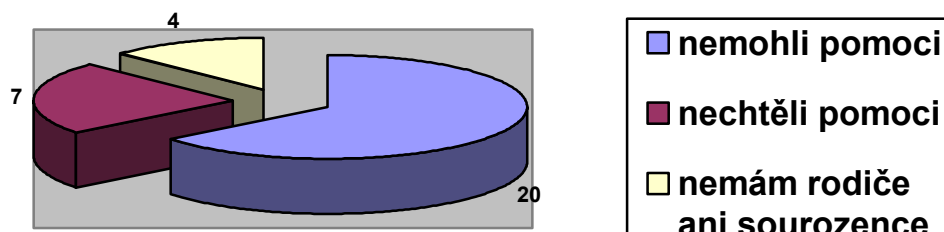

Závěr: Téměř všechny respondentky uvádějí, že svou situaci nebyly schopny řešit jinak, než pobytem v azylovém domě.

Položka č.23:

Proč mi nepomohla rodina

- rodiče a sourozenci mi nemohli pomoci - 20 respondentek (64%)
- rodiče a sourozenci mi nechtěli pomoci - 7 respondentek (23%)
- nemám rodiče ani sourozence - 4 respondentky (13%)

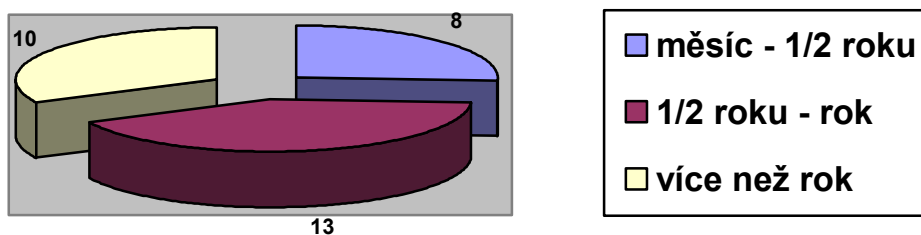

Závěr: 77% respondentek uvádí, že jim rodiče ani sourozenci nemohli pomoci nebo je nemají. 23% respondentek byla pomoc ze strany rodinných příslušníků odepřena.

Položka č.24:

V azylovém domě bydlím

- méně než měsíc - 8 respondentek (26%)
- více než měsíc, méně než půl roku - 13 respondentek (42%)
- více než půl roku, méně než rok - 10 respondentek (32%)
- více než rok - 10 respondentek (32%)

Závěr: Početně nejsilnější skupinou jsou respondentky žijící v azylovém domě více než 1/2 roku a méně než rok (42%). 32% zde žije ještě déle.

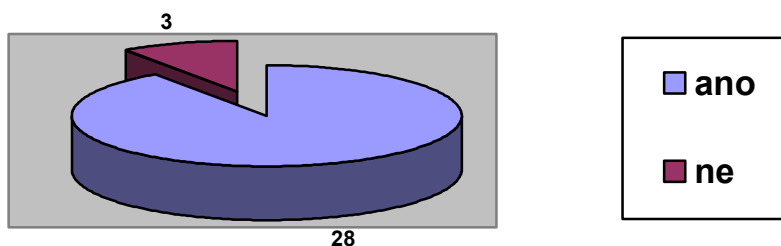
Hypotéza č.4 se průzkumem potvrdila. Téměř všechny respondentky uvádějí, že pobyt v azylovém domě je jediným možným řešením jejich tíživé životní situace. Pouze jedna respondentka uvedla, že by byla schopna řešit problém i jinak, ale neuvádí jak.

Hypotéza č.5: Předpokládám, že pobyt v AD je pro většinu uživatelék (alespoň 2/3) pověstným „odražením ode dna“.

Položka č.25:

Využívám služeb sociální pracovníce k tomu, abych se jí svěřila

- ano - 28 respondentek (91%)
- ne - 3 respondentky (9%)

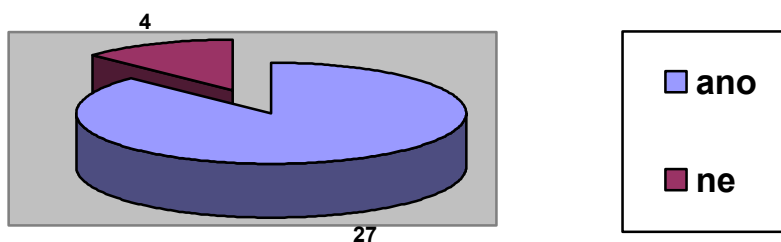

Závěr: Celých 91% respondentek uvádí, že alespoň občas využijí služeb sociální pracovníce k tomu, aby se jí svěřily. Pouze 9% respondentek uvádí, že nikoli.

Položka č.26:

S některou nebo více dalšími spolubydlícími hovoříme o své situaci, o důvodech, které nás přivedly do azylového domu

- ano - 27 respondentek (87%)
- ne - 4 respondentky (13%)

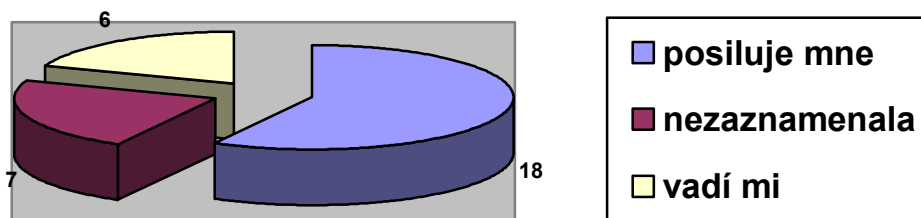

Závěr: Podobně jako v předchozí otázce se většina respondentek (87%) svěřuje jiným uživatelkám azylového domu. Pouze 13% respondentek tak nečiní.

Položka č.27:

Pocit, že jsem s ostatními klientkami v podobné situaci

- mne posiluje - 18 respondentek (58%)
- jsem nezaznamenala - 7 respondentek (23%)
- mi vadí - 6 respondentek (19%)

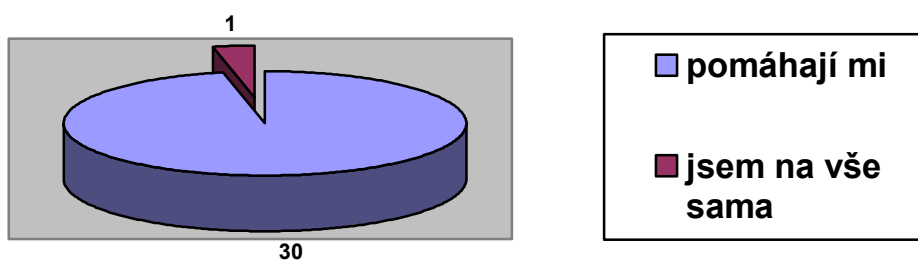

Závěr: Plných 58% respondentek vnímá pozitivně, že mohou s někým sdílet svůj problém. Pouze 19% respondentek tento stav vadí.

Položka č.28:

Cítím podporu a motivaci ze strany pracovníků azylového domu při řešení mé situace

- mám pocit, že mi pomáhají - 30 respondentek (97%)
- cítím se na všechno sama - 1 respondentka (3%)

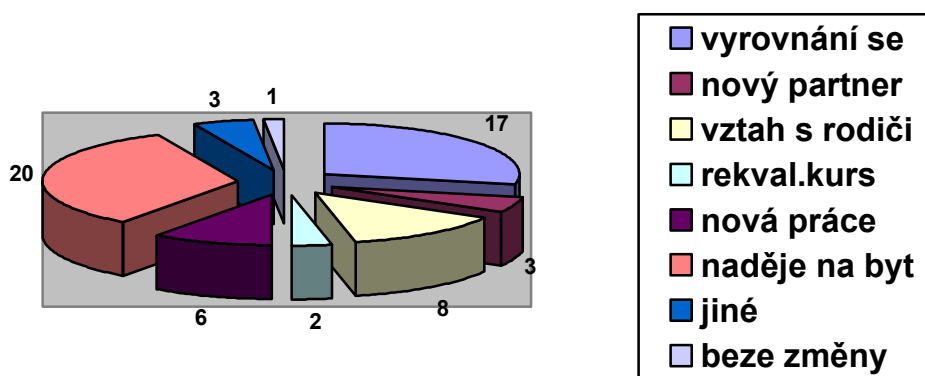

Závěr: Pouze 1 respondentka (3%) uvádí, že se cítí na svou situaci sama. Zbylých 97% poukazuje na pomoc a podporu pracovníků azylového domu.

Položka č.29: mohlo být užito více odpovědí

Co se během mého pobytu v azylovém domě změnilo

- psychicky jsem se vyrovnala se svou situací - 17 respondentek (55%)
- mám nového partnera - 3 respondentky (9%)
- zlepšil se můj vztah s rodiči - 8 respondentek (26%)
- navštěvuji rekvalifikační kurs, který mi pomůže najít práci – 2 resp.(6%)
- našla jsem si práci - 6 respondentek (19%)
- mám naději na nové bydlení - 20 respondentek (65%)
- jiné (co.....) - 3 respondentky (9%)
- nic se nezměnilo - 1 respondentka (3%)

Závěr: Opět pouze jediná respondentka nevidí žádnou změnu ve své situaci. 55% respondentek pomohl pobyt v azylovém domě vyrovnat se psychicky se svou situací, 65% respondentek navíc uvádí možnost získání nového bydlení. 9% respondentek uvedlo i jiné změny ve svém životě, než jim bylo nabídnuto. Jde o osamostatnění se, možnost žít s dětmi a zlepšení vztahu k dětem.

Hypotéza č.5 se průzkumem potvrdila. Drtivá většina respondentek využívá služeb sociálních pracovníků a vnímá podporu a solidaritu ze strany ostatních uživatelék. Dále uvádějí, že pobyt v azylovém domě kladně působí na jejich psychiku, dochází k urovnání vztahů s rodiči i vlastními dětmi. Neméně důležitá je perspektiva získání bydlení a nové práce, kterou již také některé uživatelky deklarují.

Rozhovor:

K doplnění obrazu, který je vykreslen výsledky dotazníkového šetření, byla zvolena metoda rozhovoru. Rozhovor byl veden se třemi náhodně vybranými dotazovanými a má prohlubující význam. Přepis těchto rozhovorů tvoří přílohu číslo 7 této diplomové práce. Otázky kladené v průběhu rozhovoru souvisí s otázkami

kladenými v dotazníkové šetření s tím rozdílem, že prohlubují a vysvětlují dané skutečnosti. Jde tedy o detailnější popis problematiky. Výsledky získané v rozhovorech se pokusím popsat v pěti okruzích, které v podstatě kopírují dílčí cíle, z nichž vycházejí hypotézy pro dotazníkové šetření mezi uživatelkami azylového domu. Dotazované osoby pro přehlednost označuji A, B, C.

I.oblast – dětství:

Své dětství posuzují dvě dotazované (B,C) jako šťastné, dotazovaná A jako velmi špatné. Při dalším popisu ovšem z rozhovoru s matkou C vyplývá, že rodinné prostředí, ve kterém vyrůstala, vykazovalo mnohé znaky dysfunkční rodiny (střídání partnerů, špatný rodičovský vzor, nezáměr o děti). Dotazovaná A hovoří o svém pobytu v dětském domově, zatímco její rodiče byli ve výkonu trestu. Přesto se v dotaznicích tento fakt nevyskytuje (ve skupině, ve které byla tato dotazovaná respondentkou, byly vyplněny všechny dotazníky a žádný nebyl vyřazen). Rodinné vazby mezi dotazovanou A a její matkou jsou v současnosti velmi špatné, dotazovaná A dokonce vyjádřila přesvědčení, že by bylo lépe, kdyby místo jejího otce (který se snažil pomoci řešit její situaci) zemřela raději její matka. Rodiče dotazované B zemřeli dříve, než se jejich dcera dostala do tíživé životní situace a ta na ně vzpomíná v dobrém. Dotazovaná C o své matce hovoří jako „o prima mamce“, přesto se v současné době téměř nestýkají a dotazovaná C tvrdí, že o ni matka nestojí. O otci dotazovaná C nehovoří vůbec.

II.oblast – partnerství:

U dotazované A problémy v partnerském životě, celkem tři partneři, u dvou hovoří o násilí, jehož je obětí. Ve dvou partnerstvích materiální strádání, druhý partner neakceptoval její děti z prvního vztahu. V době trvání druhého vztahu navazuje vztah se třetím partnerem, se kterým otěhotní. Druhého partnera a jeho rodiny se velmi bojí, proto se uchyluje do azylového domu (v době soužití s rodinou druhého partnera je ponižovaná a patrně nucena k prostituci). Se třetím partnerem zatím problémy nemá, uvádí, že má rád její děti a po návratu z výkonu trestu s ní bude žít. Svě děti dotazovaná A miluje, chce jim dát lásku, kterou sama jako dítě nepoznala.

Dotazovaná B deklaruje hezké a klidné manželství do doby, než ji manžel opustil (jiná žena). Po rozvodu žije nějaký čas u rodičů bývalého manžela, poté odchází do podnájmu ke kamarádce. Navazuje další vztah, otěhotní a je opuštěna. Děti z prvního vztahu žijí u babičky a dědečka, otec o ně nejeví zájem. Dotazovaná B porodí dvojčata

v kojeneckém ústavu a poté již směřuje do azylového domu. Dvojčata miluje a velmi strádá tím, že děti z prvního vztahu ji pouze navštěvují. V současnosti má podánu žádost o vrácení starších dětí do její péče.

Dotazovaná C popisuje svého partnera jako závislého na herních automatech, který ji navíc denně pravidelně psychicky týrá. Uvádí materiální nedostatek, partner ani jí, ani pro dítě nedává peníze. Vše řídí jeho rodiče, u kterých žijí. Dotazovaná má ambivalentní vztah jak ke svému partnerovi, tak k jeho rodičům. Při rozhovoru mění názor. Jednou partnera hodnotí jako „že nebyl zas tak špatnej“, podruhé mluví o tom, že se jej bojí. O jeho rodičích tvrdí, že je má ráda jako dcera, dokonce je má raději, nežli svou matku. Vzápětí se těší, až její partner nastoupí výkon trestu, aby jeho rodiče již nemusela s dítětem navštěvovat. Svě dítě má ráda, ale moc ji nebaví se mu věnovat.

III.oblast – násilí ve vztahu:

Jak již bylo uvedeno výše, dvě dotazované ze tří (A,C) se setkaly v partnerství s určitým druhem násilí. V případě dotazované A šlo o fyzické násilí, dotazovaná hovoří dokonce o zotročení. Násilí na ní a jejím dítěti páchal nejen její partner, ale i jeho rodina. V případě dotazované C jde o násilí psychické, které ona sama hodnotí jako horší nežli bití. Dotazovaná B se v partnerských vztazích s násilím nesetkala.

IV.oblast – pobyt v azylovém domě jako řešení krizové situace:

Všechny tři dotazované shodně uvádějí, že neměly jinou možnost, jak svou situaci řešit. Dále hovoří o tom, že v azylovém domě mají vše, co potřebují.

Dotazovaná A oceňuje na pobytu v azylovém domě nejen to, že se zde cítí v bezpečí (hovoří přímo o osvobození), ale navíc má pro ni pobyt přínos v tom, že teprve nyní může sama za sebe svobodně jednat jako jedinec se všemi právy a povinnostmi. Podle svých slov se teprve nyní učí vést domácnost a hospodařit s penězi s pomocí sociální pracovnice.

Dotazovaná B uvádí, že je velmi vděčná za možnost pobytu v azylovém domě. Největší pozitivum spatřuje v tom, že jí vedení azylového domu nabídlo rozšíření prostoru k bydlení a ona tak má naději získat své starší děti zpět do péče.

Dotazovaná C je s pobytem v azylovém domě spokojena, neboť podle jejích slov, „kde by vzala tak hezký bydlení“.

V.oblast – změna životní situace:

Pro všechny tři dotazované je prioritou získání nového bydlení. Dále všechny shodně uvádějí, že se psychicky vyrovnaly se svou situací a uklidnily se. Co se týče budoucího pracovního zařazení, dotazovaná A vnímá negativně fakt, že je Romka, o rekvalifikačním kursu nic neví, nikdo jí ho nenabídl. Na pracovní úřad nechodí, neboť je na mateřské dovolené.

Dotazovaná B je kvalifikovaná kuchařka a nemá strach o své budoucí zaměstnání. Chce se vrátit do oboru. Svou bytovou situaci se snaží aktivně řešit sama.

Dotazovaná C o rekvalifikaci (ani o zvýšení kvalifikace) nestojí, chce se po mateřské dovolené vrátit ke své původní práci.

4.3.2 Vyhodnocení šetření č.2 – děti uživatelů azylových domů

Základní údaje o respondentech:

Osloveno dětí v azylových domech	31
Vyplněno a vráceno	18
Vyřazeno	3
Nevráceno	13

věk	8 let	9 let	10 let	11 let	12 let	13 let	14 let	15 let	celkem
dívky		1	1	2			2		6
chlapci	2	1	1	2		1	1	1	9
celkem	2	2	2	4	0	1	3	1	15

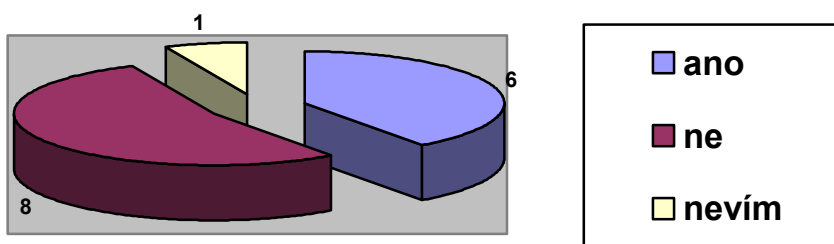
Věk respondentů se pohyboval v rozmezí od 8 do 15 let, přičemž není zastoupen žádný dvanáctiletý. Počet zúčastněných chlapců byl vyšší nežli počet dívek.

Hypotéza č.1: Domnívám se, že více než polovina dětí uživatelů azylového domu by dala přednost dřívějšímu rodinnému životu před pobytem v azylovém domě.

Položka č.1:

Od doby, kdy bydlím tady, je mi smutno

- ano - 6 respondentů (40%)
- ne - 8 respondentů (53%)
- nevím - 1 respondent (7%)

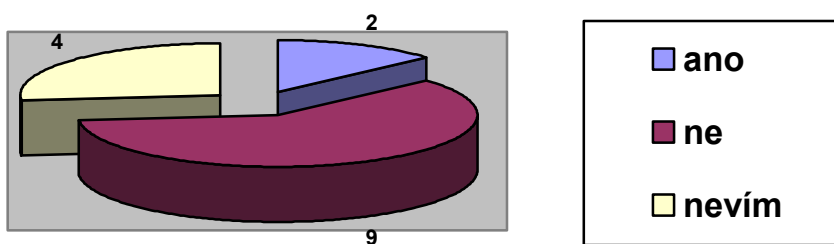

Závěr: Více než polovina (53%) dětí uvádí, že v azylovém domě neprožívají pocity smutku. 40% respondentů vyjadřuje opačný pocit.

Položka č.2:

Když tady bydlím, do ničeho se mi nechce, nic mě nebaví

- ano - 2 respondenti (13%)
- ne - 9 respondentů (60%)
- nevím - 4 respondenti (26%)

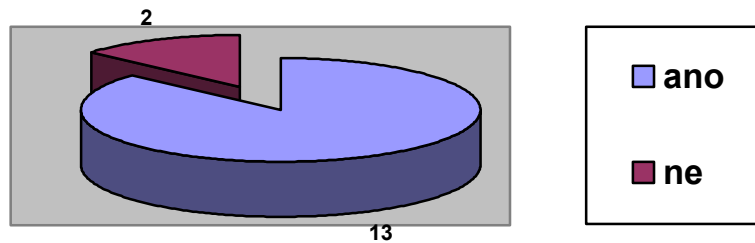

Závěr: 60% respondentů uvádí, že nepocituje apatii. 13% respondentů vyjadřuje opačný názor, 26% nedokáže tuto věc posoudit.

Položka č.3:

Mám tady nejlepšího kamaráda

- ano - 13 respondentů (87%)
- ne - 2 respondenti (13%)
- nevím

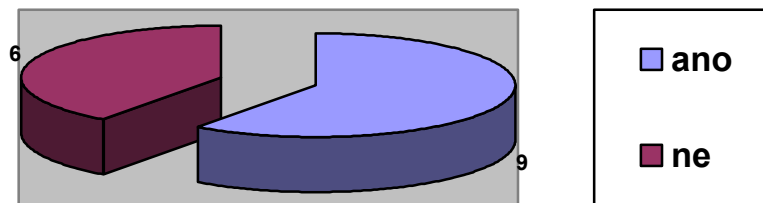

Závěr: 87% respondentů uvádí, že v azylovém domě má nejlepšího kamaráda.
13% respondentů nikoli.

Položka č.4:

Maminka je teď veselejší

- ano - 9 respondentů (60%)
- ne - 6 respondentů (40%)
- nevím

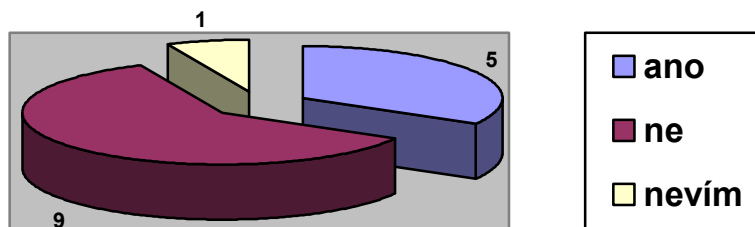

Závěr: 60% respondentů poukazuje na lepší náladu matky, 40% změnu neregistruje.

Položka č.5:

Je mi smutno po tatínkovi

- ano - 5 respondentů (33%)
- ne - 9 respondentů (60%)
- nevím - 1 respondent (7%)

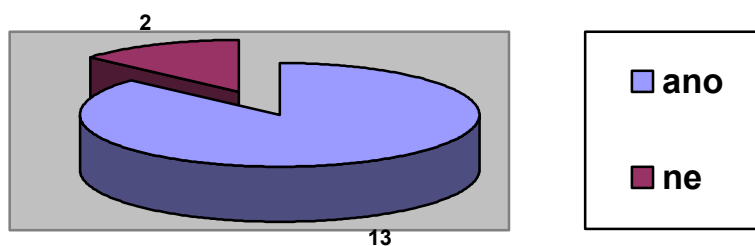

Závěr: 60% respondentů se po otci nestýská, 7% se nedokáže rozhodnout. 33% respondentů se po otci stýská.

Položka č.6:

Doma to bylo lepší

- ano - 13 respondentů (87%)
- ne - 2 respondenti (13%)
- nevím

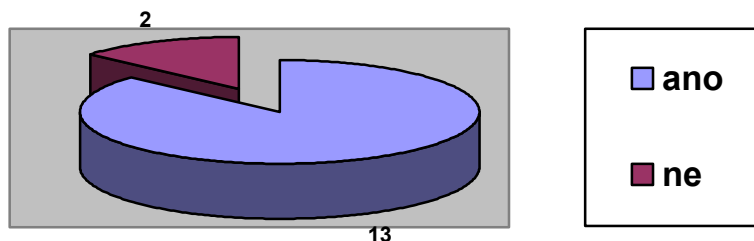

Závěr: 87% tvrdí, že doma to bylo lepší, 13% tento názor odmítá.

Položka č.7:

Chci se vrátit domů

- ano - 13 respondentů (87%)
- ne - 2 respondenti (13%)
- nevím

Závěr: 87% respondentů by se rádo vrátilo domů, 13% respondentů ne.

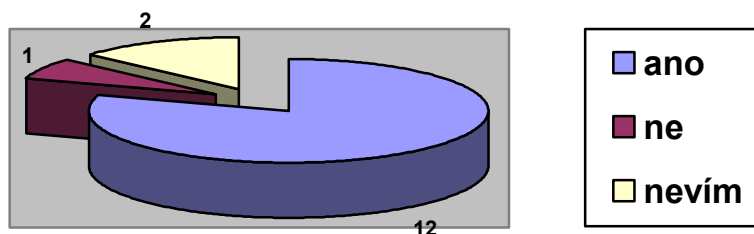
Hypotéza č.1 se průzkumem potvrdila. Více než 80% dětských respondentů uvádí, že se jim doma líbilo více než v azylovém domě a že by se rádi vrátili domů. Chtěla bych však upozornit na zřetelnou diferenci v odpovědích na otázky, které se ptají na danou situaci přímo (položka 6,7) a nepřímou (položka 1-5).

Hypotéza č.2: Předpokládám, že prostředí azylového domu je pro většinu dětských obyvatel (více než polovina) podnětnější než jejich rodinné prostředí.

Položka č.8:

Povídám si teď hodně s maminkou

- ano - 12 respondentů (80%)
- ne - 1 respondent (7%)
- nevím - 2 respondenti (13%)

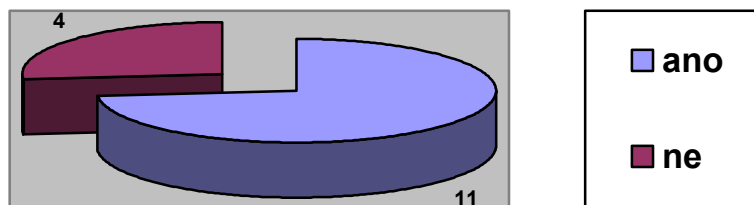

Závěr: 80% respondentů uvádí těsný kontakt s matkou, 7% respondentů ne, 13% neví.

Položka č.9:

Často si tady hrajeme

- ano - 11 respondentů (73%)
- ne - 4 respondenti (27%)
- nevím

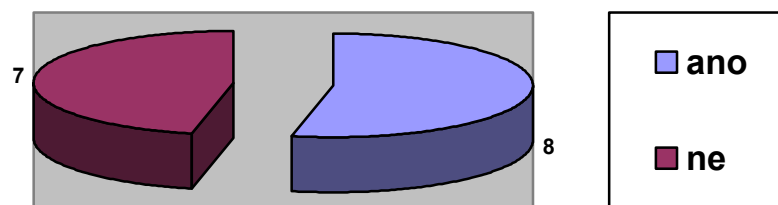

Závěr: 73% respondentů sděluje, žesí v azylovém domě často hraje.27% uvádí opak.

Položka č.10:

Znám nové hry

- ano - 8 respondentů (53%)
- ne - 7 respondentů (47%)
- nevím

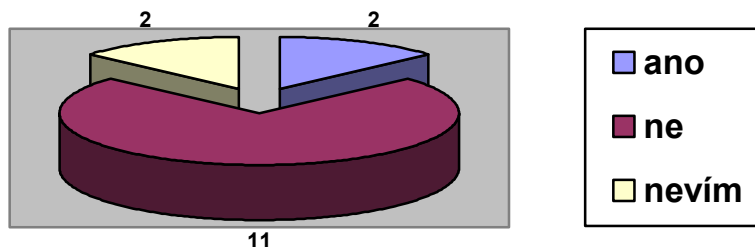

Závěr: 53% respondentů se během pobytu v azylovém domě naučilo novým hrám, 47% respondentů nikoli.

Položka č.11:

Myslím, že si mě v Domově nikdo nevšimá

- ano - 2 respondenti (13%)
- ne - 11 respondentů (74%)
- nevím - 2 respondenti (13%)

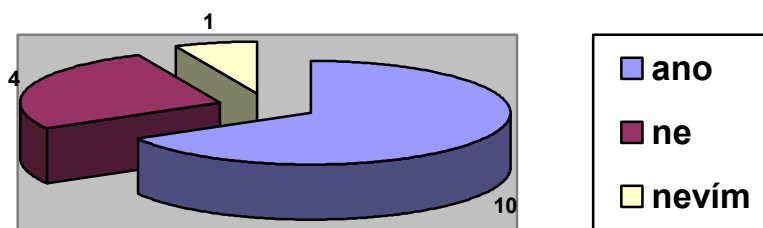

Závěr: 13% respondentů v azylovém domě cítí nezáměr okolí, 13% nedokáže posoudit, 74% nezáměr nepocituje.

Položka č.12:

Mám teď víc kamarádů než dřív

- ano - 10 respondentů (66%)
- ne - 4 respondenti (27%)
- nevím - 1 respondent (7%)

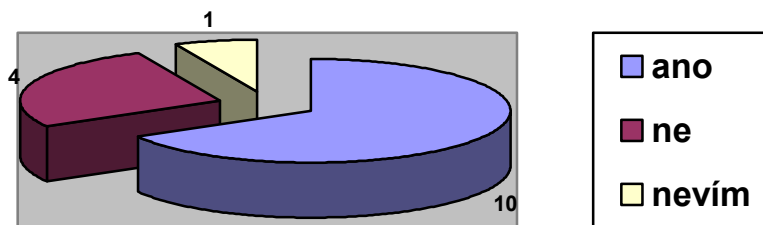

Závěr: 66% respondentů má v azylovém domě více kamarádů než doma, 7% nedokáže posoudit, 27% více kamarádů nemá.

Položka č.13:

Líbí se mi v domově, je tady legrace

- ano - 13 respondentů (87%)
- ne - 2 respondenti (13%)
- nevím

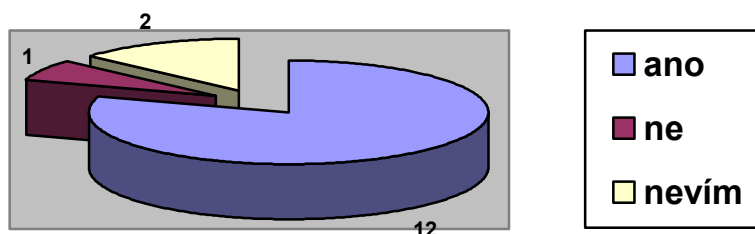

Závěr: 87% dětských respondentů se v azylovém domě líbí. Pouze 13% uvádí opak.

Položka č.14:

Chtěl/a bych, aby to tady bylo hezčí (barevnější, víc obrázků)

- ano - 12 respondentů (80%)
- ne - 1 respondent (7%)
- nevím - 2 respondenti (13%)

Závěr: 80% dětských respondentů by chtělo azylový dům barevnější. 7% respondentů je spokojeno, 13 % je to jedno.

Hypotéza č.2 se průzkumem potvrdila. Nadpoloviční většině respondentů se v domově líbí, má zde více kamarádů, udává, že si zde často hraje (což svědčí o dobré pohodě dítěte) a upevnil se kontakt s matkou.

4.3.3 Vyhodnocení šetření č.3 – pracovníci azylových domů

Osloveno pracovníků	15
Vyplněno a vráceno	11 dotazníků
Vyřazeno	0
Nevráceno	4

Dotazník pro pracovníky azylových domů byl koncipován jako soubor otázek, ke kterým je možno se vyjádřit a nejsou připraveny žádné typy odpovědí. V závěru po vyhodnocení uvádím relevantní postřehy pracovníků.

Hypotéza č.1: Předpokládám, že z pohledu svých pracovníků azylové domy poskytují komplexní a nezastupitelnou pomoc svým uživatelkám.

Otázka č.1:

Pokrývá činnost azylového domu celé spektrum pomoci jeho uživatelkám?

- ano - 8 respondentů (73%)
- ne - 3 respondenti (17%)

Závěr: Většina respondentů vyjadřuje názor, že činnost azylových domů pokrývá celé spektrum pomoci, 3 respondenti (17%) si toto nemyslí. Jeden z odmítajících respondentů poukazuje na individuální problematiku a specifičnost jednotlivých kauz.

Otázka č.2:

Která oblast pomoci uživatelkám je v činnosti azylového domu nejdůležitější?

- zajištění bydlení - 9 respondentů (82%)
- resocializace uživatelék - 1 respondent (9%)
- kontakt na odborníky (psycholog, právník...) - 1 respondent (9%)

Závěr: 82% respondentů vyjadřuje názor, že prvotní oblastí pomoci je zajistit uživatelkám bydlení. 1 respondent staví na roveň bydlení samotný proces resocializace uživatelék (motivaci k osamostatnění, schopnost řešit si problémy sám, návrat do běžného života).

Otázka č.3:

Která oblast pomoci (činnosti) je v azylovém domě nedostatečná nebo dokonce chybí a proč?

- terénní pracovník - 2 respondenti (18%)
- služby psychologa - 2 respondenti (18%)
- malé prostory - 6 respondentů (55%)
- vytváření podnětného prostředí - 1 respondent (9%)

Závěr: 55% respondentů nevidí problém v chybějící činnosti nebo oblasti pomoci na půdě azylového domu, ale v chybějících prostorách, které by umožnily uspokojit více potřebných. 36% respondentů pociťuje absenci odborníků (psycholog a terénní pracovník). Překážkou ve všech případech je nedostatek financí. 9% respondentů

Otázka č.4:

Nabízí azylový dům službu, o kterou uživatelky nejeví zájem?

- ne - 11 respondentů (100%)

Závěr: Ani jediný respondent nevidí žádnou službu v nabídce azylového domu, o kterou není mezi uživatelkami zájem.

Otázka č.5:

Existuje podle Vás jiný způsob řešení tíživé situace uživatelék než pobyt v azylovém domě?

- ano - 4 respondenti (36%)
- ne - 7 respondentů (64%)

Závěr: 64% respondentů nevidí jinou formu pomoci uživatelkám než pobyt v azylovém domě. 36% respondentů vidí jiné řešení situace ve zlepšení komunikace mezi klientelou (myšlena celá riziková skupina možných uživatelék azylové péče včetně jejich rodin) a orgány sociální péče, popř. lepší komunikace v celém vzorci rodina + škola + odbor sociální péče + manželská poradna. Také se objevuje zajímavý návrh, že by situaci mohly řešit terénní pracovníce docházející přímo do rodin, z nichž každá by měla na starosti max.5 rodin.

Hypotéza č.1 se průzkumem potvrdila. Nadpoloviční většina respondentů je přesvědčena o tom, že azylové domy nabízejí široké množství služeb, z nichž žádná není nevyužita. Problém azylových domů nevidí v absenci potřebných služeb, ale v malé kapacitě jednotlivých domovů. Dále více než polovina respondentů nevidí jinou možnost řešení situace uživatelék, než je pobyt v azylovém domě.

Hypotéza č.2: Myslím si, že činnost azylových domů v České republice nemá dle názoru pracovníků azylových domů dostatečnou podporu ze strany státních institucí.

Otázka č.6:

Řeší současná legislativa z Vašeho pohledu dostatečně problematiku týkající se azylových domů pro matky s dětmi?

- ano - 3 respondenti (27%)
- ne - 7 respondentů (64%)
- není si jisto - 1 respondent (9%)

Závěr: 64% respondentů si nemyslí, že by současná legislativa dostatečně řešila problém azylových domů pro matky s dětmi. 27% respondentů uvádí že ano (dva z těchto respondentů však poukazují na zákonnou délku možnosti pobytu v azylovém domě, která je nedostačující a vede v některých případech k tzv. „azylové turistice“). 1 respondent poukazuje na aktuální změny v legislativě, u kterých si není jist, jak se promítnou do praxe.

Otázka č.7:

Máte pocit, že finanční krytí Vaší činnosti je ze strany státu dostatečné?

- ano - 2 respondenti (18%)
- ne - 8 respondentů (73%)
- nedokáže posoudit - 1 respondent (9%)

Závěr: 73% respondentů vyjadřuje pocit, že finanční krytí činnosti azylových domů ze strany státu je nedostatečné. 18% respondentů je přesvědčeno o opaku, 9% nedokáže stav posoudit.

Otázka č.8:

Jaké máte jiné finanční zdroje kromě příspěvků od státu?

- sponzorské dary - 10 respondentů (91%)
- žádné - 1 respondent (9%)

Závěr: 91% respondentů uvádí jako další finanční zdroj pro činnost azylových domů sponzorské dary, 9% respondentů žádný jiný zdroj financí není znám.

Otázka č.9:

Jaký je z Vašeho pohledu postoj státních institucí k problematice a k činnosti azylových domů pro matky s dětmi? Je spolupráce bezproblémová?

- ne - 10 respondentů (91%)
- nedokáže posoudit - 1 respondent (9%)

Závěr: 9% respondentů si netroufá tuto oblast posoudit. 91% respondentů uvádí, že spolupráce mezi státními institucemi a zástupci azylových domů není bezproblémová. Ze strany státních institucí je uváděna laxnost, lhostejnost, malý zájem o problematiku.

Otázka č.10:

Máte pocit, že práce v azylovém domě pro matky s dětmi je z hlediska osobní bezpečnosti riziková?

- ano - 8 respondentů (73%)
- ne - 3 respondenti (27%)

Závěr: 27% respondentů při své práci nepocituje žádné riziko. 73% hovoří o riziku a poukazují na rizika infekčních chorob a o možnosti napadení.

Hypotéza č.2 se průzkumem potvrdila. Nadpoloviční většina respondentů si myslí, že problematika azylových domů pro matky s dětmi je legislativně nedostatečně řešena, spolupráce se státními institucemi je problémová (zmiňuje se lhostejnost a nezájem) a ze strany státu do této oblasti pomoci plynou nedostatečné finanční zdroje. Činnost azylových domů je podporována sponzory. Pracovníci azylových domů se cítí při své práci ohroženi rizikem infekčních chorob a možnostmi napadení.

Hypotéza č.3: Domnívám se, že pracovníci zabývající se danou problematikou jsou přesvědčeni o smysluplnosti své práce.

Otázka č.11:

Jsou podle Vašeho názoru pracovníci azylových domů adekvátně finančně ohodnocováni?

- ano - 1 respondent (9%)
- ne - 10 respondentů (91%)

Závěr: 9% respondentů je se svým finančním ohodnocením spokojeno, 91% respondentů nikoli. 1 respondent se odvolává na rizika zmiňovaná v předchozí otázce a uvádí, že ve finančním ohodnocení nejsou naprosto zohledněna.

Otázka č.12:

Jaký je podle Vašeho názoru společenský kredit pracovníků azylových domů?

- nízký - 2 respondenti (18%)
- průměrný - 6 respondentů (55%)
- výborný - 2 respondenti (18%)
- nedokáže posoudit - 1 respondent (9%)

Závěr: Jako průměrný označuje společenský kredit azylových pracovníků 55% respondentů. Vyrovnaný je stav u hodnocení nízký a výborný – shodně po 18% respondentů.

Otázka č.13:

Jakému procentu uživatelů azylových domů se daří zařadit do normálního života?

- asi 30% - 1 respondent (9%)
- méně než polovině - 1 respondent (9%)
- asi polovině - 1 respondent (9%)
- nedokáže posoudit - 8 respondentů (73%)

Závěr: 73% respondentů nedokáže posoudit, jaké procento uživatelů azylového domu se dokáže zařadit do běžného života. Pouze 27% respondentů uvádí svůj odhad. Všichni tyto respondenti se shodují na tom, že jde maximálně o polovinu uživatelů azylových domů.

Otázka č.14:

Je podle Vás důležité udržet si od uživatelů azylových domů určitý odstup?

- ano - 11 respondentů (100%)

Závěr: Všichni respondenti potvrzují důležitost zachování odstupu k uživatelkám azylových domů. 1 respondent k tomu poznamenává, že toto je důležité proto, aby pracovníci azylových domů nepřebírali odpovědnost za řešení problémů uživatelky na sebe. Je důležité naučit uživatelky řešit si své problémy samostatně a nést za sebe odpovědnost.

Otázka č.15:

Pojímáte práci pracovníka azylového domu jako poslání?

- ano - 9 respondentů (82%)
- někdy - 1 respondent (9%)
- nedokážu posoudit - 1 respondent (9%)

Závěr: 82% pracovníků azylových domů pro matky s dětmi vnímá svou práci jako poslání. 9% pracovníků vyjadřuje občasnou pochybnost, 9% nedokáže posoudit.

Hypotéza č.3 se průzkumem potvrdila. Z výsledků průzkumu je zjevné, že ač se pracovníci azylových domů cítí být v drtivé většině finančně podhodnoceni, svůj společenský status vnímají spíše jako průměrný a nejsou schopni posoudit efektivitu své práce (popřípadě ji vnímají jako nízkou), jsou přesvědčeni o důležitosti a smysluplnosti své práce a vnímají ji jako poslání.

4.4 Závěry a doporučení

Z průzkumu vyplynulo, že nejzastoupenější věkovou skupinou mezi uživatelkami azylového domu pro matky s dětmi je věková skupina 21-40 let, kterou azylové domy samotné definují jako svou cílovou skupinu. Ženy mladší jsou mezi klientelou azylových domů v menšině, neboť problém se vzhledem k jejich věku ještě nestačil rozvinout. Stejně zde nenalezneme ani velké procento žen starších 40 let, neboť děti žen této věkové kategorie již bývají většinou plnoleté a tento fakt ženy vyřazuje z cílové skupiny uživatelek azylových domů pro matky s dětmi.

Rizikovou skupinou jsou z hlediska možného pobytu v azylovém domě především svobodné matky, často žijící v neformálních partnerských svazcích, a také ženy rozvedené nebo rozvádějící se. Jako nejčastější příčinu svého pobytu v azylovém domě ženy uváděly ztrátu bydlení. Za tímto pojmem se skrývá celá řada příčin (rozvod, nezaměstnanost, patologické jevy v rodině...). Tyto příčiny samotné nemusí přímo vést k žádosti o poskytnutí sociální služby - ubytování v azylovém domě, ale vedou k další rizikové situaci – chudobě.

Dalším společným rysem většiny uživatelek služeb azylového domu pro matky s dětmi je poměrně nízký stupeň vzdělání (uživatelek i jejich partnerů). Z tohoto vyplývá nízká odborná kvalifikace, která snižuje možnost uplatnění se na trhu práce. Důsledkem je častá fluktuace a poměrně rozšířená nezaměstnanost.

Zajímavým závěrem je pro mne fakt, že ačkoli 45% uživatelek uvádí, že se ony či jejich děti stávaly obětí domácího násilí, nebyl to pro ně důvod k odchodu do azylového domu (domácí násilí uvádí jako důvod pouze 26% uživatelek).

Při rozhovorech s uživatelkami azylového domu se objevily určité nesrovnalosti mezi výpověďmi v rozhovoru a dotazníkovém šetření (položka č.1 dotazníku pro uživatelky). V inkriminovaném azylovém domě zodpověděly dotazník všechny ubytované uživatelky a žádný dotazník nebyl vyřazen. Přesto se v dotazníku neobjevuje fakt, že uživatelka jako dítě vyrůstala v dětském domově, přestože o tom hovoří v rozhovoru (viz.příloha Rozhovor – dotazovaná A). Dále jsem zaznamenala, že na přímou otázku Jaké bylo Vaše dětství dotazovaná odpověděla, že šťastné (dá se předpokládat, že stejně odpověděla i v dotazníku), přičemž z dalšího hovoru vyplynulo, že rodina vykazovala některé znaky dysfunkce. Důvodem může být buď podvědomé vytěsňování nepříjemných prožitků, nebo nemožnost posoudit reálně situaci v rodině (respondentka nemusí mít možnost srovnání).

Podobné zjištění vyplynulo i z dotazníku pro děti. Na přímou otázku, zda by se chtěly vrátit domů, děti v drtivé většině odpovídají, že ano. Z nepřímých otázek však tento fakt nevyplývá. Dětem se v domově líbí, jsou zde spokojené a neavizují stesk po otci.

Vyhodnocením výsledků průzkumu mezi uživatelkami azylového domu a jejich dětmi jsem nabyla přesvědčení, že problematika si zaslouží hlubší pozornost. Jako vhodnou výzkumnou metodu bych však již nadále nevolila dotazník. Daleko přesnější metodou s větší vypovídající schopností se mi jeví rozhovor.

Z dotazníkového šetření, jež jsem vedla mezi pracovníky azylových domů pro matky s dětmi, pro mne vyplynuly tyto závěry:

Přestože pracovníkům v dotazníku nebyly předloženy varianty odpovědí, jejich odpovědi se víceméně shodují – udávají max.3 druhy odpovědí ke každé otázce. Vyplývá to patrně z toho, že se jedná o odborné pracovníky z praxe pohybující se každodenně v oboru a jejich vnímání problematiky je tedy velmi podobné.

Problémem azylových domů se jeví finance. Více než dvě třetiny pracovníků trápí malé prostory – nejsou schopni pomoci všem potřebným.

V oblasti legislativního zabezpečení problematiky zmiňuje část pracovníků nedostatečnost v možné délce pobytu uživatelky služby azylového domu, která v současné době činí maximálně 1 rok. Dle jejich soudu tato doba nedostačuje k tomu, aby bylo možné opětovné začlenění uživatelky do běžného života. Důsledkem pak může být takzvaná azylová turistika, a to dokonce v rámci celé republiky (po uplynutí zákonné doby pobytu se snaží část uživatelky sociální služby podat žádost do dalšího zařízení). Z odborného hlediska však není dobré příliš prodlužovat délku pobytu uživatelky v azylovém zařízení, neboť se u nich může projevit ztráta motivace situaci řešit samostatně a začíná docházet ke zneužívání sociální služby. Řešením by mohlo být navýšení kapacity sociálního bydlení na bázi ubytoven, které by měly návaznost na azylové domy a tvořily by přirozený mezistupeň mezi azylovým domem a běžným životem. Uživatelky by měly povinnost platit řádné nájemné. Proces dokončení resocializace by musel být podpořen spoluprací uživatelky se sociálními pracovníky. Toto řešení však podle mého názoru v současné době není průchodné. Důvodem jsou opět finance.

Prostředí, ve kterém pracují, vnímá většina pracovníků jako rizikové. Obavy se týkají infekčních chorob a možnosti napadení rodinnými příslušníky uživatelky, uživatelkami samotnými a také možnosti zranění při řešení konfliktní situace mezi

uživatelkami. Řešením by byly bezplatné kurzy sebeobrany pro pracovnice azylových domů, jakož i kurzy asertivního chování, a s přihlédnutím ke klientele azylových domů by byly vhodné kurzy romštiny (při řešení konfliktních situací přecházejí romské uživatelky do mateřštiny a pracovnice jim nerozumějí). Pocit bezpečí v azylových domech by také mohlo zlepšit zabezpečení objektu kamerovým systémem určeným k lepší identifikaci příchozích. Dílčím řešením rizika infekčních chorob je bezplatné očkování. Přesto se při výkonu této práce riziko nakažení nedá zcela vyloučit. V každém případě by bylo vhodné alespoň ohodnotit zvýšenou rizikovost povolání finančně.

Svůj společenský kredit vnímají pracovnice spíše jako průměrný. Sama jsem se při psaní této práce setkávala s nepochopením. Veřejnost nahlíží negativně na uživatele sociálních služeb, ať se již jedná o bezdomovce, narkomany nebo právě uživatelky azylových domů pro matky s dětmi.

Na základě zjištěných skutečností se domnívám, že práci azylových domů by prospěla větší publicita, vedoucí k lepší informovanosti společnosti o dané problematice. Velkým přínosem by bylo zmapování úspěšnosti resocializace bývalých uživatelek azylových domů pro matky s dětmi (ať již formou sociologického výzkumu nebo formou práce terénních pracovníků). Zpětná vazba zde zjevně chybí. Po možnosti získání odezvy volají i pracovnice azylového domu. V jejich práci by velmi pomohl terénní pracovník, který by nejen mohl rychleji přímo v místě bydliště žadatelek o umístění v azylovém domě rozklíčovat jejich potřeby a zjistit, která sociální služba by pro ně byla nejvhodnější. Po odchodu uživatelek a jejich dětí z azylového domu by i nadále sledoval proces jejich začlenění do běžného života, aby se snížilo riziko recidivy, ale také pro získání zpětné vazby pro systém sociálních služeb. Na zaplacení dalšího zaměstnance však azylové domy nemají potřebné finanční prostředky. Také by bylo vhodné přímo v rámci služeb azylového domu zařazovat více volnočasových aktivit zaměřených na rozvíjení podnětnosti rodinného prostředí. Řešením by opět byl zaměstnanec navíc, který by v azylovém domě pracoval jako vychovatel, věnující se maminkám s dětmi (problémem je opět finanční limit azylového domu).

Jsem přesvědčena, že akceptováním těchto doporučení by bylo možno zvýšit efektivitu využití státních i nestátních finančních prostředků plynoucích do této oblasti.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce je obhájit smysluplnost existence azylových zařízení pro matky s dětmi v systému sociálních služeb s poukazem na nezastupitelnost a jedinečnost těchto zařízení spočívající v druhu a komplexnosti nabízených služeb.

Ze struktury sociálních služeb vyplývá, že jedinými poskytovateli sociální služby pro matky s dětmi v tísni, která se týká bytové a sociální oblasti, jsou azylové domy. Jsou i jiná zařízení, která mají za cílovou skupinu buď ženy nebo děti, ale vždy odděleně. V tomto směru jsou tedy azylové domy pro matky s dětmi jedinečné a nezastupitelné. Jejich největším přínosem je fakt, že nedojde k přetržení kontaktu mezi matkou a dítětem ani v době řešení sociální a bytové tísně, a že jejich vztah je naopak podporován a prohlubován. Pokud by tato zařízení neexistovala, bylo by v mnoha případech výsledkem umístění dítěte do ústavní péče a prohloubení sociální krize matky. Smysluplnost azylových domů snad nejlépe dokládá skutečnost, že s matkami a jejich dětmi je v azylových domech intenzivně sociálně pracováno tak, aby se v co nejkratší době byly schopny vrátit do samostatného života. Komplexnost služeb azylových domů pro matky s dětmi tkví v tom, že pomáhají uživatelkám ve vytváření sociálních kompetencí, snaží se o stabilizaci či zlepšení psychického stavu uživatelék a jejich dětí, poskytují své služby uživatelům se zdravotním handicapem a jsou schopny v případě potřeby řešit materiální nouzi uživatelů. Z výše uvedeného vyplývá, že cíl diplomové práce byl naplněn a smysluplnost existence azylových domů ve struktuře sociálních služeb byla obhájena.

Dokládají to i výsledky průzkumu, který byl veden mezi uživatelkami, jejich dětmi a pracovníky azylových domů pro matky s dětmi vedeném metodou dotazníku.

Šetření mezi uživatelkami sociální služby:

Hypotéza č. 1 - Domnívám se, že nejméně polovina uživatelék AD pro matky s dětmi prožila své dětství a dospívání v dysfunkčních rodinách. (Hypotéza má ilustrovat skutečnost, že uživatelky nemají možnost hledat pomoc v rodině). Hypotéza byla vyvrácena. Ovšem šlo o pohled uživatelék, výsledek může být zkreslen způsobem vnímání dysfunkčnosti rodiny. Tuto domněnku potvrzuje srovnání s rozhovory vedenými s některými uživatelkami. V počátku deklarovaly funkční rodinu a spokojené dětství, v následném rozhovoru vyplynul opak.

Hypotéza č. 2 - Předpokládám, že uživatelky azylových domů tvoří se svými partnery ekonomicky slabé rodiny se zvýšeným výskytem projevů dysfunkce rodiny. (Hypotéza ilustruje fakt, že sociálně slabý jedinec není schopen řešit svou tíživou situaci vlastními prostředky, potřebuje pomoc systému sociálních služeb). Hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 3 - Domnívám se, že více než 50% uživatelky azylových domů nebo jejich děti se stávaly oběťmi domácího násilí. Hypotéza se nepotvrdila.

Hypotéza č. 4 - Domnívám se, že pro uživatelky AD bylo využití služeb AD jediným možným řešením jejich dané tíživé životní situace. Hypotéza se potvrdila. Jediná uživatelka se domnívala, že měla i jinou možnost řešit svou situaci, ovšem neuvedla jak.

Hypotéza č. 5 - Předpokládám, že pobyt v AD je pro většinu uživatelky (alespoň 2/3) pověstným „odražením ode dna“. Hypotéza se potvrdila.

Šetření mezi dětmi uživatelky:

Hypotéza č. 1 - Domnívám se, že více než polovina dětí uživatelky azylového domu by dala přednost dřívějšímu rodinnému životu před pobytem v azylovém domě. (Hypotéza byla takto formulována proto, aby bylo zjevné, že děti touží po rodinném životě, kterého však mohou se svými matkami dosáhnout jedině přes pobyt v azylovém domě.) Hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 2 - Předpokládám, že prostředí azylového domu je pro většinu dětských obyvatel (více než polovina) podnětnější než jejich rodinné prostředí. Hypotéza se potvrdila.

Šetření mezi pracovníky azylových domů:

Hypotéza č. 1 - Předpokládám, že z pohledu svých pracovníků azylové domy poskytují komplexní a nezastupitelnou pomoc svým uživatelkám. Hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 2 - Myslím si, že činnost azylových domů v České republice nemá dle názoru pracovníků azylových domů dostatečnou podporu ze strany státních institucí. (Přestože stát deklaruje potřebnost sociálních služeb, pracovníci realizující tyto služby necítí ze strany státu podporu.) Hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 3 - Domnívám se, že pracovníci zabývající se danou problematikou jsou přesvědčeni o smysluplnosti své práce. Hypotéza se potvrdila.

Většina hypotéz byla potvrzena. Dvě z hypotéz se nepotvrdily, ovšem rozpory mezi dotazníkovým šetřením a rozhovory vedenými s uživatelkami sociálních služeb mne vedou k závěru, že pro získání věrohodnějších výsledků by bylo vhodné zvolit jinou metodu sběru dat, například rozhovor orientovaný na problém za použití otázek sondujících, návodných a ad-hoc.

Vzhledem k rozsahu a závažnosti tématu diplomové práce jsem zdaleka nepostihla všechna důležitá fakta, souvislosti a vztahy týkající se problematiky. Každá z kapitol této práce by si zasloužila hlubší zpracování a samostatné vědecké zkoumání.

Tato diplomová práce je určena v první řadě pro pracovníky azylového domu Domov pro matky s dětmi Společná cesta. Pevně doufám, že především výsledky dotazníkového šetření jim přinesou určitou zpětnou vazbu pro jejich náročnou práci. Dále je určena těm, kteří se zajímají o systém sociálních služeb a fungování rodiny. Také bych byla ráda, kdyby tato práce posloužila dalším studentům jako zdroj inspirace či informací. Poznatky získané vypracováním této diplomové práce snad uplatním i v praxi.

RESUMÉ

Tématem mé diplomové práce je „Role sociálních služeb při řešení tíživé situace matky s dítětem“. Cílem je obhájit smysluplnost existence azylových zařízení pro matky s dětmi v systému sociálních služeb.

Práce je po formální stránce rozčleněna do čtyř kapitol.

První kapitola pojednává o sociálních službách, vysvětluje základní pojmy, popisuje legislativní rámec systému sociálních služeb, seznamuje s komunitním plánováním a přináší přehled poskytovatelů sociálních služeb pro matky s dětmi v tísni na území města Brna.

Kapitola druhá přibližuje roli a funkce současné rodiny ve společnosti, rozebírá její úlohu při socializaci členů rodiny a pojednává o vztahu matky a dítěte. Také popisuje rodiny dysfunkční, tíživé a krizové životní situace a pojednává o domácím násilí.

Třetí kapitola přináší popis konkrétního zařízení poskytujícího sociální služby matkám a jejich dětem v tísni, azylového domu na Heyrovského ulici v Brně, nazvaného Domov pro matky s dětmi Společná cesta. Obsahuje charakteristiku činnosti zařízení, pojednává o zabezpečení realizace služby z hlediska materiálního, technického i personálního a snaží se zaznamenat průběh pobytu uživatelék. Prostor je věnován metodám práce aplikovaným pracovníci azylového domu při práci s uživatelkami a jejich dětmi.

Čtvrtá kapitola tvoří analytickou část práce a je věnována průzkumu v azylových domech pro matky s dětmi ve městě Brně, dokazuje nezastupitelnost a potřebnost azylových domů jako zařízení poskytujících sociální služby. Je zde vymezen problém, stanoven cíl, zformulovány hypotézy a vybrány metody řešení. Po vyhodnocení dat následuje analýza a interpretace výsledků šetření, které jsou shrnuty v závěrech a doporučeních.

ANOTACE

Téma diplomové práce: Role sociálních služeb při řešení tíživé situace matky s dítětem

Tato diplomová práce se zabývá obhájením smysluplnosti existence azylových zařízení pro matky s dětmi v systému sociálních služeb.

Práce se skládá z části teoretické a analytické. V teoretické části je objasněn systém sociálních služeb, rozebrán vliv rodiny na vznik tíživé situace a popsána činnost azylového domu pro matky s dětmi. Analytická část se týká průzkumu v azylových domech. V závěru jsou výsledky šetření shrnuty a jsou navržena konkrétní opatření.

Klíčová slova

Azylový dům pro matky s dětmi, dysfunkční rodina, sociální kompetence, sociální služby, tíživá situace

ANNOTATION

Title: Part of social services in solution to oppressive situation of mother with child

This thesis defends meaningful existence of refuges for mothers with children in social services system.

This thesis consists of theoretical and analytical part. The theoretical part explains social services system, analyses influence of family on development of oppressive situation and describes activities of refuges for mothers with children. Analytical part relates to research in refuges for mothers with children. Results of research are resumed and particular arrangements are suggested in conclusion of theses.

Keywords

Refuge for mothers with children, dysfunctional family, social competence, social services, oppressive situation

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ:

Právní předpisy, zákony, vyhlášky

1. Rezoluce číslo 217/III.A, Všeobecná deklarace lidských práv
2. Zákon číslo 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
3. Zákon číslo 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte
4. Zákon číslo 91/2004 Sb., kterým se mění některá ustanovení trestního zákona
5. Zákon číslo 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů
6. Zákon číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění
7. Zákon číslo 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím
8. Prováděcí vyhláška číslo 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách

Knihy

9. CIBULEC, J. *Soužití tří generací*. 1.vyd. Praha: Práce, 1980, 208 s.
10. EIS, Z. *Krise všedního dne*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1994, 121 s.
ISBN 80- 85424-56-8
11. GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice*. 1.vyd. Brno: Paido, 1996, 125 s.
ISBN 80-85931-15-X.
12. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 2000, 104 s. ISBN 80-7021-416-3.
13. HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1.vyd. Praha: Portál, 2002, 173 s. ISBN 978-80-7367-327-7.
14. HEITLINGEROVÁ, A., TRNKOVÁ, Z. *Životy mladých pražských žen*. 1.vyd. Praha: Slon, 1998, 207 s. ISBN 80-85850-56-7.
15. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001, 288 s.
ISBN 80-7178-535-0.
16. JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*. 1.vyd. Český Těšín: Rozmluvy, 1995, 592 s. ISBN 80-85336-31-6.
17. KELLER, J. *Nedomyšlená společnost*. 4.vyd. Brno: Doplněk, 2003, 125 s.
ISBN 80-7239-091-0.
18. KONOPÁSEK, Z. *Chudoba a sociální příjmy*. 1.vyd. Bratislava: Výskumný ústav sociálneho rozvoja a práce, 1990, 84 s. ISBN: 80-7138-035-0.
19. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V et al. *Člověk-prostředí-výchova*. 1.vyd. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
20. LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě*. 1.vyd. Praha: Mladá fronta, 1999, 304 s.
ISBN 80-204-0737-5.
21. MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Cesty pedagogického výzkumu*. 1.vyd. Brno: Paido, 2004, 78 s. ISBN 80-7315-078-6.
22. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 1.vyd. Praha: Portál, 1994, 108 s.
ISBN 80-7178-006-5.

23. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. 1.vyd. Praha: Galén, 1994, 214 s. ISBN 80-85824-06-X.
24. MATĚJČEK, Z. *Škola rodičů*. Praha: Maxdorf, 2000, 288 s. ISBN 80-85912-29-5.
25. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3.vyd. Praha: Slon, 2003, 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
26. MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. 1.vyd. Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
27. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2.vyd. Praha: Slon, 2002, 250 s. ISBN 80-86429-05-9.
28. MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání*. 1.vyd. Praha: Lidové noviny, 1996, 131 s. ISBN 80-7106-194-8.
29. OSVALDOVÁ, B. *Česká média a feminismus*. 1.vyd. Praha: Slon, 2004, 158 s. ISBN 80-86429-31-8.
30. PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. a kol. *Akademický slovník cizích slov*. 1.vyd. Praha: Academia, 1995, 836 s. ISBN 80-200-0607-9.
31. PLZÁK, M. *Taktika a strategie v lásce*. 2.vyd. Praha: Motto, 2002, 227 s. ISBN 80-7246-106-0.
32. SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2002, 142 s. ISBN 80-7315-021-2.
33. SMITH, H. *Děti a rozvod*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004, 184 s. ISBN 80-7178-906-2.
34. SOMMEROVÁ, O. *O čem sní ženy 1*. 1.vyd. Český Těšín: Sláfka, 2003, 208 s. ISBN 80-86631-03-6.
35. SOMMEROVÁ, O. *O čem sní ženy 2*. 1.vyd. Český Těšín: Sláfka, 2003, 254 s. ISBN 80-86631-02-8.
36. SOMMEROVÁ, O. *O čem ženy nesní 3*. 1.vyd. Český Těšín: Sláfka, 2004, 395 s. ISBN 80-86631-13-3.
37. TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001, 198 s. ISBN 80-7178-503-2.
38. TRELAŮN, B. *Překonávání konfliktů v rodině*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004, 144 s. ISBN 80-7178-935-6.

Časopisy

39. FRÝBORTOVÁ, L. *Násilí v rodině*. Prevence sociálně patologických jevů, 2003, 5/6, s. 48 – 50.
40. KOL. AUTORŮ. *Žena pro 21. století*. Lidové noviny, 2.12.2000, s. 25 – 26.
41. POSPĚCHOVÁ, P. *Soumrak smetáků*. Týden, 2004, 44, s. 116 – 118.
42. TÉGL, P. *Honem, pospěš si, dělej!* Hlásí se Policie, 2005, 1, s. 12 – 13.

Jiné zdroje

43. ČERNÁ, M., GALKO, M. *Adresář organizací působících v sociální oblasti ve městě Brně*. 1.vyd. Brno: Magistrát města Brna, 2007, 135 s.
44. ČERNÁ, M., GALKO, M. *Komunitní plán sociálních služeb města Brna do roku 2009*. 1.vyd. Brno: Magistrát města Brna, 2007, 185 s.
45. KOHOUTEK, R. *Skripta Sociální psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004, 215 s.
46. KRAUS, B.: *K otázkám humanitního a sociálního výzkumu*. Brno, 2006, 21 s.
47. MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova Univerzita, 2001, 104 s.
48. NEVORÁNEK, J., ŘEHOŘ, A. *Kapitoly ze sociologie rodiny*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004, 38 s.
49. KVARDOVÁ, J. *Azylové domy pro matky s dětmi jako jedna z forem sociální pomoci*. Diplomová práce. Brno, 2007.
50. ŠVESTKOVÁ, Z. *Ženy – oběti domácího násilí*. Bakalářská práce. Brno, 2007.
51. VAŇKOVÁ, A. *Vliv dysfunkční rodiny na životní situaci dítěte a mladistvého*. Bakalářská práce. Brno, 2007.
52. Informační leták Domova pro matky s dětmi Společná cesta

Webové stránky

53. <http://www.bkb.cz>
54. <http://www.brno.cz>
40. <http://www.cssbrno.cz>
41. <http://www.czso.cz>
42. <http://domacinasili.web.beneta.cz>
43. <http://domovypotrebnych.cz>
44. <http://www.donalinka.cz>
45. <http://www.feminismus.cz>
46. <http://www.hlidacifena.cz>
47. <http://www.iprostor.cz>
48. <http://www.koordona.cz>
49. <http://www.magdalenium.cz>
50. <http://www.mpsv.cz>
51. <http://www.pppinfo.cz>
52. <http://www.rosa-os.cz>
53. <http://socialnirevue.cz>
54. <http://stopnasili.cz>
55. <http://zenskaprava.ecn.cz>
56. <http://www.zneuzivaniazavislosti.estranky.cz>

SEZNAM PŘÍLOH

1. Bezpečnostní plán pro osoby ohrožené domácím násilím
(zdroj – informační leták Odboru zdravotnictví Magistrátu města Brna v roce 2006)
2. Informační leták Domova pro matky s dětmi Společná cesta
3. Žádost o ubytování Domova pro matky s dětmi Společná cesta
4. Souhlas k ověřování skutečností rozhodných pro řízení – Domov pro matky s dětmi Společná cesta
5. Pozvánky na akce konané v rámci Domova pro matky s dětmi Společná cesta
6. Dotazníky pro šetření v azylových domech ve městě Brně
 - pro uživatelky azylových domů
 - pro děti uživatelék azylových domů
 - pro pracovníky azylových domů
7. Rozhovory s uživatelkami Domova pro matky s dětmi Společná cesta

Příloha číslo 1

Bezpečnostní plán pro osoby ohrožené domácím násilím

- Snažte se rozpoznat situace, kdy se schyluje k násilí a opusťte v takovém případě rychle místnost / byt.
- Pokud se Vám nepodaří opustit byt, rozmyslete si, která místnost je pro Vás nejbezpečnější, kde se můžete zavřít a přivolat pomoc.
- Snažte se vyhnout místnostem bez okna a místům, kde se mohou nacházet věci použitelné jako zbraně (kuchyň, dílna, garáž a podobně).
- Naučte své děti, že pokud se násilná osoba začne chovat nebezpečně, jejich jedinou povinností je dostat se do bezpečí. Určete jim bezpečné místo, případně s nimi postup nacvičte.
- Naučte se nazpaměť důležitá telefonní čísla, naučte je i svoje děti.
- Zjistěte místa, kam se můžete kdykoli uchýlit (policie, záchranná služba, benzinové nonstop stanice, sousedé).
- Připravte si nenápadnou tašku se základními doklady (občanský průkaz, rodný list Váš, dětí, kartičky zdravotní pojišťovny, pasy a imigrační dokumenty, lékařské předpisy, léky, brýle, lékařské a policejní záznamy, deník, důkazy o domácím násilí, bankovní karty, kreditní karty, šekovou knížku, nájemní / kupní smlouvu k bytu, doklady k vozidlu), náhradní oblečení, hračku dítěti, peníze. Zvažte, zda můžete tašku svěřit sousedům, či ji nechat u příbuzných, v práci.
- Pokud máte důvěru ve své sousedy, svěřte se jim se svým trápením a domluvte s nimi heslo / znamení, při kterém zavolají policii. Stejně tak je požádejte, aby přivolali policii vždy, pokud uslyší z Vašeho bytu křik, rány, pláč dítěte.
- Nenechávejte si své problémy pro sebe, snažte se o své situaci mluvit se svou rodinou, přáteli.

**Centrum sociálních služeb, příspěvková organizace
DOMOV PRO MATKY S DĚTMI - Společná cesta**

**Heyrovského 610/11
635 00 Brno – Bystřec**

**e-mail: dmd.heyrovskeho@centrum.cz
tel: 546 210 763**

Domov se nachází v příjemném a klidném prostředí naproti dětskému hřišti. Je zbudován jako nástavba nad Základní školou a Mateřskou školou Pramínek o.p.s. Zřizovatelem a provozovatelem Domova pro matky s dětmi – Společná cesta je Centrum sociálních služeb, příspěvková organizace. Svou činnost Domov zahájil 1.9. 2002.

Poskytuje své **služby** těhotným ženám a matkám s dětmi. Věk dětí, které mohou být s matkou ubytovány je 0 – 18 let (popřípadě po dobu jeho studia). Kapacita Domova je 17 bytových jednotek, to je 68 lůžek, z toho 15 bytových jednotek zpravidla na 1 rok (to je 59 lůžek) a 2 jednotky nouzového ubytování, I. a II. stupeň na dobu 1 – 3 měsíců (celkem 9 lůžek).

I. Postup při vyřizování žádosti o umístění do Domova pro matky s dětmi – Společná cesta:

Žádost o umístění do Domova pro matky s dětmi – Společná cesta je třeba podat k zaevidování u sociální pracovnice našeho Domova. O výběru a přijetí žadatelky do Domova pro matky s dětmi (dítětem), rozhodne na základě zjištěných informací komise CSS, p.o., která se schází 1x za měsíc.

II. Žadatelka musí splňovat následující podmínky:

- trvalé bydliště v městě Brně,
- podaná žádost o byt na některém z úřadů městské části, pokud ji lze podat,
- vzhledem k tomu, že se jedná o pobyt v kolektivním zařízení, přihlíží se při posuzování žádostí rovněž ke zdravotnímu stavu žadatelky i jejího dítěte (dětí),
- přihlíží se ke schopnosti podřídit se a respektovat řád Domova, adaptabilizaci i k zájmu a vlastní iniciativě zlepšovat svoji současnou sociální a bytovou situaci.

III. Vybavení ubytovací jednotky:

- nábytek (skříň, prádelníky, kuchyňský stůl, židle, válenda-y, patrová postel-e),
- kuchyňská linka (se základním vybavením), lednička, el. sporák,
- koupelna, toaleta, automatická pračka,
- v případě potřeby lze poskytnout dětskou postýlku, vaničku, nočník, přebalovací podložku, dětskou deku, lůžkoviny, ručníky, osušky, utěrky, apod.
- na recepci si uživatelky mohou zdarma zapůjčit další kuchyňské vybavení a spotřebiče (žehličku, žehlící prkno, sušák, vysavač apod.)

príspevková organizace

DOMOV PRO MATKY S DĚTMI

Žádost o ubytování

Jméno, příjmení:
Trvalé bydliště:
Přechodné bydliště (kontaktní adresa):
Národnost: Datum narození:
Telefonní kontakt:

Jméno, příjmení:	Datum narození:	Základní (mateřská) škola
Děti:
.....
.....
.....
.....

Zaměstnavatel:
Pobíráte dávky SSP: ano - ne
Pobíráte dávky sociální péče: ano - ne Sociální pracovníce:
Žádost o ubytování podaná také:

Důvody žádosti o ubytování:

V Brně dne: Podpis žadatelky:

Žadatelka je povinna k žádosti o ubytování doložit občanský(é) průkaz(y), kartičky zdravotní pojišťovny, rodný(é) list(y) dítěte, potvrzení o podání žádosti o pronájem obecního bytu, podané návrhy, popřípadě pravomocné rozsudky soudu o stanovení výchovy a výživy u nezletilých dětí, o rozvodu manželství a u žadatelek v pracovním poměru též pracovní smlouvu.

Heyrovského 610/11
635 00 Brno
Tel: 546 21 07 63

IČO: 70 88 70 39
KB Brno-město
č.ú. 3725 – 621/0100

Centrum sociálních služeb,
příspěvková organizace
DOMOV PRO MATKY S DĚTMI

Účastník řízení dává souhlas Domovu pro matky s dětmi – Společná cesta v Brně, Heyrovského 610/11, k ověřování skutečností rozhodných pro řízení a s odkazem na zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů se založením písemností obsahujících citlivé údaje do spisové dokumentace vedené v Domově pro matky s dětmi – Společná cesta v Brně, Heyrovského 610/11, v rozsahu nezbytném pro poskytnutí služby Azylového domu ve věci **rozhodování o přijetí do zařízení pro matky s nezaopatřenými dětmi.**

V Brně dne

;

.....
účastník řízení

Centrum sociálních služeb,
příspěvková organizace
DOMOV PRO MATKY S DĚTMI

POZVÁNKA NA MIKULÁŠSKOU BESÍDKU

Dne 4.12. 2006 v 17:30 hod. k nám do domova přijde Mikuláš se dvěma čerty a dvěma anděly a s mikulášskou nadílkou. Aby odměnili děti za jejich chování po celý rok. Mladí herci za pomoci masek a svého umu nám zprostředkují pěknou mikulášskou atmosféru a dětem za básničku či písničku nadělí Vámi připravené a popsané balíčky.

Srdečně Vás za domov zve

V Brně dne 20.11.2006

Iva Kuchyňková
vedoucí domova

Řetězy z těstovin

Těstoviny nejen k jídlu, můžou posloužit k výrobě ozdob, šperků nebo vánočních řetězů.

Pozvánka pro maminky, které by si chtěly nějaké ty neobvyklé vánoční řetězy vyrobit.

Kde: společenská místnost

Kdy: ve středu, 7. 12. 06, v 10:00 hodin

Co sebou: jehlu a nit, nůžky;

jakékoliv korálky, stužky...

vše co Vás napadne, jsou vítány, stejně tak, pokud máte doma nějaké zajímavé těstoviny

Martina

Příloha číslo 6

Dotazník č.1:

(Určen pro uživatelky sociálních služeb Domova pro matky s dětmi v tísni.)

Vážené maminky,
dovolte mi, abych se představila. Jmenuji se Monika Mácková a jsem studentkou sociální pedagogiky. Chtěla bych Vás a Vaše děti požádat o vyplnění krátkého dotazníku, týkajícího se Vaší současné životní situace. Dotazník je anonymní a všechny údaje, které mi Vy a Vaše děti sdělíte, budou sloužit pouze pro účely výzkumu k mé diplomové práci. Zaškrtněte prosím jednu nebo více možností. Děkuji Vám za Vaši pomoc a ochotu.

Věk	do 20 / 21-25 / 26-30 / 31-35 / 36-40 / 41 a více
Stav	svobodná / vdaná / rozvedená / vdova
Vzdělání	základní / vyučená / středoškolské / vysokoškolské
Počet dětí	jedno / dvě / tři / více

- 1) Vyrůstala jsem
 - s oběma rodiči
 - jen s matkou
 - jen s otcem
 - u jiných rodinných příslušníků
 - v pěstounské rodině
 - v dětském domově

- 2) V rodině rodičů byla
 - klidná atmosféra
 - hádky
 - napětí

- 3) Jako dítě jsem
 - vždy měla, co jsem chtěla
 - měla jsem to, co ostatní děti
 - většinu věcí nedostala

- 4) Moji rodiče
 - dávali přednost mně před sourozenci
 - dávali přednost sourozencům přede mnou
 - nedávali přednost nikomu
 - neměli více dětí, jen mne

- 5) Jako dítě jsem byla trestána (*můžete označit více odpovědí*)
- bitím
 - zákazy
 - nadávkami
 - nebyla jsem trestána
- 6) Jako dítě jsem nejčastěji byla
- veselá
 - smutná
 - vystrašená
- 7) V rodině rodičů se vyskytovalo (*můžete označit více odpovědí*)
- alkoholismus
 - drogy
 - závislost na hracích automatech
 - trestná činnost
 - fyzické násilí
 - psychické násilí
 - sexuální násilí
 - nic takového
- 8) Pokud docházelo v rodině mých rodičů k násilí
- byla jsem obětí
 - obětí byla moje matka
 - obětí jsem byla já i matka
 - domácí násilí se v rodině nevyskytovalo
- 9) Jako dítě jsem bydlela
- v rodinném domě
 - ve vlastním bytě
 - ve státním bytě
 - v družstevním bytě
 - v pronájmu
 - v sociálním bydlení, v holobytě
- 10) Před příchodem do azylového domu jsem
- byla zaměstnaná
 - byla nezaměstnaná
 - byla na mateřské dovolené
 - byla v invalidním důchodu
- 11) Můj partner byl
- zaměstnaný
 - střídal krátkodobá zaměstnání
 - byl krátkodobě nezaměstnaný
 - byl dlouhodobě nezaměstnaný
 - invalidní důchodce

- 12) Dosažené vzdělání mého partnera
- základní
 - vyučený
 - středoškolské
 - vysokoškolské
- 13) Náš měsíční příjem na rodinu byl
- do 10 tisíc
 - 10 – 15 tisíc
 - 15 – 20 tisíc
 - nad 20 tisíc
- 14) Před příchodem do azylového domu jsem s dětmi žila
- s partnerem
 - u rodičů
 - u jiných rodinných příslušníků
 - sama
- 15) Před příchodem do azylového domu jsem bydlela
- v rodinném domě
 - ve vlastním bytě
 - ve státním bytě
 - v družstevním bytě
 - v pronájmu
 - v sociálním bydlení, v holobytě
- 16) V naší rodině byla
- příjemná a klidná atmosféra
 - občasné hádky
 - časté hádky
 - stálé napětí
- 17) V naší rodině se vyskytovalo (*můžete označit více odpovědí*)
- alkoholismus
 - drogy
 - závislost na hracích automatech
 - trestná činnost
 - fyzické násilí
 - psychické násilí
 - sexuální násilí
 - nic takového se u nás nevyskytovalo
- 18) Pokud v rodině docházelo k násilí
- byla jsem obětí
 - obětí byly moje děti
 - obětí jsem byla já i děti
 - domácí násilí se v naší rodině nevyskytovalo

- 19) Stojím o setkání s partnerem, od kterého jsem odešla
- stojím o to a stýkám se s ním
 - nestojím o to a stýkám se s ním kvůli dětem
 - nestýkám se s ním a stojím o to
 - nestýkám se s ním a občas o to stojím
 - nestýkám se s ním a nestojím o to
- 20) Důvod mého příchodu do azylového domu
- rozchod s partnerem
 - ekonomické problémy
 - ztráta bydlení
 - domácí násilí
 - jiné
jaké:.....
- 21) O azylovém domě jsem se dozvěděla
- z internetových stránek
 - z informačního letáku
 - na sociálním odboru
 - v poradně – jaké:.....
 - v jiném sociálním zařízení – jakém:.....
 - od známých
 - od lékaře
 - od policie
 - jinde – kde:.....
- 22) Situaci, která mne přivedla do azylového domu, jsem
- mohla řešit jinak
jak:.....
 - nemohla řešit jinak
- 23) Proč mi nepomohla rodina
- rodiče a sourozenci mi nemohli pomoci
 - rodiče a sourozenci mi nechtěli pomoci
 - nemám rodiče ani sourozence
- 24) V azylovém domě bydlím
- méně než měsíc
 - více než měsíc, méně než půl roku
 - více než půl roku, méně než rok
 - více než rok
- 25) Využívám služeb sociální pracovníce k tomu, abych se jí svěřila
- ano
 - ne
- 26) S některou nebo více dalšími spolubydlícími hovoříme o své situaci, o důvodech, které nás přivedly do azylového domu
- ano
 - ne

- 27) Pocit, že jsem s ostatními klientkami v podobné situaci
- mne posiluje
 - jsem nezaznamenala
 - mi vadí
- 28) Cítím podporu a motivaci ze strany pracovníků azylového domu při řešení mé situace
- mám pocit, že mi pomáhají
 - cítím se na všechno sama
- 29) Co se během mého pobytu v azylovém domě změnilo (*můžete označit více odpovědí*)
- psychicky jsem se vyrovnala se svou situací
 - mám nového partnera
 - zlepšil se můj vztah s rodiči
 - navštěvuji rekvalifikační kurs, který mi pomůže najít práci
 - našla jsem si práci
 - mám naději na nové bydlení
 - jiné – co:.....
 - nic se nezměnilo

Dotazník č.2:

(Určen pro děti - uživatele sociální služby Domova pro matky s dětmi v tísni. Věková kategorie dětí 6 – 15 let.)

.....let

chlapec/dívka

- 1) Od doby, kdy bydlím tady, je mi smutno. ano/ne/nevím
- 2) Když tady bydlím, do ničeho se mi nechce, nic mě nebaví. ano/ne/nevím
- 3) Mám tady nejlepšího kamaráda. ano/ne/nevím
- 4) Povídám si teď hodně s maminkou. ano/ne/nevím
- 5) Často si tady hraje. ano/ne/nevím
- 6) Zním nové hry. ano/ne/nevím
- 7) Maminka je teď veselejší. ano/ne/nevím
- 8) Je mi smutno po tatínkovi. ano/ne/nevím
- 9) Myslím, že si mě v Domově nikdo nevšímá. ano/ne/nevím
- 10) Doma to bylo lepší. ano/ne/nevím
- 11) Mám teď víc kamarádů než dřív. ano/ne/nevím
- 12) Líbí se mi v domově, je tady legrace. ano/ne/nevím
- 13) Chtěl/a bych, aby to tady bylo hezčí (barevnější, víc obrázků) ano/ne/nevím
- 14) Chci se vrátit domů. ano/ne/nevím

Dotazník č.3:

(Určen pro pracovníky Domova pro matky s dětmi v tísni.)

Dobrý den,

dovolte mi, abych se představila. Jmenuji se Monika Mácková a jsem studentkou sociální pedagogiky. Obracím se k Vám s prosbou o spolupráci při zpracování tématu mé diplomové práce s názvem Role sociálních služeb při řešení tíživé situace matky s dětmi. Vaše odpovědi a názory jsou pro mou práci velmi cenné, neboť se jedná o zasvěcený pohled lidí, kteří se s danou problematikou denně profesně setkávají. Děkuji Vám za Vaši pomoc a ochotu.

1. Pokrývá činnost azylového domu celé spektrum pomoci jeho uživatelkám?
2. Která oblast pomoci uživatelkám je podle Vás v činnosti azylového domu nejdůležitější?
3. Která oblast pomoci (činnosti) je v azylovém domě nedostatečná nebo dokonce chybí a proč?
4. Nabízí azylový dům službu, o kterou uživatelky nejeví zájem?
5. Existuje podle Vás jiný způsob řešení tíživé situace uživatelky než pobyt v azylovém domě?
6. Řeší současná legislativa z Vašeho pohledu dostatečně problematiku týkající se azylových domů pro matky s dětmi?
7. Máte pocit, že finanční krytí Vaší činnosti je ze strany státu dostatečné?

8. Jaké máte jiné finanční zdroje kromě příspěvků od státu?

9. Jaký je z Vašeho pohledu postoj státních institucí k problematice a k činnosti azylových domů pro matky s dětmi? Je spolupráce bezproblémová?

10. Máte pocit, že práce v azylovém domě pro matky s dětmi je z hlediska osobní bezpečnosti riziková?

11. Jsou podle Vašeho názoru pracovníci azylových domů adekvátně finančně ohodnocováni?

12. Jaký je podle Vašeho názoru společenský kredit pracovníků azylových domů?

13. Jakému procentu uživatelů azylových domů se daří zařadit do normálního života?

14. Je podle Vás důležité udržet si od uživatelů azylových domů určitý odstup?

15. Pojímáte práci pracovníka azylového domu jako poslání?

Příloha číslo 7

Rozhovor s respondentkou A:

věk:	26 let
vzdělání:	základní
délka pobytu v azylovém domě:	18 měsíců
počet dětí:	3
věk a pohlaví dětí:	9 let chlapec, 6 let chlapec, 3 roky chlapec

Ot.: Bylo vaše dětství spíše šťastné? Jaká byla Vaše rodina?

Odp.: Byla jsem spíš smutná, měla jsem jako špatný dětství, že jako moje rodiče byli vlastně v kriminálu, jo, zavření, a já jsem pak byla v domově, a pak jsem vlastně měla jako špatnej život. Začla jsem brzo, pak jsem otěhotněla brzo, potom vlastně v osmnácti jsem porodila a vlastně jsem si našla partnera staršího a měla jsem se s ním špatně. On jakože pil, chodil do práce, ale nestaral se o mně. Když jsem měla malýho na světě už, neměl žádný – jako že na sebe jenom myslel. Tak jsem měla špatný život, žila jsem s ním pět let, potom jsme se teda nechali už, protože potom můj tata do toho už zasahoval, že se o mně jako nestará, ani o to dítě, tak jsem si to vzala trošku do hlavy.

Ot.: Měla jste pocit, že z Vás dělá služku?

Odp.: No, jenom jsem mu uklízela domácnost a vařila.

Ot.: Měla jste finanční problémy, třeba uživit malého?

Odp.: Já jsem měla jako svoje peníze, pro dítě jsem měla jako všechno, mě s tím pomáhala i mamka, mě nic nechybělo, to jsem se snažila, na to že jsem byla tak mladá uměla jsem všechno, ale spíš takovou tu oporu jsem potřebovala.

Ot.: Uhodil Vás někdy?

Odp.: No, uhodil. Jednou. To jsem měla strach a tak se mně zhnusil. To mě pomohl můj tatínek. Nikdy jsem si nechtěla stěžovat a nežalovala jsem na něho, ale naši poznali, že se nemám dobře a tak. My jsme bydleli u jeho mamky a tam byl jeden pokoj jenom, my jsme spali na malé posteli takové v kuchyni, tam jsem měla malýho, to byla hrůza.

Ot.: Měla jste nějakou kamarádku, které byste se mohla svěřit?

Odp.: *No, kamarádku ještě ze školy, ona mi radila, abych se na něho vykašlala, že to nevadí, že mám dítě. Furt se to tak se mnou táhlo, byla jsem tam jako ze strachu. A tata mně pak pomohl, řekl, že je toho na mně moc a takovýho chlapa si nezasloužím. Tata to řekl před ním a zeptal se mně, jestli s ním chcu žít a já jsem řekla, že ne.*

Ot.: Měla jste pocit, že s ním musíte zůstat kvůli dítěti?

Odp.: *No, a my jsme se pak scházeli potají a já jsem zase otěhotněla. Nikdo to nevěděl. Já jsem to chtěla dát pryč, chtěla jsem po něm peníze, ale nedal mi nic a nakonec mi řekl, že to není jeho. Tak jsem to musela říct tatovi. Já jsem ho furt chtěla, já jsem měla špatnej život, ale měla jsem ho ráda. Bylo to hrozný pro mě. Potom jsem porodila a už jsme spolu vůbec nebyli. Potom se stala taková smůla, můj druhý malej onemocněl epilepsií, ale on to měl moc špatný. Šla jsem do nemocnice a oni si ho tam hned nechali. Udělali mu vzorky a řekli, že mu odumírá mozek. Už to potom bylo rok a pak mi doktor řekl, že ho tam mám nechat, že nemám jak se starat. Už je tam pět let, ani nevidí a neslyší a nic. Když tam volám tak říkají, že je živá mrtvola. Je to pro mě krutý. Potom jsem si za dva roky našla druhého partnera a bylo to eště horší. Bydleli jsme taky u tchyně, oni byli Olaši, jenom samý krádeže, byla jsem tam jenom otrokyně. Brali mi peníze a jídlo mi dali jednou denně. Měla jsem tam toho staršího kluka a pak nás vyhazoval, tak jsem si to už pak zařídila tady. Čekala jsem na to strašně dlouho. Pak jsem to sem dostala a byla jsem strašně šťastná. S tím druhým chlapem jsem měla taky dítě, zase kluka, a oni říkali, že do útulku nepůjde. Dělal, jako bych byla jejich majetek.*

Ot.: A druhý manžel byl taky starší než Vy?

Odp.: *O šest let. On nebyl špatný, ale před rodičama dělal frajera a třeba mně zbil, když jsem řekla svůj názor. Já jsem se bála té rodiny, oni jsou Olaši a já mám strach že mně zabijou nebo něco. Já jsem totiž uklouzla s jiným a to dítě je jeho, tak se jich bojím. Oni mně třeba donutili, abych si ostříhala vlasy. Oni ze mě udělali kurvu, jo, a já se teď bojím jít i do města. A on je teď teda zavřenej, ten co s ním mám to dítě, a já si s ním dopisuju, všechno, možná že se trochu změní, já vím, že ne úplně, ale chtěla bych to s ním zkusit. On bude mít rád i toho mýho prvního kluka. To ten co jsem s ním žila, tak ho odhazoval, i jeho rodina, odháněli ho. Já jsem chodila do koutu a plakala, ale oni ho nechtěli, to tenhle co je zavřenej ho rád má. A dával mě pro něho peníze a jídlo.*

Ot.: Myslíte, že kdybyste s druhým manželem žili spolu sami, že by to bylo lepší?

Odp.: *My jsme bydleli i sami a nebylo to dobrý. Skrz toho mýho syna. A mně to vadilo a už jsem ho nenáviděla. Mě vadilo, že ho nemá rád, to děcko za to nemůže a je moje. A není to pro něho dobrý.*

Ot.: Myslíte si, že po Vašich zkušenostech se třeba jednou budete umět zastat partnerek Vašich synů?

Odp.: *Určitě. A já myslím, že můj syn bude jinej po těch zkušenostech.*

Ot.: Co pro Vás znamená, že můžete být tady v Azylovém domě?

Odp.: *Takový osvobození. Mám pořád strach, protože ten můj muž si myslí, že ten můj druhej kluk je jeho a vyhrožuje mi. Já jsem mu řekla, že není jeho a je to ještě horší. Stejně o něho nemá zájem. Chodí jenom jednou za měsíc a třeba na půl hodiny a teď ani to ne. A já Vám řeknu že neumím šetřit. Když jsem byla mladší tak jo, a teďka neumím. Finančně jsem na tom fakt špatně, a on když zavolá-máš peníze, já Ti nakoupím, tak já blázen jdu. Já to nedělám pro sebe, já to dělám pro ty děcka. Oni mě tady teď kontrolujou, já jsem vařila vždycky, ale dřív jsem si nemusela pučovat. A teď jsem na tom špatně, já asi už ani nepřemýšlím. Chodila za mnou paní psychologka, radila mi, abych jako šetřila, abych si třeba odložila pětistovku, a tak to jde. Zatím.*

Ot.: Myslíte si, že je to tím, že Vám rodina manžela dlouho nedávala peníze, že jste nehospodařila?

Odp.: *No, já nikdy. Vždycky jsem bydlela u tchyně nebo u mamy. A když jsme bydleli sami, tak vedle byl tata. A ani mně neměl kdo naučit. Naši byli zavření, byla jsem v domově, do šestnácti roků, mama byla za napadení a tata za alimenty.*

Ot.: A Vy sama máte problémy s tím, aby Vám Vaši bývalí manželé platili alimenty?

Odp.: *Ten první, on dostal stovku, dvakrát jsem ho dávala na zvýšení, ale soudkyně mi řekla, že když se mi to nelíbí, nedostanu nic. Já jsem jí říkala, jak mám dokázat, že on pracuje, jako dělá kopáčský práce a ještě načerno, nemá žádné děti, a Vy mu dáváte směšnou částku, jenom stovku, ale nic. Kluk potřebuje všechno do školky, ta stovka, to nic není, ale ona nic. A teď jsem měla soud s tím druhým, protože on je napsanej v rodným listě, já jsem od něho nic nechtěla, a oni mu dali pět set a on mi to dával, ale*

ted' už dlouho ne, ale já to od něho nechci, kluk není jeho a já ho udávat nebudu. To by bylo ještě horší pro mě.

Ot.: Jak plánujete budoucnost?

Odp.: Já jsem tady rok a půl, a už čekám na nabídku, už dostanu svůj byt. Budu mít konečně svoje. Ale tady je to fakt dobrý, líbí se mi tu, oni už mně znají, někdy jsem výbušná, víte, ale líbí se mi tady. Nic mi tu nechybí. Někdy mi vadí, že na všechno musím vyplňovat žádosti a že jsem tady pod dohledem. Ale to je možná tím, že už jsem tu dlouho. Paní sociální pracovníci už to nechci pořád vykládat, už mně to nebaví. Taký za mnou chodila paní psychologka, to byla dobrá ženská, tu jsem měla hodně ráda, ale ta už tu není. Ona mně pochopila.

Ot.: Byl Vám nabídnut kurs třeba v rámci pracovního úřadu, abyste si mohla najít práci?

Odp.: Vůbec ne, ale určitě chci práci, dám malého už brzo do školky, ale je to blbý s těma prácama. Oni vidí Rómové, je to cigánka tak nikam nevezmou. Maximálně uklízet. Ale mně by nevadilo ani uklízení. A žádný kurs ani nemám, na pracák nechodím, jsem na mateřské a tak tam nechodím. Ted' tady byla paní že prodávat noviny. Ale bylo to málo peněz, já přece nebudu stát za pětistovku dva dny na rohu, to bych ani nezaplátila hlídání. A nemám kam dat malýho, není tady nikdo kdo by ho pohlídal, všude ho tahám s sebou. Tady by mohly být vychovatelky pro malý děti, pak bych prácu našla, ale to tady není. To by bylo dobrý i pro ostatní holky.

Ot.: A jaké tady zažíváte pocity, myslíte si, že jste tady víc v pohodě?

Odp.: Hodně. Ale jsou tady i holky co Vás provokujou a to já si zas nenechám líbit. A když ony nemají pravdu, tak se pohádám. Ale ted' už dlouho ne. Měla jsem tady kamarádku, a ta už odešla, má sociální byt, byla jsem u ní na kafe, ale ted' už se nevidíme. A s holkama se moc nebavíme. Nerozebíráme to. Máme to všichni skoro stejný, o mamě, o tatovi, o chlapech, ale nikdo o tom nechce moc mluvit.

Ot.: Kdo myslíte, že za Vaši situaci může? Vy, rodina nebo Vaši manželé?

Odp.: Nevím. Nevím, je to náhoda. Můžu za to sama, že jsem uklouzla a začala brzo, nebo možná rodiče. Mamka mě nenaučila do života nic, ona sama trpí a nedala mně tu lásku. A to já děckám dám. Já jsem měla všechno co jsem si řekla, jenom ne tu lásku. A to chci pořád. Tatínka už nemám, ten mě umřel, tak to vyžaduju po mamě. Ale ona sem

vůbec nejde. Kluk měl narozeniny, slíbila že přijde a nepřišla. Mě to moc bolí, brečela jsem, nemohla jsem to zastavit. Měla radši umřít ona než tata. Řekla jsem jí, že už ji nechci vidět.

Ot.: Cítíte se osamělá?

Odp.: Jo, a moc.

Rozhovor s respondentkou B:

věk:	32 let
vzdělání:	vyučená
délka pobytu v azylovém domě:	7 měsíců
počet dětí:	4
věk a pohlaví dětí:	12 let dívka, 9 let chlapec, 10 měsíců chlapec a dívka

Ot.: V jaké jste vyrostla rodině?

Odp.: Moje maminka mě měla za svobodna, měla přítele, s tím potom měla ještě další dvě děti, dvě sestry. Ten přítel si mně přivlastnil, dal mi otcovství, takže já jsem ho od malička brala jako tatínka. Vyrůstala jsem vlastně v normální rodině.

Ot.: Když si na své dětství vzpomenete, myslíte, že jste byla šťastná?

Odp.: Myslím, že jsem prožila dětství šťastný a vzpomínám na něj dobře.

Ot.: Co předcházelo Vašemu příchodu do AD, jak vzpomínáte na partnera?

Odp.: Tak z prvního manželství, co mám ty dvě starší děcka, tak manželství jsem prožila spokojený, až potom tam byly nějaký neshody, ale jinak si nemůžu stěžovat na manželství. Měli jsme se rádi, ale pak si manžel našel přítelkyni, tak jsme se potom na to rozvedli. Potom co mám tady ty dvě druhý děti, ten přítel – byli jsme partnery, scházeli jsme se, byli jsme spolu půl roku, scházeli jsme se, navštěvovali, on byl z Prahy, tak za mnou jezdil, navštěvovali jsme se, až se z toho vyklubali tady ti dva cvrčci. Pak jak se dozvěděl, že čekám prcky, tak se na mně vykašlal a já už mám teď strach navazovat nějaký kontakty, hledat přítele nebo tak. Byl sice svobodný, ale asi se lekl. Řekl, že za náma přijede, ale už nepřijel. Ví, že má na světě tady dva cvrčky krásný, ale...

Ot.: Já se vrátím k Vašemu manželství. Po rozvodu od Vás manžel odešel z bytu?

Odp.: My jsme bydleli u bývalýho manžela, jeho rodiče měli dvougenerační domek, a my jsme tam vlastně bydleli s nima, jenže on odešel ke své přítelkyni, se odstěhoval, a já jsem tam zůstala s jeho maminkou a tatínkem. Pak to nějak neklapalo, tak jsem odešla do podnájmu, tam jsem bydlela s kamarádkou, ona se potom odstěhovala, já jsem to nezvládala finančně a tak se stalo, že jsem skončila ještě jinde na podnájmu. No a tam nás bylo moc, tak s bývalým manželem jsme se pak domluvili, že na nějaký čas děti budou bydlet u něho. Nebo u jeho rodičů původně, protože děti tam mají velkej

pokoj, mají tam školu kam chodí, tak jsme se takhle dohodli, aby neskončily v dětském domově. Teď jsem si zažádala, abych je mohla mít tady u sebe. Dala jsem si žádost a čekám, jak rozhodne soud. Bylo mi i nabídnuto paní ředitelkou (azylového domu), že když mi ty děti vrátí, že mi prodlouží pobyt a že mi dají něco většího, pokud se něco uvolní, abysme se vešli. Aby to splňovalo nějaký ty normy. Tady je to vlastně pro maminku s dvouma dětma. Tak abych tady mohla mít i ty starší.

Ot.: Takže bývalý manžel své dvě děti má u sebe, a bývalý partner Vám tady na dvojčátka neplatí?

Odp.: Ten nám neplatí, dala jsem ho na soud, čekám, nic se zatím neděje, zatím se neozval, nevolá, ani nepřijel, takže co se týče výživného, jsem bez prostředků. Beru jenom sociální dávky.

Ot.: A co na tuto situaci Vaše rodina, Vaše sestry?

Odp.: Já mám dvě sestry, mladší, obě mají taky své rodiny, ta prostřední, ta se snaží mi pomáhat jak se dá. Ta nejmladší míň, ale taky pomáhá. Stýkáme se normálně, protože rodiče už nemáme, oba dva už umřeli.

Ot.: Řekněte mi, Vy tedy nemáte s partnery špatné zkušenosti v tom smyslu, že by třeba na Vás byli zlí?

Odp.: Jestli myslíte týrání nebo mlácení, tak to ne. Spíš špatné zkušenosti, nebo smůlu mám na partnery, kteří jsou hodní, ale dovedou hodně ublížit – já jsem měla partnera, který mě hodně využíval, co se týče peněz. Já mám prostě smůlu a proto mám pak strach navazovat další kontakty, aby mě zas někdo nevyužil a pak nenechal.

Ot.: Měla jste nebo máte přátele nebo kamarádku, která by Vám pomáhala, které byste se mohla svěřit?

Odp.: Kamarádku mám, tu co jsem s ní bydlela na tom podnájmu, dva roky jsme tam bydlely, předtím jsme se stýkaly, i jsme spolu pracovaly. A teď mám kamarádku, to je dlouholetá kamarádka, vždycky když je volno, tak se vidíme a všechno spolu řešíme. Té se můžu svěřit, ta mi taky hodně pomohla.

Ot.: Jak jste se dostala do azylového domu?

Odp.: *Do azylového domu jsem se dostala díky dvěma kamarádkám, které když jsem čekala tady dvojčátka, tak mi pomohly po bytové stránce. Byla jsem na bytovém odboru, pak mi zařídily kojenecký ústav, když jsem neměla kam jít, tam jsem byla dva měsíce před porodem a dva po porodu. Pak jsem byla měsíc u tety. Ještě před porodem jsem dala žádost na azylový dům a za měsíc, co jsem byla u tety, jsem dostala zprávu, že je tady volno a pak už jsme se stěhovali sem.*

Ot.: Jaké máte vztahy s ostatními obyvatelkami azylového domu?

Odp.: *Dobrý. Já teda se bavím s více maminkama, máme tady takový sousedský vztahy. S jednou maminkou se teda bavím víc.*

Ot.: Pomáhá Vám vědomí, že jste s ostatními maminkami tady v azylovém domě v podobné situaci?

Odp.: *Hodně. Víím, že jsem nedopadla nejhůř, že jsou tady maminky, které jsou na tom ještě hůř, než já. Povykládáme si, svěříme se jedna druhé, vyslechneme se. Myslím, že tohle hodně pomáhá. Je to taková jako terapie. Sice nesedíme v jedné místnosti, ale u kafe, ale je to stejný.*

Ot.: Povídala jste si o Vašich problémech i se sociální pracovníci?

Odp.: *Zatím ne.*

Ot.: Chybí Vám tady v azylovém domě nějaká služba, myslíte, že by nabídka mohla být širší?

Odp.: *Co mě se týče, tak mně to vyhovuje. Paní vedoucí se hodně snaží pomáhat. Personál se snaží vyjít vstříc a vyhovět. A co se týče vybavení, tak některé maminky, když sem přijdou, tak nemají vůbec nic, tak to tady hodně pomůže. Postavíte se na vlastní nohy. Já jsem tady spokojená a jsem vděčná, že máme kde bydlet, než se vlastně vyřeší ta bytová situace.*

Ot.: Plánujete během pobytu v azylovém domě rekvalifikační kurs kvůli získání práce?

Odp.: *Já jsem vyučená kuchařka, takže já myslím, že bych neměla mít o práci nouzi. Já nejsem člověk, který by nechtěl jít do práce, a jestli mi vrátí ty dvě starší děti, tak já v nich mám velkou oporu, a ty menší když budou mít třeba ty tři roky, tak už bych si*

práci začala shánět, protože ty větší mi je ohlírají. Nebo mám známý, takže bych si to vždycky nějak zařídila, to hlídání. Nebo by šly do školky. Myslím, že v kucharčině bych neměla mít nouzi o práci, těch závodních jídelen je dost.

Ot.: Takže jediný Váš problém je s bydlením?

Odp.: Ano, jen s tím bydlením, já se snažím být samostatná, nikdo mi s dětma nepomáhá, kamkoli jdu, tak sama s nimi, můžete se zeptat. Myslím, že to v pohodě zvládám. Myslím, že tady se mnou žádný problémy nejsou. Ty starší si беру jak můžu taky. Měla jsem je tady na vánoce, na prázdniny, dost často. Snažím se o ně starat jak se dá. A s tím bytem – už mám zažádaný o byt od roku 2004, od rozvodu. Teď už to bude čtyři roky a nic se neděje. Když na těch úřadech vědí, v jaké jsem situaci, tak by mi mohli trochu vyjít vstříc. Teď se tam chystám znova, chodím tam co nejčastěji, aspoň se zeptat. Než jsem přišla sem a nemohla jsem sehnat žádný bydlík, tak jsem měla hrozný deprese. Pak jsem musela dát ty starší děti tatínkovi a to je do teď. Vadí mi, že je tady nemám.

Ot.: A jak celou situaci vnímají Vaše starší děti?

Odp.: Oni by byli radši u mně. Oni za mnou i hodně pláčou. Ten devítiletý je takovej maminčin mazánek a ta starší, ta taky – když je odtud odvážím, tak brečí a chtějí by být se mnou tady. Líbí se jim tady a mají tady kamarády. Tatínek se o ně nestará, starají se jeho starší rodiče. Jemu je jedno jak žijeme, on nic neřeší.

Ot.: Koho viníte za situaci, do které jste se dostala?

Odp.: Úřady. Kdybych dala obálku, tak ten byt mám. Jenže já na tu obálku nemám. Některý lidi mají byty, který ani nepotřebujou, třeba některý důchodci, mají takový honosný byty a stačil by jim pokoj a kuchyň. A lidi co mají hodně dětí mají malinký byty nebo nemají vůbec kde bydlet. A taky máte rodiny, co mají dva tři byty a ty pronajímají za nehorázný částky. Tak se nedivím, že někdo skončí na ulici jako bezdomovec. A tak bych nechtěla dopadnout, protože bych nechtěla přijít o děti.

Ot.: Cítíte se opuštěná?

Odp.: Když mám tady ty dva cvrčky, tak to ani nejde.

Rozhovor s respondentkou C:

věk:	21 let
vzdělání:	základní
délka pobytu v azylovém domě:	5 měsíců
počet dětí:	1
věk a pohlaví dětí:	3 roky dívka

Ot: Jaké bylo Vaše dětství?

Odp.: Měla jsem spokojený dětství. Mamka byla bezva. Tatku mám nevlastního, ale dobrý.

Ot.: Jste vdaná?

Odp.: Vdaná jsem nebyla, jenom jsme spolu žili. Partner byl...pro mně už to potom bylo normální, ale...chvílkama se snažil, ale on hrál automaty, třeba televizi jsem neměla doma, potom DVD a tak. Jeden den donesl peníze a další den je utratil. On nám třeba nakoupil, co jsme chtěli, to nemůžu říct, jo, ale taky utratil. Nedíval se, co bude zítra. On nebyl špatnej, ale on má jinou mentalitu, je jinak vychovanej. Jeho tata je úplně stejnej, on taky nepřemýšlí nějaký dny dopředu, vydělá peníze, utratí je a druhý den znova. Žije ze dne na den. Nikam nechodí, on na to není. Oni nejsou na nic. Teda hlavně jeho otec, jeho matka by na to byla, ale otec ne. On není na to koupit nějaký nábytek nebo tak. A ona se řídí podle něho. Jeho zajímá akorát, jestli je doma umytý nádobí, uvařené maso každé den a to je všechno.

Ot.: Jak byste popsala partnerovu závislost na automatech?

Odp.: No, oni říkají, že je to nemoc, ale to je jak s drogama, to vůbec není nemoc, když to člověk bude chtít dělat, tak to bude dělat, když nebude chtít, nebude to dělat. Já vím, že jsou dny, kdy on dokáže ty peníze schovat a nešáhne na to, ale když to má v paži...

Ot.: Ve Vašem vztahu byl tedy problém jen s penězi a automaty, nebo jste měli i další problémy?

Odp.: No, to byly třeba každý den sprostý nadávky, on mě teda nebil, to ne, ale on mě nemusel bit, on je typ člověka, že si s Vama sedne a on do Vás začne tak mluvit, že byste chtěla skočit pod auto, a už ho přestat poslouchat. To je prostě horší, to psychický – zbije Vás a máte klid, ale toto, to je katastrofa, no.

Ot.: Takže byste o sobě řekla, že jste byla psychicky týraná?

Odp.: *Jo, byla. A každé den. A na domácí práce – ne že by mně využíval, ale tam to prostě tak je. Tam musíte uklízet a vařit, a každé den. To je prostě ženská práce. To je normální. Když jsem řekla, já Ti tady uklízím a vařím, tak on řekl – však to je normální, ne? Kdo bys chtěla, aby to dělal, moja mama? To neexistuje, že by chlap pomohl. No kde?*

Ot.: Myslíte, že je to v pořádku, že muž doma nepomáhá?

Odp.: *No samozřejmě že není. Ale já jsem takovej typ člověka – mně je všechno jedno. Mě to chvílami štvalo a pak zas ne. Víte, jak to bylo? On by večer do mně mohl pichnout nůž a já se ráno probudím a jako by si nic nepamatuju. Nebylo to v pořádku, a když to viděl někdo jinej, jak se ke mně chová, tak byl v šoku. Ale mně už to potom přišlo normální. Vůbec jsem to neřešila.*

Ot.: Vaším rodičům nevadilo, jak se k Vám partner choval?

Odp.: *Jo, ale co oni s tím mohli dělat? A já jsem taková, že nechodím vykládat, co mně dělá. Na co si budu chodit stěžovat, když vím, že s ním budu zpátky? A ona třeba řekne, tak buď tady, ale co, to ho mají zbit, nebo co mají dělat? Oni nemůžou se za mně hádat, když vijou, že se tam já zase vrátím.*

Ot.: Potřebujete od rodičů nebo třeba od kamarádek podporu při řešení problémů, nebo si je řešíte sama?

Odp.: *Sama. A já je neřeším. Nemám potřebu se k tomu vracet. Pro mně to skončilo. Já se s ním vídám kvůli malé. Ted' mně dává peníze. Ale já se spíš stýkám s jeho rodičama, protože jeho rodiče jsou jak moje rodiče. Víc se stýkám s nima než s mou matkou. Já bych třeba u nich žila, ale spíš s jeho rodičama jako jejich dcera než s ním (partnerem). No, a moja matka – ona žila s mým nevlastním tatem, a zase žije s jiným, ted'ka. S ním žila asi 15 roků, pak ho nechala, a ted' co je s jiným nemá tolik peněz, takže mně nemůže tolik toho dat, a oni dávají co se týče všeho. Ale moja mamka ne že by neměla ráda ty vnoučata, ale ona není jako ty babičky, co vnuky všude berou, protože ona má ještě dceru, té je teprve 10. Ona má ráda svoje děti, ale ty vnoučata už tak neprožívá. Není tak mateřská, jako rodiče partnera. Ti malou všude berou, mluví s ní, jeho matka s ní kreslí, všechno.*

Ot.: Jaký vztah máte se svou dcerou Vy?

Odp.: *Já? Asi spíš kamarádský. Ale i na sobě visíme. Ted' za těch pět měsíců, co jsme tady, tak pořád mamí, mamí, a najednou předevcírem tady nechtěla spat. A včera taky ne. Jo, ten vztah je spíš kamarádskej. Ale já ju spíš oblíkat, česat, ale takový ty věci jako malovat a tak – mně to nebaví, já nevím. A ona mně vůbec neposlouchá, já třeba řeknu, že je to červená barva, ona řekne že zelená a vyplázne na mně jazyk. Má ze mně takovou srandu. A když jí bude vysvětlovat kdokoli jinej něco, bude sedět jak přibitá a dělat všechno tak jak má. Tak já nevím.*

Ot.: Co předcházelo Vašemu příchodu do azylového domu?

Odp.: *No, já jsem sem chtěla jít už delší dobu, ale furt jsem se bála, že on mně zabije, když sem půjdu. Víte, já jsem byla furt doma, uklízela a vařila, ráno chodila nakoupit, a jenom jsem dovařila, tak vždycky přišly partnerovy sestry i s děčkama, oni teda byli všický dobrý, malá si s nima hrála, ale pak odešli, všude binec, já zas uklízela, pak přišel tchán, tchyně, on z práce, dát jim najest, nádobí, a tak pořád dokola. A jednou on měl z něčeho nervy a vylil si to na mně. Že jenom hlídám doma hrnce, že ani nevezmu malou ven, a mně se to hrozně dotklo. Tak jsem se zbalila, vzala jsem malou a šla jsem na charitu. Kdyby mě nevyprovokoval, tak bych vůbec nešla. Byla to taková ta poslední kapka. No a dom k mamince jsem jít nemohla. Ona nás tam nechce. Ona říká – ty už máš jejich mentalitu, protože oni jsou jako romáci, a já su hlučná. A já mám svoje názory na domácnost, na vaření, a vona nevaří, furt šetří. A pak ty paneláky, to je malý. Ona má ložnic, ségra má pokojíček, no a obývár. A já bych musela do obýváku. Jako děcka jsme se tam vlezli, ale ted' by to už nešlo. A hlavně nás tam nechce, ona chce mít klid. Druhá ségra je taky u babičky. Ona říká, že už nás má dost, že s náma měla hodně starostí, když nám bylo šestnáct, a to je teda zase pravda. No a ted' už chce klid.*

Ot.: Se sestrami se stýkáte?

Odp.: *Jo, s tou druhou sestrou, co je u babičky. Ona má tady taky žádost, protože babička už ju taky nechce. A ještě mám bráchu. Jo, máme hezký vztahy.*

Ot.: Jak se díváte na svou situaci ted', nevádí Vám, že jste skončila v azylovém domě?

Odp.: *Ne, mě to vůbec neštve, já jsem ráda, že jsem tady. Kde bych sehnala tak pěkný bydlení?*

Ot.: Jak celou situaci vnímá Vaše holčička?

Odp.: *No, ona akorát nedobře jí. Ona když je tu se mnou, tak neřekne babi, děda. Nebo tata. Ale když už je tam, tak někdy se jí pak nechce sem. Ale já na ní jinak nevidím, že by ji to nějak poznamenalo. Ona je pořád s tatou a jeho rodinou v kontaktu, tak jí to nepřijde. Chodím tam s ní tak dvakrát, třikrát týdně. Když jsem ju tam někdy chtěla nechat třeba na noc, tak ona pořád bečela za mnou. Ted' už to začíná být lepší.*

Ot.: Takže holčička lpí spíš na Vás?

Odp.: *Na mně, na babičce, jako na tchyni, a na dědovi. On, jako její tata, když si s ní hraje, tak ona samozřejmě se na nás nechce ani podívat, ona je s tat'kem. Ale jeho to už druhej den nebaví. A von není takovej, že ráno nechá dvě stovky, abych třeba šla koupit malé snídani, protože je to naše dcera, to dělal tchán s tchýní. A on to zneužíval, že jo. Já mám tchána a tchýni ráda. Protože mají rádi mou dceru. Oni byli hotoví, když jsem šla sem. Ona se tam narodila a vyrostla tam. A oni ví, že je to všechno jeho vina, že to udělal on. Oni stojí za mnou. Ale je to jejich syn. Já jsem zatím spokojená tak, jak to je.*

Ot.: Máte ted' nějakého přítele?

Odp.: *Nee, a nemám na to ani myšlenky. Ani čas na to nemám. Ale budu spokojená ještě víc, on ted' dostal nástup trestu, ten můj bývalej, tak já ted' budu nejšťastnější člověk na světě, chápete? Já tam nebudu muset furt jezdit, a budu mít úplně klid svatej. Protože zatím to tady moc nevyužívám, von mě furt votravuje...A ted' budu mít úplně klid a budu šťastná.*

Ot.: Chybí Vám v nabídce azylového domu nějaká služba?

Odp.: *Ne, já jsem spokojená.*

Ot.: Využíváte služeb sociální pracovnice?

Odp.: *Na co jako? Já nevím co by mně mohla pomoct. Já nepotřebuju nic.*

Ot.: Plánujete, že půjdete do práce?

Odp.: *No, ona malá měla ted' tři roky, takže já budu dávat žádost do školky. Prácu zatím nemám, ale já jsem dělala uklízečku v Akademii věd, tak já tam zkusím zavolat a když to nepude, tak budu shánět někde jinde. Já myslím, že práce je dost.*

Ot.: Byl Vám nabídnut nějaký rekvalifikační kurs?

Odp.: Nabídli mi to, já o tom vím, ale to jsou takový rekvalifikační kursy – podívejte, já jsem spíš na to něco uklidit nebo prodávat, ale ty kursy, to je všechno na počítač, a jako nevím, kde by mně vzali na počítač. Jako na administrativní pracovníci nebo co? To není práce pro mně. Já už nevím ani i. Nejsu na to dostatečně chytrá. Neumím se vyjadřovat, říkám pořád to, to, to. Prostě jak nějaký zaostalec. Radč pudu do supermarketu než do kanclu.

Ot.: Máte strach z budoucnosti?

Odp.: No, vím, že mně nikdo nic nedá. Musím chodit a všechno si vyřídit. Musím být pohotová. A když už jsem jednou tady, tak bez bytu pryč nepudu. To je na každým, jak si všechno vyřídí. Chtěla bych za tu dobu, co tady budu, dostat ten byt. Ted' to začnu vyřizovat. Budu tady už šest měsíců, takže mi ted' dají první posudek a já začnu. Než dostanete první posudek, tak se nic dělat nedá.

Ot.: Máte tady nějakou přítelkyni?

Odp.: Měla jsem, ale už nemám. Začla mně využívat, tak už ju nezvu. Ale bavím se s ní. Bavím se tady se všema stejně.

Ot.: Pomáhá Vám vědomí, že jste s ostatními maminkami v podobné situaci?

Odp.: Ne. Víte proč? Já na tom jsem líp než některý holky, co nikoho nemaj, co nemaj kam jít. To jsou chudery. Ale já si to nepřipouštím, mám ty lidi venku, takže jsem tady do těch dvou hodin, uvařím a pak mám kam jít. Mám venku prostě ty lidi. Oni jsou fajn, ale mají svoje rodiny a jděte s nima bydlet, to nejde. To je jenom na hádky. A tady jsem děsně spokojená. Podívejte. Když maminka se svou holčičkou nemá kam jít, tak je to tady – takovej byt prostě kolikrát nikde vůbec nedostane.

Ot.: Co byste vzkázala lidem, kteří mají možnost ovlivnit zakládání a provoz takových zařízení, jako je tento azylový dům?

Odp.: Samozřejmě zakládat. Je to nutný. To hrozně pomůže. Víam, že pro některý lidi jsme pól. Tady lidi v okolí nás tady taky nechcou. Já bych jim přála, aby se jejich dcery někdy dostaly taky do situace, že nebudou mít kam jít. To se může stát každému. A když Vás potom takle někam vezmou, to je prostě úžasný. Každý nemá bohatý rodiče,

co mu zařídí byt, nebo dokonalýho manžela s bytem. Ale i když ho máte, nevíte, co se stane. Za pár let Vás může vyhodit a jste zas tam, kde jste byla, bez bytu.

Ot.: Koho viníte za situaci, do které jste se dostala?

Odp.: Já nevím. Mně jenom mrzí to, že moje mamka měla mně a bráchu s jedním tatškem, sestru s druhým tatškem a tu nejmladší zase s jiným. A teď žije zase ještě s jiným. A já jsem prostě chtěla, aby moje malá měla pořád jenom jednoho tatku. Abych měla třeba čtyři děcka, ale pořád jenom jednoho partnera. A to se nepovedlo. Ale co mám jako dělat? Už nic nespravím.